

ОПШТИНА ЧАЈЕТИНА

СТРАТЕГИЈА

ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА

2025-2034

Општина Чајетина
Стратегија локалног економског развоја

Издавач

Институт за територијални економски развој (ИНТЕР)

Аутори

Драгиша Мијачић
др Весела Влашковић
др Благоје Пауновић

Уредник

мр Дарко Ђуровић

Година

2024.

САДРЖАЈ

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

УВОД	1
МЕТОДОЛОГИЈА	2
АНАЛИЗА СТАЊА	3
ОБРАЗОВАЊЕ	3
ИНФРАСТРУКТУРА	7
ПРИВРЕДА.....	12
ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ	18
ТУРИЗАМ.....	22
ПОСЛОВАЊЕ ТУРИСТИЧКИХ АГЕНЦИЈА.....	27
ХОТЕЛИЈЕРСТВО	29
РЕСТОРАТЕРСТВО	32
ПРАТЕЋЕ АКТИВНОСТИ	33
ПРЕДУЗЕТНИШТВО И МСП	34
ЗАПОШЉАВАЊЕ	38
ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА	41
ТРАДИЦИОНАЛНА ПРОИЗВОДЊА	42
НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ	42
СТАВОВИ ЛОКАЛНИХ АКТЕРА, ГРАЂАНА И ТУРИСТА	44
СТАВОВИ ЛОКАЛНИХ АКТЕРА	44
СТАВОВИ ГРАЂАНА	46
СТАВОВИ ТУРИСТА	50
УПОРЕДНА АНАЛИЗА ЗЛАТИБОРА СА ДРУГИМ ТУРИСТИЧКИМ ЦЕНТРИМА	54
СВОТ АНАЛИЗА	57
СТРАТЕШКИ ОКВИР	60
ВИЗИЈА ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА	60
ЦИЉЕВИ ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА.....	61
АКЦИОНИ ПЛАН ЗА 2025-2027	77
МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА	98
ПРИЛОЗИ	100

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

ДОО	Друштво са ограниченом одговорношћу
ЕУ	Европска унија
ИБЦ	Иновациони бизнис центар
ЈП	Јавно предузеће
ЈПП	Јавно-приватно партнерство
км	Километар (мерна јединица)
КОВИД-19	Корона вирус из 2019. године
kWh	Киловат час (мерна јединица)
МИЦЕ	Састанци, подстицаји, конференције и изложбе (на енг, Meetings, Incentives, Conferences and Exhibitions)
МСП	Мала и средња предузећа
MW	Мегават (мерна јединица)
ПК	Привредни комбинат
ПР	Предузетничка радња
РС	Република Србија
РСД	Динар
РЗС	Републички завод за статистику
SWOT	S-Strenghts (Снаге), W-Weaknesses (Слабости), O-Opportunities (Могућности), T-Threats (Претње)
ТА	Туристичка агенција
ТО	Туристичка организација
ха	Хектар (мерна јединица)

УВОД

Уводна реч председника општине.

Драги пријатељи,

Пред вама је Стратегија локалног економског развоја Општине Чајетина. Овај документ даје Вам детаљну анализу постојећег економског стања у нашој општини, на основу које можете донети информисане пословне одлуке. Поред тога ми вам нудимо и нашу визију, планове и идеје које заједно можемо остварити.

Инвестирајте у Златибор и максимизирајте резултате Вашег рада. Уложите у проверене, али и иновативне пословне подухвате у нашој најразвијенијој туристичкој дестинацији.

Уложите у туризам, прераду хране и друге пратеће делатности, јер је Златибор туристичка дестинација која остварује туристички промет од преко 300.000 долазака туриста, који остваре преко 1.200.000 ноћења годишње. Ове импозантне резултате прати тренд раста броја међународних туриста, који све више посећују ову дестинацију. Овакво окружење представља огромно тржиште и огроман потенцијал за даљи раст.

Општина Чајетина и сва предузећа и установе која је основала стоје Вам на располагању за Ваш успех.

Председник општине Чајетина

Милан Стаматовић

МЕТОДОЛОГИЈА

Методологија израде Стратегије локалног економског развоја Општине Чајетина за период 2025-2034. године заснована је на комбинацији различитих аналитичких алата и партиципативног приступа, уз активно укључивање представника јавног и приватног сектора, као и експертске анализе расположивих података. Коришћени су како квалитативни, тако и квантитативни подаци, прикупљени из јавних извора, а у сарадњи са представницима локалних и државних институција.

Званични подаци Републичког завода за статистику, других републичких органа, као и подаци достављени од стране локалне самоуправе и јавних предузећа, попут Електродистрибуције, представљају основу за квантитативну анализу. Добијени резултати су презентовани у виду графикана и табела, чиме су детаљно објашњени друштвено-економски показатељи развоја општине. Поред ових метода извршено је и пописивање, теренски рад и валидација података методом случајног узорка.

Партиципативни приступ обухватио је широк спектар актера, укључујући представнике општинске управе, локалних и државних институција, привреде, као и различитих друштвених група. Током групних и индивидуалних интервјуа прикупљени су квалитативни подаци и опсервације, који су значајно допринели развоју Стратегије. У овој фази дискутовало се о налазима анализе, *SWOT* матрици, дефинисању визије, стратешких праваца и приоритета општине, као и о пројектима предвиђеним акционим планом.

Овај документ је усклађен са Планом развоја Општине Чајетина 2024-2031, као крвним развојним документом општине.

Додатно, спроведене су две анкете ради укључивања шире заједнице у процес креирања Стратегије. Прва анкета, спроведена међу грађанима Општине Чајетина, обухватила је 101 испитаника, док је друга анкета, намењена туристима, спроведена међу 110 особа. Ове анкете пружиле су важне увиде о ставовима грађана и туриста по питањима значајним за развој стратегије.

Овакав мултидимензионалан приступ осигурава израду Стратегије која је утемељена на реалним подацима и потребама заједнице, те омогућава адекватно планирање развоја Општине Чајетина у наредној деценији.

АНАЛИЗА СТАЊА

ОБРАЗОВАЊЕ

Општина Чајетина суочава се са демографским изазовима, упркос знатно бољим демографским статистичким индикаторима у односу на остале делове Републике Србије, посебно када је реч о старосној структури становништва. Просечна старост од 42,3 године указује на дубоку демографску старост, што је неповољан показатељ за дугорочно обнављање становништва. Млађи од 14 година чине само 14,5% становништва, док старији од 65 година представљају чак 20,3%. У неким сеоским подручјима, старији од 65 година чине половину становништва, што додатно отежава демографску ситуацију.

Табела 1. Број становника општине и раст популације у три насеља ¹

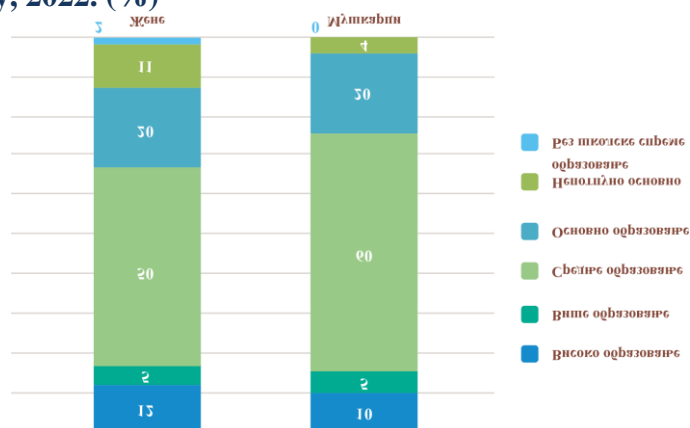
Број становника према Попису 2011.	14.745
Број становника према Попису 2022.	14.585
Број становника 2023 – процена	14.747

Насеља/године	2002.	2011.	2021.
Чајетина	3162	3336	3735
Златибор	2344	2821	3702
Мачкат	806	905	908

Евидентан је раст броја становника у два урбана насеља, Чајетини и Златибору, и једном сеоском насељу Мачкату, што је својеврстан демографски феномен за једну општину, за разлику од осталих општина у већем делу Републике.

Сеоско становништво чини доминантан део популације општине, са 64%, док градско становништво обухвата незнатно више од трећине, са 36%.

Графикон 1. Становништво старости 15 и више година према школској спреми и полу, 2022. (%)²

Према последњим доступним подацима из пописа становништва, домаћинства и станова из 2022. године, образовна структура становништва Општине Чајетина

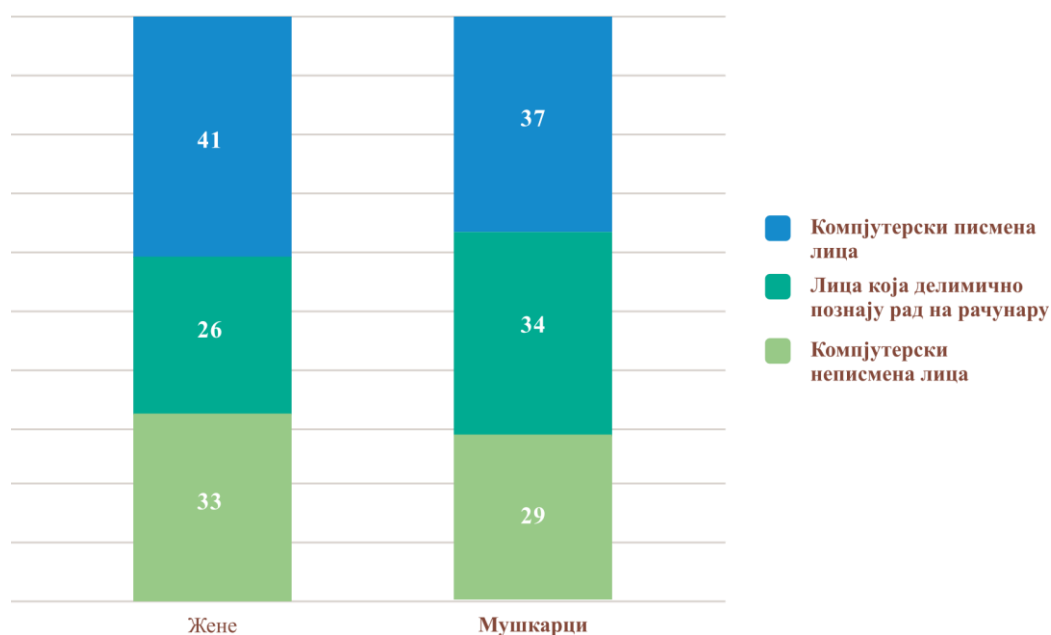
¹ Републички завод за статистику, Попис становника 2011. и 2022.

² Извор: Статистика образовања, РЗС

показује да је већина становништва старости 15 и више година завршила средње образовање. Конкретно, 60% мушкараца има завршено средње образовање, док је код жена тај проценат нешто нижи, 50%. Ови подаци указују на солидну заступљеност средњег образовања, али и на благе разлике међу половима.

Што се тиче високог образовања, подаци показују да 12% жена и 10% мушкараца има завршен факултет, што указује на благу полну разлику у корист жена. Укупан проценат високо образованих у општини заостаје у поређењу са републичким просеком, где је 17% жена и 15% мушкараца високо образовано.

Графикон 2. Становништво старости 15 и више година по компјутерској писмености и полу, 2022. (%)³

Компјутерска писменост, као кључна компетенција у савременом друштву, у општини Чајетина показује одређене разлике међу половима. Подаци показују да се 41% жена и 37% мушкараца старијих од 15 година сматра компјутерски писменим, што указује на мању, али присутну родну разлику у корист жена. У поређењу са републичким просеком, где је 46% жена и 45% мушкараца компјутерски писмено, општина Чајетина показује нешто ниже вредности за оба пола.

Подаци о неписмености указују на изражене полне разлике међу старијом популацијом, посебно међу особама старијим од 65 година. У овој старосној групи, 48% жена и 11% мушкараца се води као неписмено, што открива значајну полну неравноправност. У осталим старосним групама неписменост је знатно мања, посебно међу мушкарцима у доби од 20 до 34 године, што је неочекивано и додатно указује на важност циљаних програма за ове групе.

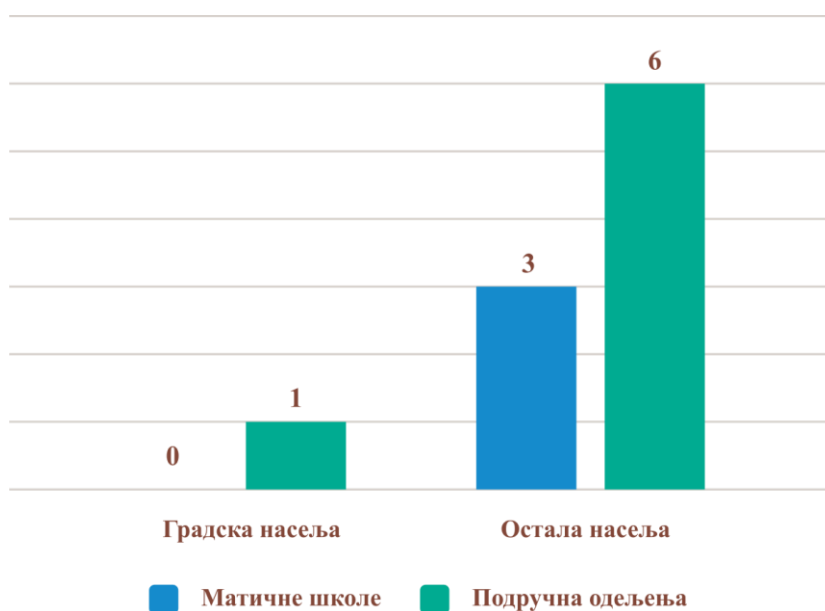
³ Извор: Статистика образовања, РЗС

Што се тиче образовне инфраструктуре, у општини Чајетина постоји предшколска установа „Радост“, која располаже са два наменска објекта – „Радост“ у Чајетини и „Нарцис“ на Златибору. Такође, постоје четири адаптирана простора у основним школама у Кривој Реци, Сирогојну, Мачкату и Шљивовици, чиме се обезбеђују додатни капацитети за предшколско образовање у руралним деловима општине. У Општини Чајетина постоје три матичне школе и то:

1. Матична школа у Сирогојну, као и 4 издвојена одељења: Истурено одељење Љубиш, ИО Жељине, Истурено одељење Гостиље и Истурено одељење Рожанство. Од поменутих издвојених одељења, школа у Љубишу је осморазредна, док су преостале три четвороразредне;
2. Основна школа „Саво Јовановић“ Сирогојно;
3. Основна школа „Миливоје Боровић“ Мачкат.

Школу укупно похађа 235 ученика. У школи је запослено 28 наставника и 16 ненаставних радника. Квалификациона структура наставног колектива обезбеђује стручно извођење наставе. Просечна старост наставника је 39 година, а просечни радни стаж је 14 година, што указује на релативно млад колектив.

Графикон 3. Основне школе према типу насеља⁴

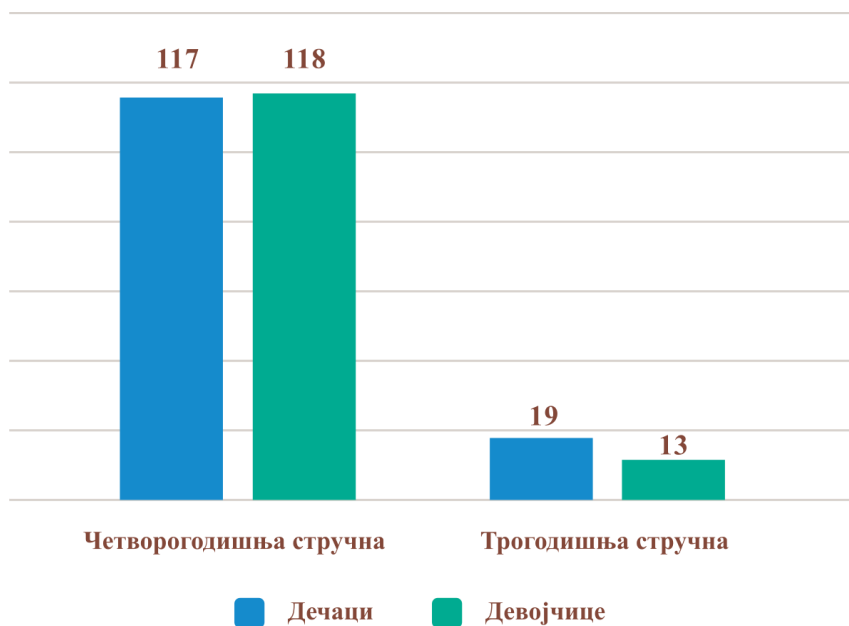
Образовна установа на нивоу средњег образовања на територији општине је Угоститељско туристичка школа Чајетина, која школује ученике за различите трогодишње и четворогодишње образовне профиле. Ова школа нуди образовање за следеће стручне кадрове: кулинарски техничар, угоститељски техничар, туристички техничар, економски техничар, финансијски администратор, кувар

⁴ Подаци из 2022. и 2023. године. Извор:

http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Cajetina_EURSRB002001001012.pdf

и конобар. Школа располаже са школским рестораном и у току је припрема пројекта оснивања тренинг центра у самој школи. Дугорочно се планира и изградња школског интерната којим ће се створити услови за квалитетнији живот и рад ученика, али и смањити трошкови њиховог школовања. То ће позитивно утицати на број младих заинтересованих за школовање за ова, иначе дефицитарна, а за локални развој важна занимања.

Графикон 4. Ученици уписани у средње школе на територији општине Чајетина, 2023. година⁵

Најближе високошколске установе за становнике општине Чајетина налазе се у Ужицу, где су доступне различите високошколске институције и факултети. Иако се на Златибору у ранијем периоду одржавала факултетска настава из области туризма, тренутно нема сталних високошколских установа у овој општини.

Што се тиче неформалног образовања, периодично се организују бројни семинари и курсеви који покривају теме као што су страни језици, дигитални маркетинг, угоститељство и друге области релевантне за локално тржиште рада. Ипак, не постоји континуирани процес неформалне едукације, што може ограничити прилике за стално стручно усавршавање и прилагођавање новим трендовима и захтевима тржишта.

Повећање приступа континуираној неформалној едукацији, уз сарадњу са локалним и регионалним институцијама, могло би значајно допринети подизању нивоа стручности становништва и унапређењу економског развоја, посебно у секторима који су кључни за Општину, као што су туризам и угоститељство.

⁵ Извор: Статистика образовања, РЗС

ИНФРАСТРУКТУРА

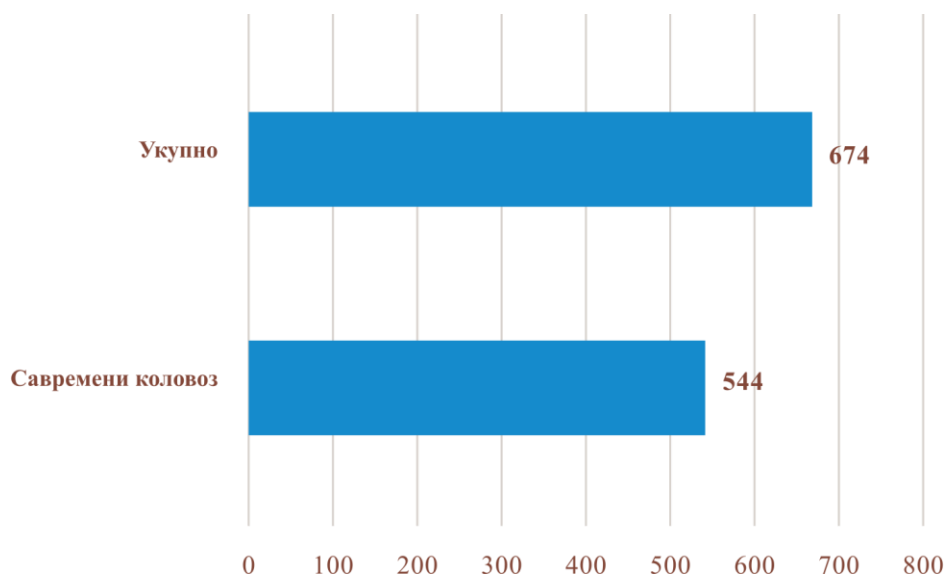
Општина Чајетина располаже са укупно око 700км локалних путева, 70км регионалних и 33км главних путева, што чини солидну саобраћајну мрежу која повезује различите делове општине. Ипак, у циљу побољшања приступачности и развоја саобраћајне инфраструктуре, планиране су нове деонице путева и реконструкција појединих постојећих путних праваца. Густина путне мреже на 100км² износи 101км, што је дупло више од републичког просека од 50км, али мање од 130км што је просек у југоисточној Европи.

Такође, важан пројекат који се налази у плану јесте модернизација пруге Београд - Бар, која пролази кроз овај регион.

Поред тога, један од кључних инфраструктурних пројеката је активирање војног аеродрома Поникве у цивилне сврхе. Овај аеродром, смештен у близини Ужица, има потенцијал да постане значајан регионални аеродром, што би допринело развоју туризма на Златибору и ширем подручју општине. Активација Поникава за цивилни саобраћај омогућила би бољу повезаност општине са међународним туристичким и пословним дестинацијама, чиме би се додатно подстакло економски раст и развој.

Ови инфраструктурни пројекти представљају значајан корак ка унапређењу саобраћајне мреже и повезивања општине са ширим регионом, чиме се омогућава бољи приступ за становнике и посетиоце, али и побољшање логистичких капацитета за развој туризма и привреде.

Графикон 5. Дужина путева, општина Чајетина, 2022. година (у км)⁶

Систем водоснабдевања општине Чајетина ослања се на водозахват са акумулацијом у Рибници и сеоске водоводе, са покривеношћу водоводном мрежом

⁶ Извор: Саобраћај и телекомуникације, РЗС

која износи око 80%. Потенцијал акумулационог језера у Рибници процењује се на 3.500.000м³ воде, што представља кључни ресурс за снабдевање општине пијаћом водом. Ипак, постоји потреба за додатним проширењем водоводне мреже како би се покривеност повећала, посебно у руралним подручјима. Посебно су значајни сеоски водоводи као нпр. Змајевац и многи други, којим управља ЈКП Водовод и они покривају велики део територије општине, док ће се тај проценат повећати изградњом водовода Сушичка врела. На територији општине Чајетина има укупно 24.617 водомера, од чега се 728 води на правна лица, а 23.889 на физичка. У 2021. години забележена је укупна потрошња од 1.686.355,80м³, док је 2022. године ова вредност порасла на 1.778.170,23м³, што представља повећање од око 5,4% у односу на претходну годину. Тренд раста наставио се и у 2023. години, када је фактурисана укупна количина износила 1.813.872,03м³, што је додатних 2% више него 2022. године. Иако је раст спорији у односу на претходну годину, то показује да потрошња воде не опада, већ се благо повећава.

У урбаним срединама, као што су Чајетина и Златибор, отпадне воде се сакупљају и одводе канализационим системом, при чему се део отпадних вода испушта у речицу Обудојевицу или прикупља у септичке јаме. На Златибору је успостављен погон за прераду отпадних вода, што значајно доприноси очувању водослива реке Обудојевице и реке Рзав, кључних за екосистем и водоснабдевање.

У области електроенергетике, општина располаже са 293км далеководне преносне мреже и 565км нисконапонске мреже, које су повезане кроз 164 трафостанице, чиме се остварује готово потпуна покривеност становништва електричном енергијом (99,99%). У току је изградња нове трафостанице на Златибору снаге 35/10 kW, са капацитетом од 2 x 8 = 16 MW, која ће осигурати стабилно и континуирано снабдевање електричном енергијом, посебно у светлу планираног проширења инфраструктуре и развоја Златибора као туристичког центра.

Табела 2. Укупна потрошња електричне енергије у општини Чајетина (домаћинства и привреда, једнотарифна и двотарифна бројила, kWh/месец)⁷

	2021	2022	2023	2024
Јануар	6.494.767,66	7.163.043,00	6.225.491,00	7.260.091,82
Фебруар	5.149.318,70	5.560.786,78	5.726.251,00	5.123.182,72
Март	4.353.174,04	4.756.935,00	4.166.838,70	4.132.129,43
Април	4.151.462,86	4.240.033,00	4.581.959,08	3.780.573,86
Мај	3.231.932,26	3.099.995,00	3.412.606,54	3.243.235,07
Јун	2.830.618,00	2.672.650,00	2.761.775,13	-
Јул	3.117.973,63	3.064.916,00	3.110.671,19	-
Август	3.094.439,00	3.122.806,86	3.193.353,08	-
Септембар	3.071.026,00	3.027.352,00	2.724.472,08	-
Октобар	3.642.262,00	3.464.991,50	3.119.484,23	-
Новембар	4.235.610,00	4.188.824,00	4.162.498,03	-
Децембар	6.202.678,00	5.596.481,00	5.642.709,74	-
УКУПНО:	49.575.262,15	49.958.814,14	48.828.109,80	23.539.212,90

⁷ Извор: Електродистрибуција Чајетина

Као што се може приметити из података приказаних у табели 2., потрошња електричне енергије у општини Чајетина показује стабилан тренд у периоду од јануара 2021. до маја 2024. године. Највећи ниво потрошње бележи се током зимских месеци, посебно у јануару и децембру, што је уобичајено због повећане потребе за грејањем и осветљењем током хладнијег периода.

С друге стране, потрошња у летњим месецима, нарочито у јуну, значајно је нижа – преко 50% мања у поређењу са зимским месецима. Овај образац потрошње одговара сезонским променама у потребама за енергијом, где су летњи месеци обично повезани са смањеном употребом грејних уређаја, док су зимски месеци период интензивније употребе енергије.

Табела 3. Број потрошача у општини Чајетина (домаћинства и привреда, једнотарифна и двотарифна бројила)⁸

	2021	2022	2023	2024
Јануар	20.332	21.795	22.727	24.174
Фебруар	20.355	21.874	22.742	24.278
Март	20.401	22.047	22.770	24.528
Април	20.499	22.120	23.100	25.114
Мај	20.597	22.164	23.342	25.296
Јун	20.727	21.760	23.265	-
Јул	20.770	21.978	23.358	-
Август	20.870	21.873	23.520	-
Септембар	20.860	21.977	23.606	-
Октобар	20.747	22.016	23.636	-
Новембар	20.929	22.453	23.861	-
Децембар	21.690	22.688	24.081	-

Подаци о броју потрошача електричне енергије у општини Чајетина показују занимљив контрастни тренд у периоду од јануара 2021. до маја 2024. године. Укупан број потрошача бележи раст од 24,41%, што указује на генерално повећање потражње за електричном енергијом. Међутим, када се детаљније анализира структура потрошача, уочава се значајна разлика између домаћинстава и привреде.

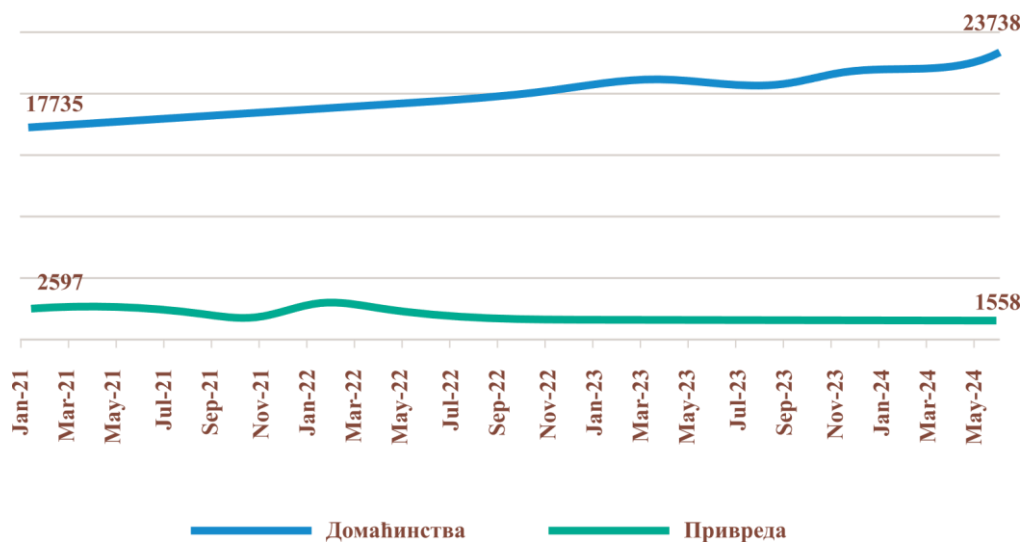
Број домаћинстава која користе електричну енергију је порастао са 17.735 на 23.738 потрошача, што представља раст од 33,85%. Овај пораст може бити резултат интензивног развоја стамбених јединица, као и експанзије туризма на Златибору, где се повећава број туристичких објеката, викендица и апартмана.

Насупрот томе, број потрошача у привреди бележи константан пад, са 2.597 на 1.558 потрошача, што је пад од 40% што је последица формалног статуса апартманских зграда изграђених од стране правних лица, која након изградње и продаје губе статус пословног субјекта. Ово може довести до погрешне представе о смањењу броја привредних субјекта, што није тачно, а нашта указују и други подаци.

⁸ Извор: Електродистрибуција Чајетина

Ове информације су кључне за даљи развој електроенергетске инфраструктуре и економске стратегије Општине, јер раст броја хотелијерских и других објеката ствара већу потражњу за енергијом.

Графикон 6. Број потрошача електричне енергије у општини Чајетина⁹

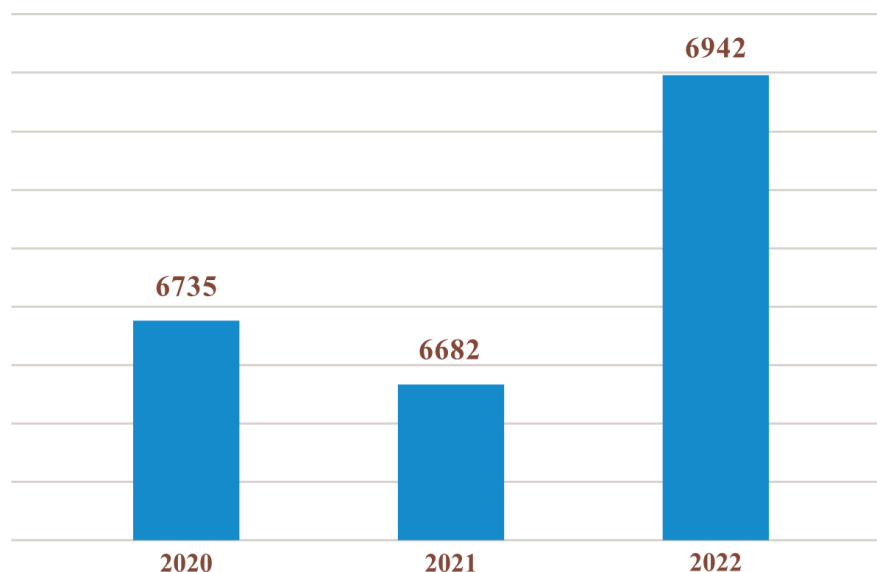

Телекомуникациона инфраструктура у општини Чајетина покрива око 85% територије, што је на задовољавајућем нивоу. Ипак, с обзиром на брзи развој информационих технологија, постоји потреба за даљом дигитализацијом и унапређењем преосталих телефонских централа како би се постигла потпуна покривеност и модернизација инфраструктуре. У току је значајно проширивање мреже оптичког интернета, што ће омогућити даљи развој и унапређење дигиталних услуга, као и бржи и ефикаснији приступ интернету за становнике и предузећа.

Графикон 7., који приказује претплатнике фиксне телефоније у периоду од 2020. до 2022. године, указује на стабилан број корисника, без значајних осцилација. Иако фиксна телефонија бележи стабилност у броју претплатника, ово је показатељ да је неопходно наставити са одржавањем постојећих капацитета и ширењем мреже како би се задовољиле потребе корисника у руралним деловима општине и подржао развој нових технологија.

⁹ Извор: Електродистрибуција Чајетина

Графикон 7. Претплатници фиксне телефоније на територији општине Чајетина, 2020-2022. године¹⁰

У оквиру планова за гасификацију општине Чајетина, предвиђено је прикључење на гасоводну мрежу као економски и еколошки оправдан корак, с циљем очувања здраве и чисте животне средине. Досад је изграђена примарна гасоводна мрежа, али је тренутно прикључен релативно мали број корисника, претежно у насељу Златибор, док насеље Чајетина још увек није покривено гасоводном инфраструктуром.

Број корисника прикључених на гасоводну мрежу је ограничен – број гасних прикључака за правна лица мери се десетинама, док за физичка лица тај број досеже стотине. Међутим, када се узме у обзир број регистрованих привредних субјеката у општини, мање од 2% привредних субјеката је тренутно прикључено на гасоводну мрежу. Овај релативно низак проценат прикључења представља значајан ограничавајући фактор за развој, како са аспекта економске ефикасности, тако и са аспекта еколошке одрживости.

Даља гасификација, посебно проширење мреже на насеље Чајетина и већи број корисника, како физичких тако и правних лица, кључна је за повећање енергетске ефикасности, смањење трошкова за предузећа и домаћинства, али и за смањење загађења. Развој гасне инфраструктуре може бити један од стратешких корака ка одрживом развоју општине, подстичући како привредни раст, тако и очување природних ресурса.

¹⁰ Извор: Саобраћај и телекомуникације, РЗС

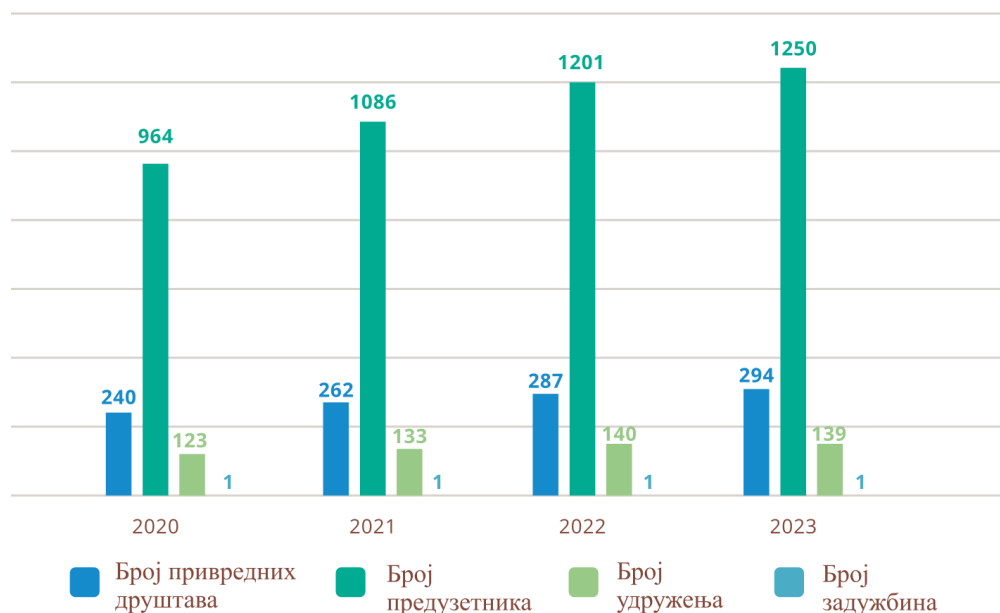
ПРИВРЕДА

У општини се бележи константан раст броја привредних друштава и предузетника, са просечним годишњим повећањем од 10%, што је приказано на графикану 8. Овај узлазни тренд јасно указује на постојање робустне и растуће пословне инфраструктуре, чиме се ствара позитивно пословно окружење у општини.

Главни фактор који доприноси овом расту је значајно повећање броја туриста током целе године, што директно утиче на повећање тражње у различитим секторима, као што су угоститељство, малопродаја, и друге разноврсне услужне делатности. Туристички сектор постаје кључни покретач локалне економије, подстичући предузетништво и стварајући нове пословне могућности.

Овај тренд сугерише да локалне политике и иницијативе за подршку предузетништву, као и повољан пословни амбијент, успешно доприносе оснивању нових привредних субјеката. Такође, локална самоуправа очигледно игра значајну улогу у пружању подршке малим и средњим предузећима, што доприноси одрживом економском расту општине. Повећање броја привредних субјеката не само да доприноси расту запослености и прихода, већ и јача локалну привреду, чинећи је отпорнијом на екстерне промене.

Графикон 8. Структура привреде према правном облику у општини Чајетина¹¹

Табела 4. која приказује структуру привредних друштава у општини Чајетина у периоду од 2020. до 2023. године, пружа детаљан увид у кључне показатеље, као што су број запослених, пословни приходи и нето добит.

¹¹ Извор: Агенција за привредне регистре

Подаци указују на пропорционалан раст броја запослених у складу са повећањем броја привредних друштава, што потврђује да оснивање нових предузећа позитивно утиче на отварање радних места и јачање локалне економије.

Значајнији раст бележе пословни приходи и нето добит, који указују на побољшање економске перформансе предузећа. Пословни приходи су порасли са 15,5 милијарди РСД у 2020. години на 29,1 милијарде РСД у 2023. години, што представља импресиван раст. Још значајније, нето добит се више него удвостручила, са 970 милиона РСД на 2,35 милијарди РСД у истом периоду. Ови подаци указују да нова предузећа не само да стварају нова радна места, већ и постижу боље финансијске резултате, доприносећи одрживом економском развоју општине.

Међутим, подаци такође показују да одређена предузећа бележе нето губитке, што указује на пословне проблеме са којима се нека предузећа суочавају.

Укупно гледано, ови подаци указују на успешан пословни амбијент у Чајетини, са потенцијалом за даљи развој, али и на потребу за додатним мерама подршке за оне који се суочавају са изазовима.

Табела 4. Структура привредних друштава¹²

Година	2020	2021	2022	2023
Број запослених	1.850	2.086	2.220	2.362
Пословни приходи (000 РСД)	15.527.960	19.494.788	28.456.554	29.098.820
Нето добитак (000 РСД)	970.760	1.221.012	2.153.823	2.359.387
Број привредних друштава са нето добитком	105	122	135	153
Нето губитак (000 РСД)	128.895	207.035	271.814	212.226
Број привредних друштава са нето губитком	42	42	47	50
Укупна актива (000 РСД)	20.720.925	23.796.282	30.891.451	36.005.440
Капитал (000 РСД)	11.861.830	13.808.413	17.743.040	21.569.890
Губитак (000 РСД)	826.127	1.222.591	1.388.389	1.610.919
Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	36	39	38	45

У периоду од 2020. до 2023. године, подаци указују на тренд повећања броја запослених и тренд повећања броја привредних друштава. Овај тренд указује на позитиван утицај отварања нових фирми на тржиште рада, где долази до континуираног запошљавања и стварања нових радних места.

Када се посматра запосленост, сектор предузетника у општини Чајетина показује другачију динамику у односу на привредна друштва. Иако број предузетника бележи пораст, број запослених у овом сектору не расте пропорционално, што указује на могуће изазове у пословању и запошљавању. То може бити последица више фактора, укључујући специфичности

¹² Извор: Агенција за привредне регистре

предузетничког сектора, где многи предузетници не повећавају број запослених, већ се ослањају на ефикасније коришћење ресурса или аутоматизацију.

Међутим, и поред стагнације у запошљавању, пословни приходи и нето добит предузетничког сектора бележе значајан раст, мада се број предузетника који су у посматраном периоду остварили добит смањује. Ови подаци рефлектују отпорност предузетничког сектора, где предузетници успевају да оптимизују своје пословање, често без потребе за повећањем броја запослених. Овакав тренд може бити карактеристичан за мања, породична предузећа која се ослањају на унутрашњу реорганизацију и повећање продуктивности.

Подаци такође указују на то да сектор предузетника у општини Чајетина показује стабилност и отпорност, са значајним бројем предузетника који остварују позитивне резултате пословања без повећања броја запослених. Ово може значити да су предузетници успешни у прилагођавању тржишним условима, фокусирајући се на оптимизацију трошкова и унапређење пословних модела, чиме доприносе одрживости свог пословања.

Табела 5. Број запослених и основни показатељи предузетничког сектора општине Чајетина у периоду 2020-2023. године¹³

Година	2020	2021	2022	2023
Број запослених	1.139	1.244	1.132	1.218
Пословни приходи (000 РСД)	4.645.363	5.907.135	7.094.589	8.758.538
Нето добитак (000 РСД)	244.665	296.979	452.584	558.657
Број предузетника са нето добитком	352	352	319	322
Нето губитак (000 РСД)	52.061	34.504	73.082	53.108
Број предузетника са нето губитком	45	46	42	56
Укупна актива (000 РСД)	3.046.886	3.651.322	4.124.715	5.633.772
Капитал (000 РСД)	1.057.152	1.210.650	1.372.555	2.057.024
Губитак (000 РСД)	88.464	115.080	149.070	141.736
Број предузетника са губитком изнад висине капитала	44	43	39	44

Непрофитни сектор у општини Чајетина бележи значајне промене у периоду од 2020. до 2023. године, с падом броја активних организација са 57 на 29 (табела 6.). Иако се број организација смањило, сектор бележи раст пословних прихода, што сугерише да су преостале организације постале финансијски активније и можда ефикасније у привлачењу средстава. Ова ситуација истиче потребу за ближим испитивањем изазова са којима се суочавају преостале непрофитне организације и развојем стратегија које би подржале њихову финансијску одрживост.

¹³ Извор: Агенција за привредне регистре

Табела 6. Број запослених и основни показатељи непрофитног сектора општине Чајетина у периоду 2020-2023. године¹⁴

Година	2020	2021	2022	2023
Број запослених	57	52	39	29
Пословни приходи (000 РСД)	142.020	210.251	207.176	211.498
Нето добитак (000 РСД)	9.045	7.028	4.758	18.593
Број субјеката непрофитног сектора са нето добитком	39	40	34	37
Нето губитак (000 РСД)	10.805	7.539	11.826	18.163
Број субјеката непрофитног сектора са нето губитком	21	29	45	37
Укупна актива (000 РСД)	55.986	54.397	55.797	56.944
Капитал (000 РСД)	29.362	34.214	34.181	35.307
Губитак (000 РСД)	18.345	23.188	33.749	46.552
Број субјеката непрофитног сектора са губитком изнад висине капитала	11	12	16	18

Табела 7. која показује висину средстава које је Влада Републике Србије одвојила за подстицање регионалног развоја према наменама у периоду од 2020. до 2023. године, пружа јасан увид у стратешке приоритете Владе Републике Србије у подстицању економског раста у различитим секторима. Кључна област која се издваја јесте подстицање запошљавања, посебно у 2022. и 2023. години, када су средства значајно повећана. Овај пораст финансијске подршке за запошљавање одражава снажан фокус на отварање нових радних места као кључни елемент регионалног развоја, што је од виталног значаја за смањење незапослености и побољшање квалитета живота у локалним заједницама.

Пољопривредни сектор добија значајну подршку, што наглашава његову важност за локалну економију, посебно у руралним областима. Ова средства омогућавају пољопривредницима да унапреде производњу, модернизују опрему и побољшају приступ тржиштима, чиме се подстиче дугорочна одрживост и конкурентност у овом сектору.

Међутим, друге области, као што су заштита животне средине и научно-истраживачки рад, добиле су минимална средства током посматраног периода. Ово указује на потенцијалне просторе за будуће инвестиције, јер су ове области кључне за одржив развој, иновације и дугорочну заштиту природних ресурса. Ниске инвестиције у ове секторе могу представљати прилику за унапређење регионалне политике како би се постигао баланс између тренутних економских приоритета и одрживог развоја.

Ови подаци сугеришу да, иако су запошљавање и пољопривреда тренутно у фокусу стратегије регионалног развоја, постоје могућности за диверзификацију подршке ка другим секторима, као што су заштита животне средине, истраживање и развој. Ојачање тих сектора могло би додатно побољшати конкурентност и отпорност локалне економије на глобалне промене и изазове.

¹⁴ Извор: Агенција за привредне регистре, мере и подстицаји регионалног развоја

Табела 7. Расподела укупних подстицаја Владе Републике Србије за регионални развој према наменама (у 000 РСД)¹⁵

Година	2020	2021	2022	2023
Подстицање запошљавања	9.546	9.716	80.468	223.838
Подстицање производње	-	37.955	201.829	2.883
Подстицање пољопривреде	38.857	32.344	60.923	152.467
Научно-истраживачки рад и развој	-	-	389	414
Заштита животне средине	2.980	1.557	-	1.500
Саобраћајна инфраструктура	-	6.443	-	-
Здравство	1.028	12.918	-	-
Образовање, наука, култура и спорт	-	-	-	7.296
Друге намене	39.180	583.719	11.952	1.900
УКУПНО	91.592	684.653	355.561	390.299

Подаци из табеле 8. показују да су Министарство привреде и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде били главни носиоци економске подршке у општини Чајетина у периоду од 2020. до 2023. године, док су друга министарства била укључена у мањој мери. Ово указује на вишестрани приступ регионалном развоју, где су различита државна тела укључена у пружање подршке, иако са различитим нивоима финансирања.

Табела 8. Укупни подстицаји регионалног развоја према реализаторима (у 000 РСД)¹⁶

Година	2020	2021	2022	2023
Министарство привреде	-	-	62.803	205.372
Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	38.857	32.344	60.923	152.467
Министарство заштите животне средине	2.980	1.557	-	1.500
Мин. грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре	-	6.443	-	-
Министарство туризма и омладине	16.500	1.000	1.500	1.900
Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	8.622	-	6.362	3.373
Министарство просвете	-	-	-	7.296
Министарство науке, технолошког развоја и иновација	-	-	389	414
Министарство здравља	1.028	12.918	-	-
Фонд за развој РС	6.000	21.252	201.829	2.547
Национална служба за запошљавање	9.546	9.716	15.681	15.093
Развојна агенција Србије	8.058	599.422	6.075	337

¹⁵ Агенција за привредне регистре, мере и подстицаји регионалног развоја

¹⁶ Агенција за привредне регистре, мере и подстицаји регионалног развоја

Табела 9. пружа детаљан преглед финансијских алата коришћених за стимулисање економског раста у општини Чајетина у периоду од 2020. до 2023. године. Посебно се истиче значајан део подстицаја додељен у облику бесповратних субвенција, које су биле доминантне у 2021. и 2022. години. Поред субвенција, кредити и субвенционисане камате играју значајну улогу, иако у мањој мери. Ови финансијски инструменти сугеришу да је један од циљева Владе Србије подстицање финансијске дисциплине и одговорности међу корисницима, јер кредити и субвенционисане камате захтевају дугорочну одрживост пословања и пажљиво управљање финансијама. Овај баланс између бесповратних субвенција и кредитних опција омогућава подршку различитим врстама предузећа, од оних који су у раној фази развоја до оних који су финансијски стабилнији и могу преузети обавезе кредитног задуживања.

Табела 9. Укупни подстицаји регионалног развоја према врсти финансијског подстицаја (у 000 РСД)¹⁷

Година	2020	2021	2022	2023
Кредит	6.000	19.827	199.122	1.768
Бесповратна субвенција	54.781	628.269	58.674	38.264
Субвенционисана камата	1.603	117	29	-
Премија	-	-	-	119.813
Регрес	10.011	10.823	11.779	-
Финансијска подршка за привлачење инвестиција	-	-	62.803	205.372
Бесповратна финансијска подршка - друго	10.575	24.191	15.681	16.593
Бесповратна друга средства	8.622	1.426	7.473	8.488

Свеукупан привредни амбијент у општини Чајетина бележи раст броја привредних друштава, предузетника и удружења у периоду од 2020. до 2023. године, што одражава позитиван економски тренд и динамику развоја локалне привреде. Овај раст указује на постојање повољног пословног окружења које подстиче отварање нових фирми и организација, те доприноси диверсификацији локалне економије.

Поред подршке од стране републичких органа, значајан допринос локалном економском развоју долази и од стране општине Чајетина, која сваке године издваја средства за подстицање пољопривредне производње и предузетништва. Ова локална подршка, иако није приказана у наведеним табелама, представља важан фактор који подстиче одржив развој и јачање локалне економије.

Општински подстицаји омогућавају пољопривредницима и предузетницима да лакше превазиђу изазове, унапреде своју производњу и прошире пословање, чиме се додатно доприноси стварању нових радних места и подизању животног стандарда становништва. Укупна слика показује раст и диверсификацију привреде општине, која постаје све више усмерена на дугорочан и одржив развој, у складу са специфичностима локалне средине.

¹⁷ Агенција за привредне регистре, мере и подстицаји регионалног развоја

ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Укупна површина земљишта на територији општине износи 64.688ха, а највећи део заузимају продуктивне површине, које обухватају пољопривредна земљишта и шуме. Продуктивне површине чине 89,54% укупног земљишта општине (57.922ха), док непродуктивне површине обухватају 10,46% (6.766ха). Ове непродуктивне површине укључују грађевинска земљишта, путеве, камените површине, земљишта под водом, као и друге инфраструктурне објекте и депоније.

Од продуктивног земљишта, пољопривредна земљишта заузимају 36.609ха, што чини 63,21% укупног продуктивног земљишта, док шуме покривају 21.313ха (36,79%). Према Попису пољопривреде из 2012. године, коришћено пољопривредно земљиште износи 23.472ха, што је 64,11% од укупно доступног пољопривредног земљишта. Ова разлика између укупне и коришћене површине указује на потенцијал за даље унапређење и боље коришћење пољопривредних ресурса, с обзиром на то да чак 13.137ха пољопривредног земљишта није активно искоришћено.

У области пољопривреде, екстензивно коришћење доминира, са ливадама и пашњацима који заузимају 90,89% коришћеног земљишта, док интензивно коришћење, које укључује оранице, баште и воћњаке, чини 9,11%. Ливаде и пашњаци чине 58,3% укупних пољопривредних површина, док воћарство такође има важну улогу, с воћњацима који обухватају 1.211ха, од чега су шљиве најдоминантније (898ха).

Општина Чајетина има развијену дрвно-прерађивачку индустрију, захваљујући великој површини шума, од којих се 9.341ха налази у државној својини. Пољопривредни сектор је додатно ојачан производњом воћа, посебно малина, које чине 95% од укупно 260 тона годишње откупљеног воћа, док остатак чине црна рибизла и купина. Производња меса је такође значајна, са 33 регистрована произвођача меса.

Табела 10. даје преглед пољопривредних површина, где оранице и баште заузимају 863ха, док су ливаде и пашњаци са 21.334ха кључни за развој сточарства. Воћарство је снажно присутно, док су виногради готово занемарљиви, са само 0,1ха засађене површине, што указује на јасан фокус на друге пољопривредне културе.

Свеукупно, ови подаци потврђују важност пољопривреде, шумарства и сточарства као кључних економских сектора општине, уз значајне могућности за даље унапређење ефикасности у коришћењу пољопривредног земљишта.

Табела 10. Основни подаци у области пољопривреде у општини Чајетина¹⁸

Укупно пољопривредних засада (ха)	16.831,13
Пољопривредна газдинства	2.472
Окућница (ха)	157,91
Оранице и баште (ха)	1.670,52
Воћњаци (ха)	1.111,47
Виногради (ха)	1,19
Расадници	29,95

Подаци из Пописа пољопривреде 2023. године показују занимљив образац у структури пољопривредних газдинстава у општини Чајетина, где су носиоци газдинстава у већини случајева мушкарци – њих укупно 1.937, док је број жена носилаца знатно мањи, са 542 носиоца. Овај податак указује на то да су мушкарци формално одговорни за вођење газдинстава, што је често случај у традиционалним руралним заједницама.

Међутим, када се анализира учешће у свакодневним пољопривредним пословима, подаци показују да су жене знатно више ангажоване. Укупно 2.111 жена активно је учествовало у пољопривредним активностима, у поређењу са 1.370 мушкараца. Ови подаци указују на то да жене играју кључну улогу у свакодневним пољопривредним пословима, упркос томе што су ређе формални носиоци газдинстава.

Такође, подаци показују да на газдинствима није било стално запослених радника, већ се пољопривредни послови углавном обављају кроз ангажман чланова породице и рођака, без додатног укључивања спољне радне снаге. Овакав модел пољопривредне производње карактеристичан је за породична газдинства, где се ослањање на радну снагу унутар домаћинства често сматра економски ефикаснијим, али и практичнијим решењем, посебно у мање развијеним руралним срединама.

Табела 11. Чланови газдинства и стално запослени на породичном газдинству по полу¹⁹

Носилац газдинства	Укупно	2.479
	Жене	542
	Мушкарци	1.937
Чланови породице и рођаци који су обављали пољопривредну активност на газдинству	Укупно	3.481
	Жене	2.111
	Мушкарци	1.370
Стално запослени на газдинству	Укупно	0

Подаци из табеле 12. указују на разноврсност профитабилних активности које пољопривредна газдинства у општини Чајетина обављају. Најзаступљенија делатност међу газдинствима је печење ракије, са 660 учесника, што одражава дугу традицију производње ракије у овом региону и значај ове активности за локалну економију.

¹⁸ Попис пољопривреде 2023, РЗС

¹⁹ Попис пољопривреде 2023, РЗС

Следеће најзаступљеније активности су народна радиност са 514 газдинстава и прерада воћа и поврћа, коју обавља 371 газдинство. Ова концентрација активности у производњи и преради воћа, укључујући прављење ракије, одражава богатство природних ресурса и традицију у воћарству. Такође, прерада меса је значајна делатност за 335 газдинстава, што указује на присуство сточарства као важног сектора у руралним областима.

Прерада млека са 319 учесника потврђује важност млечне индустрије у руралним заједницама општине Чајетина, што је очекивано с обзиром на то да општина има неколико регистрованих млекара и богату традицију сточарства.

Активности попут обраде дрвета и шумарства су присутне, али у мањој мери, с обзиром на то да се овим делатностима бави мањи број газдинстава, што може бити повезано са специфичним ресурсима и потребним стручним знањима за ове послове. Такође, сектор туризма је слабије развијен међу газдинствима, са само 35 учесника, што је изненађујуће с обзиром на велики туристички потенцијал Златибора. Ово може указивати на потребу за додатним подстицајима и едукацијом како би се повећало учешће пољопривредних газдинстава у пружању туристичких услуга.

Најмање заступљене делатности су узгој рибе и рад по уговору, што може указивати на ограничен интерес или могућности за развој ових специфичних сектора у локалној заједници.

Свеукупно, ови подаци показују да су традиционалне пољопривредне активности попут производње ракије, народног рукотворства и прераде хране доминантне, док су сектори као што су туризам и специфичне пољопривредне делатности попут рибарства још увек у фази развоја, са значајним потенцијалом за даље унапређење.

Табела 12. Газдинства према профитабилним активностима²⁰

Прерада меса	335
Прерада млека	319
Прерада воћа и поврћа	371
Печење ракије	660
Прерада других пољопривредних производа	154
Обрада дрвета	257
Активности у шумарству	178
Туризам	35
Народна радиност	514
Узгој рибе	6
Рад на основу уговора у области пољопривреде	1
Рад на основу уговора у другој области	29
Укупно	1.207

Подаци из Табеле 13., који упоређују стање сточног фонда између пописа пољопривреде из 2012. и 2023. године, указују на неколико значајних трендова

²⁰ Попис пољопривреде 2023, РЗС

у општини Чајетина, а међу њима је најважнији онај који показује пад броја стоке у већини категорија.

Најизраженији пад примећен је код:

- Говеда, чији број је опао са 6.191 у 2012. на 5.677 у 2023. години, што представља пад од приближно 8,3%.
- Свиња, где је забележен драстичнији пад, са 5.488 у 2012. на 3.441 у 2023. години, што је смањење од чак 37,3%.
- Оваца, чији број је опао са 23.854 на 20.854, што указује на пад од 12,6%.
- Живине, са падом од 32.090 у 2012. на 22.241 у 2023. години, што представља смањење од 30,7%.

Ови подаци указују на континуирани пад броја стоке у кључним категоријама, што може бити резултат различитих фактора, укључујући промене у тржишним условима, епидемију свињске куге, неконтролисан увоз меса, смањење интересовања за сточарство, миграције руралног становништва или смањење инвестиција у овај сектор.

С друге стране, забележен је благи пораст у броју:

- Коза, где је број порастао са 726 у 2012. на 740 у 2023. години.
- Коња, што указује на повећан интерес за ове категорије, иако су бројке релативно ниске у поређењу са осталим врстама стоке и што је можда повезано са туристичком активношћу.

Пад броја живине и других категорија може указивати на потребу за подршком и ревитализацијом сточарства, посебно у областима које су традиционално биле кључне за руралну економију. Ова ситуација може указивати на изазове с којима се сточарство суочава, укључујући промене у економским условима, недостатак радне снаге, или неповољну структуру тржишта.

Табела 13. Сточни фонд, упоредни приказ 2012. и 2023. година

Врста	2012	2023
Говеда	6.191	5.677
Свиње	5.488	3.441
Овце	23.854	20.854
Козе	726	740
Коњи	149	191
Живина	32.090	22.241
Укупно	68.498	53.144

Органска производња

Очувана природна средина и богати слободни пашњаци у брдско-планинском подручју општине Чајетина пружају значајан потенцијал за развој органске пољопривреде. Екстензивни системи испаше говеда, оваца и коза, који су већ присутни у општини, представљају оптималну основу за прелазак на органску производњу. Ови системи, који се ослањају на природне услове и мање интензивне пољопривредне праксе, омогућавају лакши и јефтинији прелазак на органски узгој.

Међутим, према подацима Републичког завода за статистику, од укупно 2.898 регистрованих пољопривредних газдинстава у општини Чајетина, мање од три се тренутно баве органском производњом.²¹

Иако је тренутна заступљеност органске пољопривреде мала, потенцијал за њен развој је изузетно висок, захваљујући чистом природном окружењу, повољним климатским условима и великим површинама ливада и пашњака.

Општинско предузеће за развој пољопривреде Златиборски еко аграр додељује подстицаје за органску производњу млека и има четири кооперанта тј. пољопривредна газдинства која су сертификована за производњу органског млека. Еко аграр има дневну прераду од око 1 000 литара органског млека, што је само почетак развоја овог сектора.

Општина Чајетина има усвојен Програм за одрживи развој села који је усвојен од стране скупштине и валидан је до 2027. године и овде неће бити детаљније елабориран.

Општинско предузеће Златиборски еко аграр се бави развојем пољопривреде и спроводи субвенционисање пољопривредних произвођача, тако да се у овој стратегији неће детаљније елаборирати сектор пољопривреде, већ су се налази из постојећих стратешких докумената и планова интегрисали у овај документ.

ТУРИЗАМ

Општина Чајетина, на којој се простире планина и истоимено туристичко насеље Златибор, представља један од кључних туристичких центара у Србији. Туризам игра централну улогу у локалној економији, захваљујући обимном инвентару туристичке понуде која укључује специфично поднебље великих естетских, амбијенталних и културних вредности, праћених обимним инвестицијама у материјалну базу туризма тј. туристичку инфраструктуру и супраструктуру.

Златибор је дестинација у којој су најдоминантнији следећи туристички производи или врсте туризма: туризам годишњих одмора, здравствени, спортско-рекреативни, дечији и омладински, МИЦЕ тј. конгресни и туризам догађаја, културни, транзитни, пословни и низ других врста слабијег интезитета. Поред тога што је туристичка, Златибор је и излетничка дестинација коју посећују излетници на једнодневним излетима, али и која се налази на траси многих кружних тура.

Ова дестинација има развијену и летњу и зимску туристичку сезону, с тим што је летња туристичка сезона дужа и са већим степеном искоришћености капацитета, док се у периодима међусезона повећава степен попуњености

²¹ У складу са Законом о званичној статистици и заштити индивидуалних података, подаци за насеља са три или мање од три газдинства су сакривени.

нарочито због тренда већег броја кратких одмора, а нарочито јер је то период одвијања конгресног туризма и рекреативне наставе.

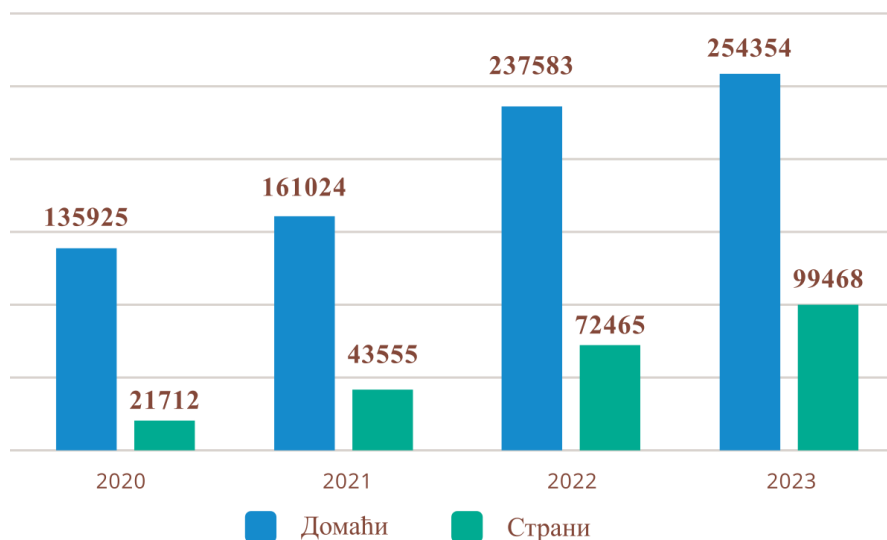
Јавни и приватни туристички субјекти на Златибору значајно доприносе креирању разноврсне туристичке понуде и промоцији општине Чајетина као атрактивне дестинације. Њихов рад омогућава задовољење различитих потреба туриста, од обезбеђивања водоснабдевања, путне доступности, затим смештаја и исхране, трговине, забаве, разоноде и излетничких тура до пратећих услуга попут мењачких послова и продаје некретнина.

Златибор привлачи туристе током целе године, захваљујући пријатној клими у летњим месецима и разним зимским спортовима и активностима током зиме. Општина бележи стотине хиљада ноћења годишње, а број посетилаца расте из године у годину, што је показатељ њеног стабилног раста и популарности међу туристима. Подаци о доласцима туриста показују значајан раст у периоду од 2020. до 2023. године.

- У 2020. години, општину је посетило 135.925 домаћих туриста и 21.712 страних туриста.
- До 2023. године, број домаћих туриста порастао је на 254.354, што представља значајан раст, док је број страних туриста достигао 99.468, указујући на растућу популарност Златибора на међународној туристичкој сцени.

Ови подаци указују на успешност улагања у туристичку инфраструктуру и промоцију Златибора као атрактивне дестинације, како за домаће, тако и за стране туристе. Златибор је дестинација која има способност да привуче велики број посетилаца током целе године, што туризам чини кључним мотором привредног раста општине Чајетина, са значајним утицајем на запошљавање и развој локалне заједнице.

Графикон 9. Доласци туриста 2020-2023. год.

Подаци о ноћењима туриста у општини Чајетина указују на значајан раст у периоду од 2020. до 2023. године. У 2020. години, домаћи туристи остварили су 511.043 ноћења, док су страни туристи остварили 64.665 ноћења. До 2023. године, број ноћења домаћих туриста порастао је на 873.392, а број ноћења страних туриста на 238.856, што показује изузетан пораст интересовања за Златибор, како међу домаћим, тако и међу страним посетиоцима.

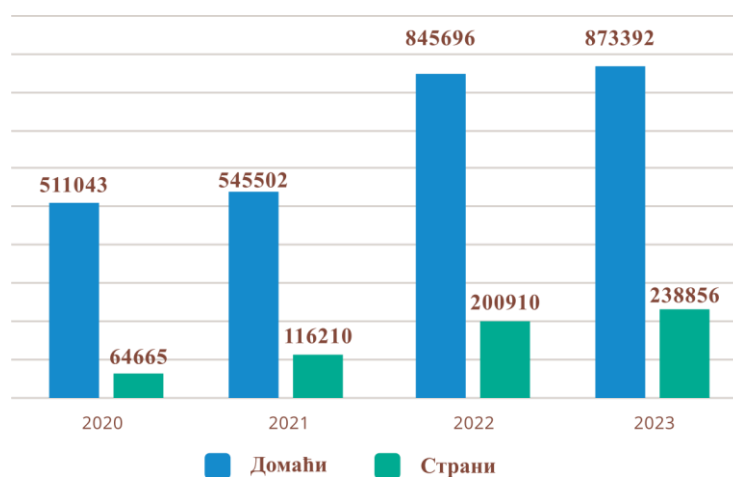
Ипак, један од кључних изазова у статистици туристичких података јесте несклад између званично пријављеног броја долазака и стварног броја посетилаца. Званични подаци за 2023. годину бележе 353.822 доласка. Међутим, анализе које узимају у обзир потрошњу воде на Златибору процењују да је стварни број долазака око 800.000. Овај велики несклад указује на могућност да значајан број туриста борави у нерегистрованим смештајима или да регистровани смештаји не пријављују све госте.

Овакав несклад има више импликација:

- **Нерегистровани смештај:** Постојање неформалних смештајних капацитета утиче на прецизност званичне статистике и смањује приходе од туристичких такси, што може ограничити локалне буџете за даља улагања у инфраструктуру и промоцију туризма.
- **Непријављивање гостију:** Регистровани смештаји могу пријављивати мање гостију како би смањили пореске и друге обавезе према локалним властима, што указује на потребу за јачањем контроле и регулативе у овој области.

Решавање овог проблема захтева побољшање система пријаве туриста и строжу контролу над смештајним капацитетима, али и подстицање смештаја да послују у складу са прописима кроз едукацију и подстицаје за формализацију пословања. Када би се обухватио стварни број туриста, могла би се прецизније планирати будућа улагања у инфраструктуру и услуге, а такође би се повећали приходи локалне заједнице од туризма, чиме би се омогућила даља модернизација Златибора као туристичке дестинације.

Графикон 10. Ноћења туриста, 2020-2023.

Табела 14. Доласци и ноћења туриста - месечни подаци за 2023. год.

Месец	Доласци туриста			Ноћења туриста		
	Укупно	Домаћи	Страни	Укупно	Домаћи	Страни
Јануар	30.018	21.513	8.505	114.973	82.731	32.242
Фебруар	26.828	21.909	4.919	93.517	79.113	14.404
Март	18.214	14.764	3.450	59.022	50.653	8.369
Април	27.273	19.877	7.396	76.569	59.891	16.678
Мај	28.799	21.190	7.609	82.788	66.169	16.619
Јун	23.632	16.389	7.243	74.891	58.406	16.485
Јул	34.782	23.220	11.562	132.669	96.881	35.788
Август	43.902	30.012	13.890	155.318	116.980	38.338
Септембар	33.396	23.648	9.748	97.439	76.586	20.853
Октобар	33.813	24.755	9.058	93.940	76.153	17.787
Новембар	25.109	18.253	6.856	73.406	57.555	15.851
Децембар	28.056	18.824	9.232	74.394	52.274	22.120
УКУПНО:	353.822	254.354	99.468	1.128.392	873.392	238.856

Подаци из табеле 14. јасно указују на сезонски карактер туризма у општини Чајетина, са највећом концентрацијом туристичких активности током летњих месеци, мада су периоди међусезоне карактеристични по све већем степену искоришћења капацитета. Највећи број долазака туриста забележен је у августу, са укупно 43.902 доласка, док су јул и септембар такође забележили високу активност, али нешто нижу у поређењу са августом. Летњи период је најпривлачнији туристима, посебно домаћим посетиоцима, док страни туристи, иако у мањем броју, доприносе укупном расту посета током лета.

Зимски месеци попут фебруара и марта бележе знатно мањи број долазака. У фебруару је забележено 26.828 долазака, док је март имао најмањи број посетилаца са само 18.214 долазака, што показује значајан пад туристичке активности у односу на летњи период.

Структура туриста указује на доминацију домаћих туриста током целе године. Највећи број домаћих туриста забележен је у августу (30.012 долазака), док је најнижи у марту (14.764). Страни туристи бележе највећи број долазака током лета, са 13.890 долазака у августу, што указује на повећану међународну посету у овом периоду, док је најнижи број страних туриста забележен у фебруару (4.919 долазака).

Што се тиче броја ноћења, август се истиче са 155.318 ноћења, од којих су домаћи туристи остварили 116.980 ноћења, а страни туристи допринели са 38.338 ноћења. С друге стране, страни туристи, иако мање заступљени, остварују значајан број ноћења, посебно током летњих месеци. Зимски период, као што су

фебруар и март, бележи значајно мањи број ноћења, са 93.517 ноћења у фебруару и 59.022 ноћења у марту.

Културне атракције

Општина Чајетина, са Златибором као својим главним туристичким центром, богата је културним и етнографским знаменитостима које привлаче домаће и стране туристе. На територији постоји осам законом заштићених културних добара, али и оних које немају тај статус. Свакако да наши духовни центри, цркве и манастири представљају нашу културну баштину, али и многи други објекти. У питању су споменици познатим личностима, спомен чесма краљу Александру, споменици из Народно-ослободилачке борбе, куће познатих личности, предратне виле и тако даље.

Једна од најважнијих атракција је етнографски музеј на отвореном „Старо село“ у Сирогојну, јединствена реконструкција традиционалног села из 19. века, која посетиоцима пружа увид у живот, занате и обичаје Златибора из тог периода. Овај музеј организује бројне манифестације, изложбе и радионице које промовишу традиционалне занате и вештине.

Такође, културне манифестације су важан део туристичке понуде, првенствено оне које организују ТО Златибор, Културни центар Златибора и многи други. Међу догађајима се истиче „Златиборско лето“ који обухвата широк спектар догађаја у самом туристичком центру и околним селима, од концерата и позоришних представа до спортских такмичења, али и многобројних других догађаја, који углавном имају сврху да обогате боравак туристима, много више него да их привуку.

Ипак, постоји релативно велики потенцијал да се културне атракције туристички валоризују, као на пример кућа Милића од Мачве, која нема статус културног добра, али има потенцијал за развој.

Ови подаци и информације указују на то да општина Чајетина има широку и разнолику туристичку понуду, са могућностима за даљи развој и промоцију, посебно у смислу бољег искоришћавања вансезонског периода и привлачења већег броја страних туриста.

Табела 15. Заштићена непокретна културна добра у општини Чајетина

Насеље	Назив културног добра	Врста културног добра
Гостиље	Кућа Димитрија Туцовића	Споменик културе од изузетног значаја
Доброселица	Црква брвнара	Споменик културе
Доња Јабланица	Вила Председништва Владе	Споменик културе од великог значаја
Палисад	Црква светог Петра и Павла	Споменик културе
Сирогојно	Вила Представништва Владе	Споменик културе од изузетног значаја
Трнава	Црква светог Петра и Павла	Споменик културе
Увац	Манастирски комплекс Увац	Споменик културе
Сирогојно	Комплекс Старо село	Споменик културе од изузетног значаја

Природне атракције

Златибор је таласаста висораван, оивичена планинским врховима и испресецана многобројним речицама, потоцима и вододеринама. Брда јој се протежу гребенасто, врло се стрмо спуштају и уздижу изнад река и потока правећи тако веома уске клисуре, док је највиши врх Торник 1496 м.н.в.

Геологију Златибора претежно чине серпентини и кречњаци. Клима на Златибору је субалпска са карактеристичним обележјима: свежа лета и умерено благе зиме, велики број сунчаних дана, слаба ветровитост са честим периодима тишине, мала влажност ваздуха и релативно мали број магловитих дана. Одговарајући састав земљишта, одлични климатски услови и богатство биљног покривача условили су обиље вода на Златибору. Црни Рзав извире на Царевом пољу испод северозападних обронака Муртенице и тече централним деловима висоравни. Код Врдишта се састаје са Белим Рзавом, праве реку Рзав која се у Вишеграду улива у Дрину. Златибор нема природних језера. У данашњем центру је 1947. године изграђено мало језеро, које је данас преуређено и својеврсна је туристичка атракција.

Друго језеро је смештено између Рибнице и Водица, испод прелепих Шаиноваца, изграђено је 60-тих година прошлог века за потребе водоснабдевања овог краја, преграђивањем Рзава. Карактеристичан златиборски пејзаж представљају пространи травнати пашњаци, такозване сувати, који су понегде украшени боровом шумом. У фауну Златибора убрајају се дивље животиње које су стално насељене или се повремено јављају, а птице су разноврсније и бројније, а за ловни туризам постоји неколико врста. Златиборске реке Рзав, Увац, Катушница су богате рибом и углавном се користе за спортски риболов.

Због свега наведеног велики део Златибора је проглашен за Парк природе што само потврђује велику туристичку атрактивност овог поднебља. Постоји неколико афирмисаних природних вредности, као што су на пример: Стопића пећина, водопад у Гостиљу, прераст у Доброселици, врх Торник и многе друге које још увек нису туристички валоризоване.

ПОСЛОВАЊЕ ТУРИСТИЧКИХ АГЕНЦИЈА

С обзиром на то да се на Златибору оствари преко 300.000 долазака и преко 1.300.000 ноћења туриста, постоји релативно мали број туристичких агенција које послују у овој дестинацији. На сајту Туристичке организације Златибор објављени су контакти десет активних туристичких агенција које су углавном туристички посредници, а у мањој мери туристички организатори. У питању се махом рецептивне туристичке агенције, али се пар туристичких агенција бави и иницијативним туризмом у врло малој мери. Списак је дат у прилогу 2.

Анализа привредног регистра за општину Чајетина показује да, иако на територији општине постоји неколико десетина предузећа регистрованих као

туристичке агенције, њихов удео у локалној економији је релативно мали. Већина ових агенција је уско везана за појединачне хотелијерске објекте, одмаралишта и сличне установе, и служе искључиво њиховим тј. интерним потребама. Финансијски промет већине ових агенција је мали, што се огледа и у релативно скромном доприносу запошљавању у овој делатности. Број запослених у туристичким агенцијама износи тек неколико десетина, што указује на ограничени утицај на локалну привреду.

Туристичке агенције у Чајетини претежно се баве посредовањем у издавању смештаја, као што су апартмани, куће за одмор и собе у приватном власништву. Излети су друга кључна делатност, али само три од девет агенција тиме се активно баве. Ограничени су и у смислу превозних средстава, јер само две агенције поседују сопствена возила, што ограничава њихове капацитете за организацију тура и излета.

Иако су неки од њих проширили делатности на мењачке послове, продају некретнина и сувенира, ове активности су маргиналне и не чине значајан допринос туристичком сектору. Број организованих излета варира, а постоји између пет и десет тура у понуди, што сугерише да је дестинација Златибор солидно развијена као туристички центар, али да постоји простор за унапређење и диверсификацију понуде. Један од кључних проблема за овај сектор је недостатак оријентације ка међународном тржишту, упркос повећању броја страних туриста у последњих неколико година. Слаба повезаност са међународним тржиштем ограничава потенцијал туристичких агенција да расту и постану релевантнији актери у туризму Златибора.

Узроци релативне неразвијености сектора туристичких агенција леже у развоју интернет платформи као што су *Booking*, *Airbnb* и други сервиси који омогућавају директну продају смештајних капацитета путем интернета. Ови сервиси смањују потребу за посредницима као што су традиционалне туристичке агенције. Такође, недостатак специфичних знања у области дигиталног маркетинга и менаџмента канала продаје додатно ограничава развој ових агенција. Трансформација туризма ка дигиталним платформама није адекватно испраћена од стране локалних агенција, што их чини мање конкурентним на савременом тржишту.

Сиво тржиште такође има утицај на ову делатност, јер многи појединци који се баве посредовањем у туризму то раде без регистрованог пословања, што додатно смањује званичну активност и приход овог сектора.

Општина Чајетина је, кроз буџет за подршку запошљавању који спроводи Иновациони бизнис центар Златибор, пружила одређену подршку за запошљавање, али није забележено интересовање за подстицање отварања нових туристичких агенција или агенција за дигитални маркетинг. Овакви подстицаји могли би помоћи у унапређењу капацитета туристичког сектора кроз јачање веза са дигиталним платформама и међународним тржиштима, што би допринело укупном расту туризма у општини.

ХОТЕЛИЈЕРСТВО

Општина Чајетина, са Златибором као својим главним туристичким центром, располаже са 12.353 званично регистрована лежаја у разноврсним смештајним капацитетима различитих врста и категорија. Ови капацитети омогућавају Златибору да одговори на све веће захтеве туриста, нудећи смештај који покрива читав спектар, од луксузних до приступачних опција. По проценама ИБЦ Златибор постоји око 50 000 лежајева који нису категорисани и евидентирани у систему Е-туриста односно у локалној самоуправи.

У смислу значаја за туристичку дестинацију, хотелски сектор се посебно издваја, са 12 хотела који заједно нуде 2.343 лежаја. Међу њима су луксузни хотели као што су „Zlatibor Mountain & SPA” и „Гранд хотел Торник” и хотел „Бор“ који пружају врхунски ниво услуге са пет звездица. Ови хотели играју кључну улогу у привлачењу туриста вишег платежног разреда, што директно доприноси повећању прихода од туризма у општини. Такође, хотели са четири звездице, као што су „Палисад“ и „Мона Плаза“, привлаче туристе који траже квалитетну услугу, али по нешто приступачнијим ценама, и такође чине значајан део хотелске понуде.

Осим хотела, Златибор нуди широк спектар смештајних опција, укључујући гарни хотеле, коначишта, преноћишта и одмаралишта. Коначишта, са 976 смештајних јединица и 2.625 лежаја, представљају значајан део смештајних капацитета, и посебно су атрактивна за туристе који траже приступачније опције смештаја.

Један од важних сегмената смештајне понуде су смештаји у домаћој радиности који нуде 2.864 смештајне јединице са укупно 5.643 лежаја и 22 категорисана сеоска туристичка домаћинства, што је само мањи део укупне туристичке понуде овог сегмента. Наиме, највише је некатегорисаних објеката у домаћој радиности, тј. туристичких апартмана, кућа за одмор и њихов број је вишеструко већи.

Ова врста смештаја омогућава туристима да искусе аутентични живот на селу, што је посебно атрактивно за оне који желе да уживају у природним лепотама Златибора и руралном амбијенту.

Смештајна понуда Златибора успешно задовољава потребе различитих профила туриста – од оних који траже луксузне услуге до туриста који преферирају приступачније или аутентичније опције. Овај широк спектар смештаја омогућава Златибору да привуче различите туристичке сегменте, што доприноси диверсификацији прихода и даљем расту туризма у општини Чајетина.

Табела 16. Укупни смештајни капацитети на Златибору

Хотели	Број смештајних јединица	Број лежајева	Категорија
Zlatibor Mountain & SPA	135	263	5*
Гранд хотел Торник	130	320	5*

Tornik Sky	227	480	5*
Палисад	184	408	4*
Мона Плаза	120	240	4*
Букет	85	176	4*
Олимп	37	90	4*
Идила	18	44	4*
Мир	32	70	4*
Ирис	28	73	4*
Монс	21	48	4*
Агапе	63	131	3*
Укупно хотели	1080	2343	
Гарни хотели			
Президент	22	45	3*
Шимшир	19	33	3*
Укупно гарни хотели	41	78	
Коначишта			
Жунић	20	54	
Ловац	10	28	
Браћа Секулић	45	194	
Агапе	37	74	
Алиби	35	70	
Ариа клуб	13	32	
Централ Инн	16	35	
Милутинов конак	14	44	
Перла	10	17	
Сунце	49	155	
Моних Апарт Клуб	8	42	
Моних Палаце	35	146	
Краљева вода	9	19	
Кристал	10	50	
Схарм 031 Јагодина	16	26	
Моних Клуб	13	41	
Mountain Star	22	85	
Дон	6	20	
Новаков двор	9	25	
НС хотелс доо огранак Златибор	130	280	
Бели бор	13	26	
Сателит Ресорт	20	61	
Титова вила <i>Apartments & SPA</i>	60	120	
Трим Златибор	18	38	
Егоисте	7	28	
Вила Софија	11	29	
ВИП Каса клуб	6	12	
Волим добро у људима Вила Смоквица	3	18	

Green Hill Zlatibor	9	36	
Коначиште Инфраструктура железница Србије	5	16	
Вила Романтика	14	52	
Дабић	10	23	
Акустик	14	28	
Краљеви конаци	26	133	
Специјална болница за болести штитасте жлезде и болести метаболизма Златибор	176	335	
Вила Сања	4	15	
Гостиљска врела - Гостиље	36	152	
Бошкова вода - Љубиш	5	16	
Старо село - Сирогојно	16	41	
Евент центар Пјевић - Бранешци	16	36	
Укупно коначишта	976	2625	
Преноћишта			
Рајевац	20	76	
Вила Дама и Дубравка	8	22	
ТО Златибор	29	59	
Логос - Љубиш	9	23	
Маринковић - Бранешци	14	28	
Укупно преноћишта	80	208	
Одмаралишта			
Дунав	31	64	
Брег	4	8	
Меридијан	8	30	
Голија	48	176	
Планум	30	100	
Ивана	5	20	
Спорт Трим	80	261	
Сунчани брег	39	121	
Туристичко-рекреативни комплекс Златибор	36	72	
Студентско одмаралиште Ратко Митровић	150	322	
Вила Марић	11	45	
Електропривреда Србије – радничко одмаралиште	9	28	
Боем – Доброселица	13	42	
Бела бреза - Рожанство	46	117	
Укупно одмаралишта	510	1406	
Туристичка домаћинства			
Смештај у домаћој радиности	2.864	5.643	
Сеоско туристичко домаћинство	22	50	
Укупно туристичка домаћинства	2886	5693	

Укупно	5573	12380	
Кампови			
ТО Златибор	45 камп парцела	200 корисника	
<i>El Paso City</i>	14 парцела	28 корисника	

Хотелијерски сектор у општини Чајетина, посебно на Златибору, бележи континуирани раст и развој захваљујући значајним инвестицијама у инфраструктуру и квалитет услуге. Ове инвестиције не само да повећавају капацитете, већ и унапређују укупно искуство туриста, што додатно привлачи посетиоце. Луксузни хотели, који су постали симбол високог стандарда услуге, привлаче туристе вишег платежног разреда, док разноврсне опције смештаја, укључујући приступачне пансионе и сеоска домаћинства, омогућавају широк распон смештајних опција за различите профиле туриста.

Захваљујући овим капацитетима и континуираном расту квалитета услуге, Златибор је успео да се позиционира као један од најважнијих туристичких центара у Србији. Смештајни капацитети омогућавају Златибору да одговори на све већу потражњу, чинећи га атрактивном дестинацијом како за домаће, тако и за стране туристе, током целе године.

РЕСТОРАТЕРСТВО

Општина Чајетина, са Златибором као најпознатијом туристичком дестинацијом, има развијен и динамичан угоститељски сектор који значајно доприноси локалној економији.

По Закону постоје следеће врсте угоститељских објеката за пружање услуга исхране и пића: ресторан, кафана, бар, кетеринг објекат, објекат брзе хране, покретни објекат и други објекти (гостионица, крчма, коноба, механа, национална кућа, чарда, ресторан домаће кухиње, таверна, кафетерија, пицерија, печењара, грил, ђевабџиница, рибљи грил, пилећи грил, роштиљница, пивница, кафе-посластичарница, палачинкарница, кафе, чајџиница, бифе, бистро, биртија, аперитив бар, кафе бар, коктел бар сендвич бар, салат бар, експресо бар, снек бар, ноћни бар, диско бар, дансинг бар, кабаре бар и др.).

У циљу пописа ресторатерских објеката на територији општине Чајетина спроведено је њихово истраживање. Оно је спроведено ради добијања података везаних за утрђивање њиховог укупног броја, као и укупних капацитета ових објеката, али се није радила анализа угоститељских објеката по врстама јер се објекти за пружање услуга исхране и пића не категоришу. На територији општине Чајетина има преко 109 ресторатерских објеката, од којих су мањи број класични ресторани, а већи број објеката су кафане, крчме, пицерије, печењаре, кафеи, посластичарнице, киосци и слични објекти. Укупни капацитети у ресторатерству се изражавају бројем седећих места, тако да је укупан капацитет ресторатерских објеката на Златибору 7.801 седећих места. Поред овог броја седећих места унутар објеката, располаже се са капацитетима у отвореним и затвореним баштама и они износе 4.040 места, што је у збиру 11.841 места за седење унутар и у баштама објеката.

Ресторани на Златибору често нуде специфичну комбинацију традиционалне српске кухиње и интернационалних специјалитета, што одговара различитим типовима туриста. У последње време све више у понуди се налази и интернационална кухиња, што је знак развоја дестинације и њене усклађености са гастрономским потребама туриста. Не постоје специјализовани ресторани, као ни специјализовани ресторатерски објекти, што представља могућност за даљи развој, као што су на пример вински подруми, подруми пива, дегустационе сале или центри, продавнице специјалитета итд. који би привукли специјализоване тржишне нише. Попуњеност ресторана током летње и зимске туристичке сезоне често достиже максималне капацитете, што указује на велико интересовање туриста и потврђује значај угоститељске делатности за локални туризам. Списак објеката је дат у прилогу 7.

Из свега наведеног, можемо закључити да је Златибор по укупним капацитетима и структури ресторатерства развијена туристичка дестинација која има велики рецептивни капацитет, што је значајан сегмент локалног економског развоја.

Капацитет објеката за пружање услуга исхране и пића је још и већи, јер у њих спадају и ресторани у оквиру хотела и других хотелијерских објеката, али који овом приликом нису укључени у наведене податке.

ПРАТЕЋЕ АКТИВНОСТИ

Поред угоститељства, општина Чајетина, а посебно Златибор, има широк спектар пратећих делатности које су кључне за подршку туризму и унапређење локалне економије. На територији општине Чајетина послује 12 козметичких салона, што указује на стабилну потражњу за услугама у области неге и лепоте. Овај број је значајан, с обзиром на величину општине, и може се повезати са присуством великог броја туриста, који често користе ове услуге током боравка, као и потребама локалног становништва.

Постојање 5 аутоперионица и 11 ауто сервиса такође указује на потребу за одржавањем возила, што је посебно важно с обзиром на велики број туриста који долазе сопственим превозом.

Седам мењачница које послују у општини Чајетина обезбеђују неопходну услугу конверзије валута, што је посебно важно за стране туристе. Златибор, као међународно популарна дестинација, захтева лако доступне финансијске услуге, а мењачнице омогућавају једноставније и брже обављање финансијских трансакција за иностране посетиоце. Такође, присуство банака као што су Интеса и Банка Поштанска штедионица омогућава лак приступ различитим финансијским услугама, али приметно је смањење броја филијала што негативно утиче на финансијско и административно пословање предузећа, јер су неке филијале затворене и њихове функције обављају филијале у Ужицу, што повећава трошкове и утрошак времена за привреду. Ове услуге укључују подизање новца, плаћање рачуна и размену валута, што олакшава финансијске трансакције како локалном становништву, тако и туристима. Мала присутност

банка смањује доступности финансијских услуга, које су кључне за несметано функционисање туристичког и привредног сектора.

Постојање великих трговинских ланаца у општини, као што су Макси, Идеа, Аман и Лидл, покрива већину потреба за свакодневне куповине како туриста, тако и локалног становништва. Ови ланци обезбеђују широк спектар производа, укључујући храну, пиће, кућне потрештине и друге производе. Присутност трговинских ланаца на Златибору омогућава туристима лакше снабдевање током њиховог боравка, док локално становништво има користи од конкурентних цена и разнолике понуде.

Пратеће делатности у општини Чајетина пружају комплетну инфраструктуру која подржава туризам и доприноси позитивном искуству туриста. Било да је реч о козметичким салонима, ауто-сервисима, мењачницама или трговинским ланцима, ове услуге омогућавају несметано функционисање туристичког сектора, олакшавајући свакодневни живот локалном становништву и туристима. Ове делатности су такође значајан извор запошљавања, доприносећи одрживости и развоју локалне економије.

ПРЕДУЗЕТНИШТВО И МСП

Општина Чајетина бележи значајан раст броја предузећа у протеклих неколико година, што указује на позитиван привредни тренд и јачање локалне економије. Број регистрованих друштава са ограниченом одговорношћу (ДОО) половином 2023. године износио је 294, што представља раст од 22,5% у односу на 2020. годину. Овај раст је показатељ повећаног интересовања за оснивање предузећа и развој пословања у Општини, вероватно подстакнуто све већим приливом туриста, развојем инфраструктуре и повољним пословним окружењем.

Тренд раста предузетника је такође изражен, с обзиром на то да је до половине 2023. године било регистровано 1.250 активних предузетника, што је раст од 30% у поређењу са 2020. годином. Овај податак указује на јачање предузетничког духа у општини, где се све већи број грађана одлучује за покретање сопствених послова, најчешће у секторима повезаним са туризмом, угоститељством, трговином и услугама које прате туристички сектор.

Раст броја предузећа и предузетника значајно доприноси запошљавању, јачању локалне економије и искоришћавању пословних могућности у општини Чајетина. Такође, овај тренд може даље допринети већој диверсификацији привреде и смањењу зависности од туризма, чиме се ствара стабилнија и отпорнија локална економија на дугорочне промене и изазове.

Графикон 11. Брисана/угашена и новооснована привредна друштва у општини Чајетина за период 2021-2023. год.²²

Графикон 12. Брисани/угашени и новоосновани предузетници у општини Чајетина у периоду 2021-2023. год.²³

Половином 2023. године на територији општине Чајетина било је 5.001 запослена особа, што представља повећање од 9,5% у односу на 2020. годину. Овај раст броја запослених указује на позитиван тренд у запошљавању, вероватно подстакнут растом туристичког сектора и пратећих делатности, као и јачањем предузетничких иницијатива. Број незапослених у истом периоду био је 404, што је смањење од скоро 12% у поређењу са 2020. годином, што даље потврђује успех локалних иницијатива у смањењу незапослености.

Просечна нето зарада у општини Чајетина половином 2023. износила је 58.105 РСД, што је раст од 25% у односу на 2020. годину. Међутим, просечна плата је и даље

²² Извор: Агенција за привредне регистре

²³ Извор: Агенција за привредне регистре

нижа од републичког просека, што је делимично последица традиционално нижих плата у сектору угоститељства, који је доминантан у локалној привреди.

Укупан пословни приход од 216 активних предузећа износио је 28.456.554.000 РСД у 2022. години. Иако је овај податак значајан, тешко га је упоредити са претходним годинама због негативног утицаја кризе изазване вирусом КОВИД-19, која је у великој мери смањила приходе предузећа у претходном периоду. Такође, пословни приход 390 активних предузетника у 2022. години износио је 7.094.589.000 РСД, што је само један део укупних прихода, јер је према подацима био 1.201 активан предузетник.

У погледу власничке структуре предузећа, већина предузећа је у власништву грађана Републике Србије, док мањи број предузећа припада држављанима Турске, Русије, Кине и других земаља. Ово указује на мало присуство међународних инвеститора, иако у мањем обиму оно доприноси даљој диверсификацији локалне економије и њеном развоју.

Табела 17. Привредни субјекти по насељима у општини Чајетина

Насеље	Број становника	Број привредних субјеката	Број привредних субјеката по броју становника (%)
Златибор	3702	920	25
Чајетина	3735	381	10
Мачкат	908	103	11
Крива река	1134	69	6
Шљивовица	386	52	13
Бранешци	668	44	7
Сирогојно	539	31	6
Љубиш	385	21	5
Доброселица	273	20	7
Рожанство	318	20	6
Гостиље	160	15	9
Јабланица	466	15	3
Рудине	128	13	10
Голово	123	11	9
Трипкова	221	10	4
Трнава	143	9	6
Семегњево	142	8	6
Мушвете	221	5	2
Саиновина	553	5	1
Алин поток	132	4	3
Стубло	63	4	6
Дренова	76	2	2
Жељине	66	1	1

На основу података из табеле 17, неколико кључних закључака може се извести у вези са дистрибуцијом становништва и привредних субјеката у општини Чајетина:

- Златибор, са 3.702 становника и чак 920 регистрованих привредних субјеката, има висок однос привредне активности, са 1 привредним субјектом на 4 становника. Ова висока концентрација пословних субјеката јасно показује да је Златибор главни туристички и економски центар општине. Пословне активности су претежно усмерене на туризам, угоститељство, смештај, и пратеће услуге, што је разумљиво с обзиром на популарност Златибора као туристичке дестинације.
- Чајетина, са 3.735 становника и 381 привредним субјектом, има 1 привредни субјект на 10 становника. Као административно средиште општине, Чајетина показује значајну привредну активност, иако је нижа него у Златибору. Ова разлика је очекивана с обзиром на то да је Чајетина више усмерена на административне функције и локалне услуге, док Златибор има јачи фокус на туризам.
- Насеље Мачкат, са 908 становника и 103 привредна субјекта (11% становника), има релативно висок ниво привредне активности. Мачкат је познат по традиционалној производњи сухомеснатих производа, што вероватно објашњава већу концентрацију привредних субјеката. Крива Река, са 1.134 становника и 69 привредних субјеката (6% становника), такође показује солидан ниво привредне активности, иако је нижи него у Мачкату. Насеље Шљивовица има 386 становника и 52 привредна субјекта (13%), што је висока концентрација привредне активности. Ово насеље је близу пословно-индустријске зоне Бранешко поље, што вероватно доприноси већој присутности привредних субјеката у овом делу општине.
- Остала насеља попут Сирогојна, Љубише, Доброселице и Рожанства имају релативно уједначене стопе привредних субјеката, које се крећу између 5% и 7% у односу на број становника. Ова насеља су мање насељена, али имају стабилне привредне активности које укључују локалне занате, пољопривреду, и мале породичне послове.
- Насеља попут Мушвета, Саиновине, Алиног Потока, Стубла, Дренове, и Жељина бележе врло ниску привредну активност, са мање од 5 регистрованих привредних субјеката. Ово може указивати на мању развијеност привреде или ограничене ресурсе у овим деловима општине.
- Грађевински сектор у општини Чајетина има значајну улогу у локалној економији, са 65 предузећа која се баве грађевинским радовима, укључујући и предузетнике. Овај сектор је кључан за развој инфраструктуре, стамбених објеката и туристичких капацитета, што доприноси расту општине као туристичке дестинације. Грађевински сектор покрива широк спектар активности, од изградње и реновације стамбених и пословних објеката до великих инфраструктурних пројеката, попут изградње туристичких комплекса и путева. Предузетници у овом сектору углавном се баве мањим грађевинским пројектима, док веће фирме преузимају инфраструктурне и комерцијалне пројекте који су кључни за даљи развој Златибора и околине.

Подаци показују да су Златибор и Чајетина главни центри привредне активности у општини, при чему је Златибор доминантан због свог туристичког значаја. Остала насеља показују стабилне, али мање интензивне привредне активности,

док мања насеља имају ограничене ресурсе и слабију привредну активност, што говори о неуједначеном развоју месних заједница, што је разумљиво с обзиром на природно-географске и демографске особине руралног простора.

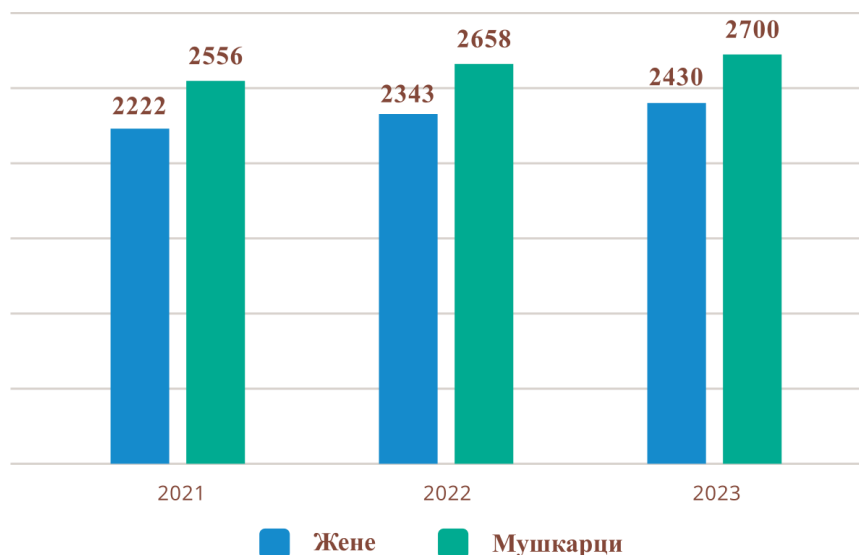
ЗАПОШЉАВАЊЕ

Општина Чајетина, са 14.585 становника,²⁴ бележи позитивне трендове у запошљавању. У 2023. години, укупан број регистрованих запослених са пребивалиштем у општини Чајетина износи 5.130 док је број запослених на територији општине 7.107. Ови подаци указују на то да 1.978 особа које раде на територији општине имају пребивалиште у другим јединицама локалне самоуправе ван општине Чајетина, што указује на привлачност општине Чајетина као места за рад.

Раст запослености на територији општине је константан у последњих пет година. У односу на 2018. годину, број запослених у 2023. години повећао се за 18,5%, што одражава економски раст општине, са нагласком на развој у секторима као што су туризам, угоститељство, грађевинарство и пратеће услуге.

Повећани број запослених, као и прилив радника из других општина, сугеришу да Чајетина постаје важан регионални економски центар, првенствено захваљујући Златибору као туристичкој дестинацији.

Графикон 13. Регистровани запослени са пребивалиштем у општини Чајетина, 2021-2023 год.²⁵

Током периода од 2017. до 2021. године, структура запослености у општини Чајетина према врсти послодавца остала је релативно стабилна. Правна лица запошљавала су у просеку 70% радника, док су предузетници запошљавали 27% запослених. Индивидуални пољопривредници чинили су 3% запослених, што

²⁴ Према попису из 2022. године

²⁵ Извор: Статистика запослености и зарада, РЗС

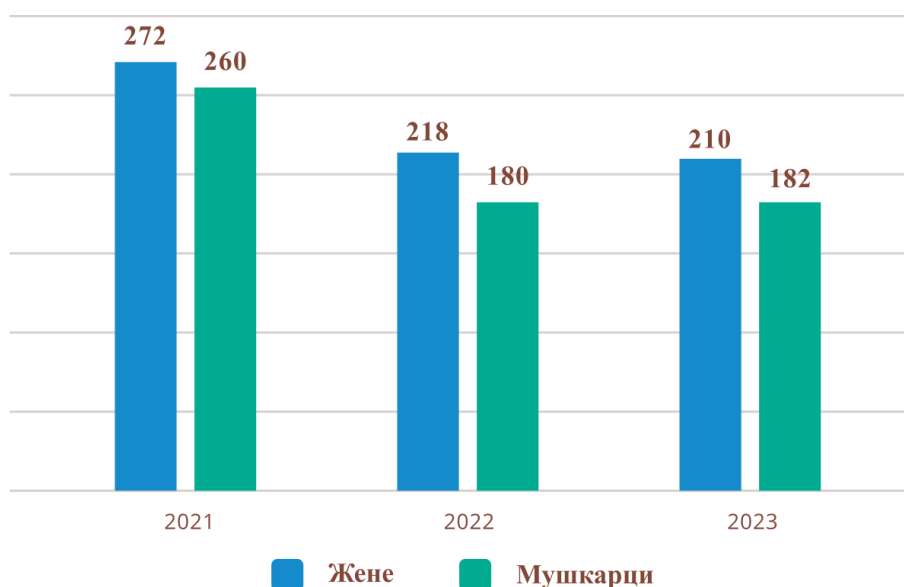
указује на постојање малог, али стабилног удела у запошљавању кроз пољопривредне активности.

Стопа незапослености

Стопа незапослености у општини Чајетина је 7,1%, што је релативно ниска стопа у поређењу са националним просеком.²⁶ Овај податак указује на релативно добру запосленост у Општини, вероватно подржану растом туристичких и пратећих активности.

Подаци о незапослености према полу показују да су жене чиниле већину незапослених у 2021. години, са 272 незапослене жене у поређењу са 260 мушкараца. У наредним годинама, дошло је до смањења незапослености, са израженим падом међу женама. У 2023. години, број незапослених жена смањен је на 210, док је број незапослених мушкараца 182. Овај пад незапослености међу женама може бити резултат већих прилика за запошљавање у секторима као што су туризам, услуге и прерађивачка индустрија, који су кључни за општину Чајетина. Генерални пад популације у Србији је негативан фактор који за последицу има номинални пад незапослености.

Графикон 14. Регистровани незапослени према полу у општини Чајетина у периоду 2021-2023. год.²⁷

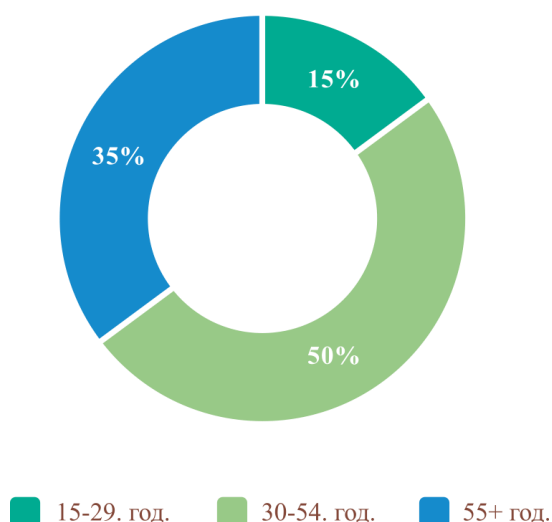
Подаци о незапослености према старосним групама у општини Чајетина показују да средовечна популација (од 30 до 54 године) чини 50% укупног броја незапослених, што указује на значајне изазове у запошљавању ове старосне групе. Ово може бити последица различитих фактора, укључујући промене у тржишту рада, мањак прилика за преквалификацију или ограничене могућности за запошљавање у одређеним секторима.

²⁶ Обрада аутора, на основу података Агенције за привредне регистре

²⁷ Извор: Статистика запослености и зарада, РЗС

Млађа популација (од 15 до 29 година) чини релативно мањи удео међу незапосленима, са 15%, што указује на бољу могућност запошљавања за млађе генерације, можда због њихових вештина које су боље усклађене са потребама савременог тржишта рада, посебно у секторима као што су туризам, угоститељство и друге услуге. С друге стране, старији од 55 година чине 35% незапослених, што указује на изазове у запошљавању старијих радника, вероватно због смањених могућности за рад, теже прилагодбе новим технологијама и трендовима, или ранијег изласка са тржишта рада.

Графикон 15. Учешће незапослених према старосним групама у укупном броју незапослених, 2023.²⁸

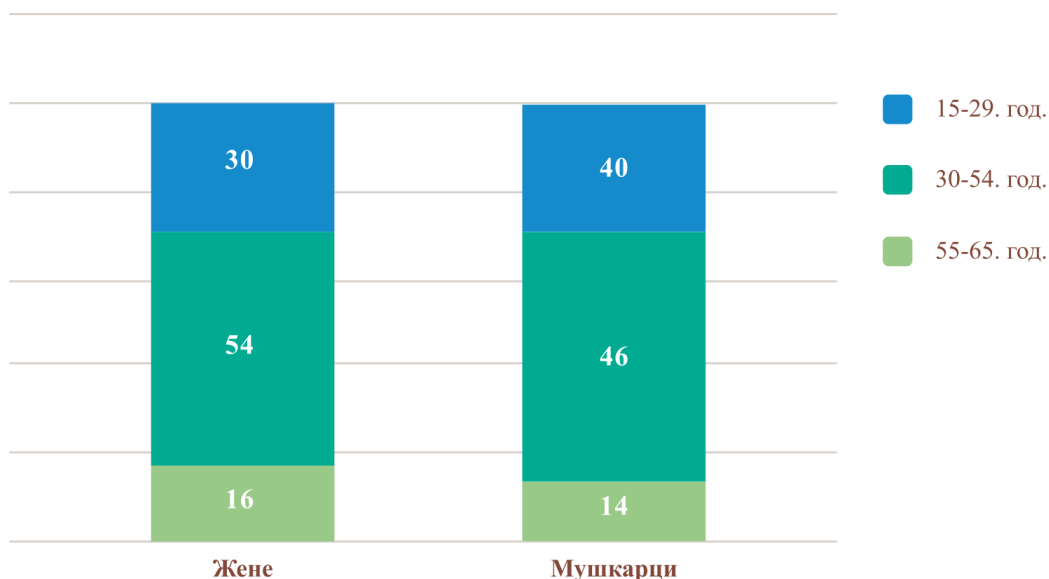

У старосној групи од 15 до 29 година, незапосленост је нешто већа међу женама, са 16 незапослених жена наспрам 14 мушкараца. Ово може указивати на одређене изазове са којима се младе жене суочавају приликом запошљавања, можда због специфичних захтева тржишта рада или полно специфичних баријера, као што су очекивања у вези са улогом жене у друштву и породици.

У старосној групи од 30 до 54 године, жене и даље имају благу премоћ међу незапосленима, са 54 жене у поређењу са 46 мушкараца. Ова разлика може бити повезана са изазовима као што су повратак жена на тржиште рада након породилског одсуства, бриге о породици или недостатак флексибилних радних услова који су често потребни за балансирање између приватних и пословних обавеза. У старосној групи од 55+ година, незапосленост је већа код мушкараца, са 40 незапослених мушкараца у поређењу са 30 жена. Овај тренд може указивати на то да су мушкарци можда више погођени смањењем радних места у одређеним индустријама или се теже прилагођавају променама на тржишту рада у каснијем периоду живота.

²⁸ Извор: Статистика запослености и зарада, РЗС

Графикон 16. Учешће незапослених према старосним групама и полу у укупном броју незапослених, 2023. (%)²⁹

ПРЕРАЂИВАЧКА ИНДУСТРИЈА

Прерађивачка индустрија у општини Чајетина, иако није доминантна као туризам и пољопривреда, и даље има значајну улогу у локалној економији. Главни сектори прерађивачке индустрије су производња хране и пића и дрвна индустрија.

Златибор се не ослања само на туризам, већ се развија и индустријска зона Бранешко поље, која се простире од Беле земље до села Шљивовица. Иако је ова зона инфраструктурно још у развоју, њено постојање указује на ширење економске основе регије, што ће допринети запошљавању и привредном расту.

На територији општине Чајетина постоји неколико млекара које се баве прерадом млека и производњом млечних производа као што су сир, кајмак и јогурт.

1. ПК „Златибор“, Златибор
2. Наша Златка, Крива река
3. Млекара „Биљана Крин“, Рожанство
4. Мирко Мијаиловић ПР прерада млека и производња сирева, Гостиље
5. Удружење „ЗЛАТИБОРСКО ОРГАНСКО МЛЕКО“

На територији општине Чајетина послују 33 предузећа која се баве производњом и прерадом меса, укључујући производњу кобасица, сухомеснатих производа и других месних прерађевина. Ова концентрација предузећа повезана је са традиционалном производњом хране у овом региону, посебно у местима попут Мачката, познатог по својим сухомеснатим производима. Индустрија прераде

²⁹ Извор: Статистика запослености и зарада, РЗС

меса значајно доприноси економском развоју Општине, не само кроз директно запошљавање, већ и кроз подршку локалној пољопривреди и сточарству. Већина ових предузећа користи локално произведено месо, чиме се подржавају сточари у региону и ствара стабилан ланац снабдевања између пољопривредника и прерађивача, што додатно јача локалну економију и смањује зависност од увоза сировина.

Такође, на територији општине Чајетина послује готово 20 пекарских радионица, које производе хлеб, пецива, коре и колаче, доприносећи разноврсности локалне прехранбене понуде.

Поред прехранбене индустрије, дрвна индустрија заузима важан сегмент локалне привреде. У општини послује око 30 предузећа која се баве сечом и прерадом дрвета, као и производњом намештаја и других производа од дрвета. Ова индустрија, ослоњена на богатство локалног шумског фонда, доприноси запошљавању локалног становништва и ствара додатну вредност кроз трансформацију сирових материјала у готове производе.

ТРАДИЦИОНАЛНА ПРОИЗВОДЊА

Традиционална производња у општини Чајетина представља важан сегмент локалне привреде, укоренењен у културном наслеђу и богатству природних ресурса овог краја. Предузећа која се баве традиционалном производњом обухватају широк спектар делатности, од прераде и конзервусања воћа и поврћа, до производње лековитих биљака, чајева, плетене одеће, сувенира од дрвета и других производа домаће радиности.

Географска распрострањеност ових привредних субјеката обухвата насеља попут Златибора, Чајетине, Криве Реке и Сирогојна, где постоје 22 регистрована предузећа која се баве традиционалним производима.

Ова производња игра кључну улогу у очувању културног идентитета општине, док истовремено доприноси њеној економској стабилности. Разноврсност активности, од израде производа од дрвета и сувенира до прераде локалних пољопривредних производа, наглашава богатство ресурса и вештина становништва овог краја.

НОВЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

Нове технологије имају значајан потенцијал да подстакну предузетничку активност у општини Чајетина, посебно у областима као што су дигитална трансформација, е-трговина, паметне технологије и иновације у пољопривреди, која је од посебног значаја за ову општину. Технолошки алати омогућавају предузетницима да оптимизују своје пословање, смање трошкове и прошире тржишта, што је посебно корисно за мала и средња предузећа (МСП сектор).

Подаци показују растући број предузетника, као и повећање пословних прихода и нето добити у општини Чајетина. Међутим, овај раст није праћен порастом

броја запослених, што може указивати на то да предузетници користе технологију за повећање ефикасности и продуктивности, уместо за повећање радне снаге.

Упркос потенцијалима, постоје значајни изазови који могу ограничити ширење нових технологија, укључујући ограничену дигиталну инфраструктуру, мањак финансијских средстава и недостатак дигиталних вештина. Предузетници у мањим срединама често се суочавају са финансијским препрекама приликом набавке и имплементације напредних технологија, што може успорити њихов развој и конкурентност на тржишту.

СТАВОВИ ЛОКАЛНИХ АКТЕРА, ГРАЂАНА И ТУРИСТА

У оквиру стратешког планирања организовани су састанци са кључним локалним актерима, укључујући председника Општине Чајетина, представника Општинске управе и јавних предузећа, као и са представницима Канцеларије за локални економски развој и Средње туристичко-угоститељске школе, али и са представницима хотелијера и предузетника. Такође су спроведена два истраживања, једно са грађанима општине Чајетина и особама које имају привремени боравак у општини, а друго са туристима. У првом истраживању, анкетирано је 101 лице, док је друго истраживање обухватило 110 туриста.

Резултати ових састанака пружају важне увиде у ставове и потребе локалног становништва, као и очекивања и искуства туриста који посећују општину Чајетина. Подаци и ставови прикупљени на овај начин допринели су бољем планирању стратешких циљева општине, са посебним фокусом на унапређење услуга, инфраструктуре и туристичке понуде у складу са потребама како становника општине тако и туриста.

СТАВОВИ ЛОКАЛНИХ АКТЕРА

Током састанака са кључним локалним актерима извучени су следећи закључци.

- Општина Златибор планира да у наредних десет година повећа број туриста на милион годишње, са просеком од 10 ноћења по госту, што значи 10 милиона ноћења годишње. Овај циљ се ослања на дугорочну визију развоја Златибора као „Града на планини“, што укључује даљи развој инфраструктуре и побољшање туристичке понуде. Уз постојеће облике масовног туризма, предвиђа се и развој спортског, конгресног и здравственог туризма, који би привукли ширу и платежно способнију клијентелу.
- Један од главних ограничавајућих фактора за развој спортског туризма је недостатак спортских терена и дворана. У току су припреме за изградњу двадесетак спортских терена, а општина планира да имплементира модел пројекта јавно-приватног партнерства (ЈПП) са хотелијерима како би развила објекте који ће служити за припреме спортиста. По овом моделу планира се уступање земљишта хотелијерима уз одређене олакшице, док би хотелијери инвестирали у изградњу и одржавање објеката.
- Поред развоја спортова попут бициклизма и планинарења, планира се изградња аква парка који би побољшао постојећу понуду за купалишни и рекреативни туризам што је нарочито значајно за повећање атрактивности дестинације у току летње сезоне. Такође, изградња голф терена на простору Рибничког језера привукла би госте високе платежне способности и интернационалне инвеститоре, што би додатно обогатило туристичку понуду Златибора и довело до промена у структури посетилаца.

- Пољопривреда, као друга најважнија привредна грана после туризма, развија се кроз оснивање Агро-бизнис центра и ЈП Еко-аграр. Ове институције подржавају индивидуалне пољопривреднике и промовишу производњу органске хране, првенствено за потребе туристичке индустрије. Циљ је створити одрживу руралну економију која може задовољити захтеве локалног тржишта, а евентуално и извоза.
- Један од кључних проблема у развоју Златибора јесте недостатак квалификоване радне снаге, посебно у сектору туризма и угоститељства. Општина планира оснивање интерната за ученике Туристичко-угоститељске школе у Чајетини како би привукла младе из других места. Ово би решило проблем ниског уписа у образовне програме релевантне за потребе локалне туристичке привреде.
- Развој конгресног туризма на Златибору још увек није у пуном замаху, јер постојећи капацитети нису у функцији, али је у плану приватна инвестиција у изградњу новог конгресног центра. Такође, здравствени туризам, некада у фокусу Завода Чигота, сада захтева додатну подршку због тешке финансијске ситуације установе.
- Добар пример успешне инвестиције у туристичку инфраструктуру је гондола која спаја насеље Златибор са врхом Торник. Очекује се да ће до краја године превести милион посетилаца, а у плану је изградња још две гондоле, што би додатно унапредило повезаност туристичких дестинација на Златибору. Ови пројекти доприносе бољој туристичкој инфраструктури и повећању туристичке атрактивности региона.
- Општина активно подржава предузетништво кроз давање старт-уп средстава у висини од 600.000 РСД, што је двоструко више него што даје Национална служба за запошљавање. Ова подршка, уз помоћ Иновационог бизнис центра Златибор, осигурава раст малих и средњих предузећа у регији. Предузетници такође виде потребу за додатним унапређењем ванпансионске потрошње, кроз оснивање тржног центра и боље уређење локалне пијаце.
- Средња туристичко-угоститељска школа у Чајетини суочава се с проблемом слабог интересовања за релевантне образовне профиле, што делом произилази из недостатка смештајних капацитета за ученике. Као решење, планирана је изградња ученичког дома, док је кроз подршку међународних донатора одобрен пројекат Тренинг центра за обуку и усавршавање кадрова у туризму. Канцеларија за локални економски развој такође активно помаже у добијању финансијских средстава за пројекте значајне за локалну заједницу.
- Развој Златибора ослања се на интегрисану стратегију која повезује туризам, пољопривреду, инфраструктуру и образовање. Општина активно тражи решења за побољшање туристичке понуде и подстицање локалног економског развоја кроз пројекте који укључују јавно-приватна партнерства и подршку предузетницима, док се паралелно решавају проблеми недостатка квалификоване радне снаге и инфраструктурних капацитета.

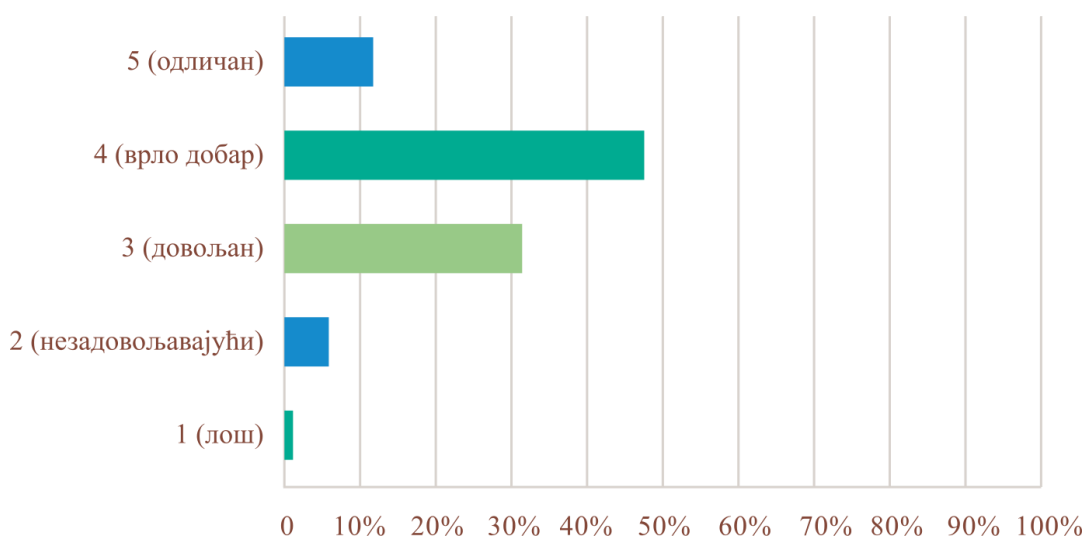
СТАВОВИ ГРАЂАНА

Истраживање спроведено међу грађанима општине Чајетина обухватило је 101 лице, од којих су 87 испитаника (86,14%) грађани са сталним боравком, док 14 испитаника (13,86%) имају привремени боравак у општини. Отприлике 50% испитаника живи на Златибору, 30,7% у Чајетини, док остатак долази из села општине. Међу испитаницима, већина су мушкарци (63,37%), док жене чине 36,63%.

Највећи број испитаника је у старосној групи од 26 до 65 година (94,06%), са високим процентом запослених (92,08%). У погледу образовања, значајан део испитаника има завршен факултет (38,61%), док 8,91% има магистратуру, 20,79% вишу школу, а 30,69% средњу школу.

На питање о квалитету живота у општини Чајетина, већина испитаника дала је оцену 4 – врло добар (47,52%), док је 31,68% оценило живот као добар (3), а 12,87% је дало оцену 5 – одличан. Ови резултати указују на генерално висок степен задовољства квалитетом живота у општини.

Како оцењујете квалитет живота у општини Чајетина

Међу одговорима из анкете са грађанима општине Чајетина појавиле су се критике у вези са равномерним развојем општине, посебно у поређењу са Месном заједницом Златибор, која се перципира као главни фокус развоја. Испитаници су истакли да, иако је асфалтирање сеоских путева важно, остали проблеми, попут недостатка садржаја за децу и одрасле, остају нерешени. Критике су се односиле на растућу појаву младих генерација без адекватног кућног васпитања и проблеме са буком из ноћних локала, која омета миран живот становника.

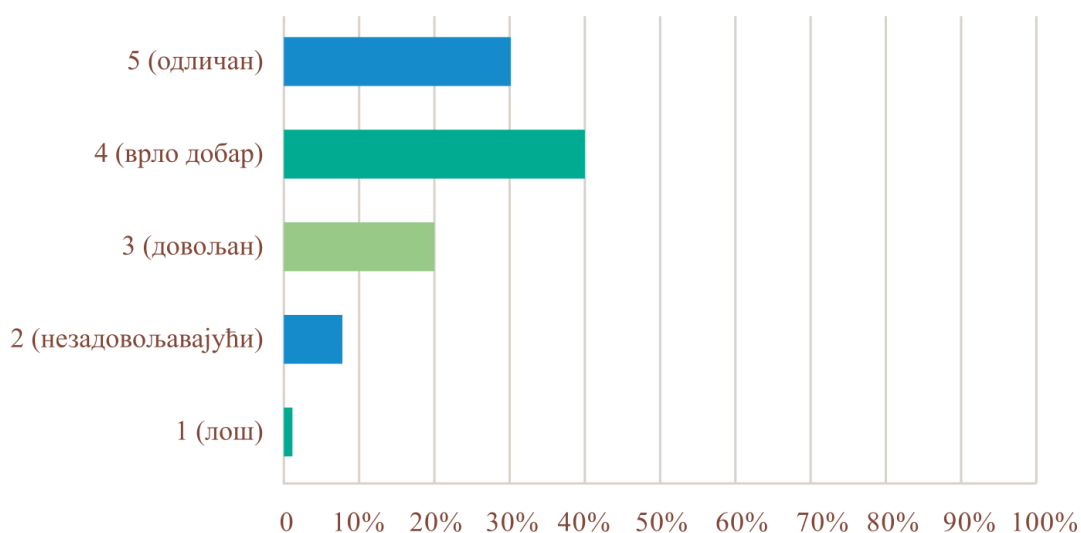
Испитаници су се осврнули и на лоше услове у вртићима и школама, напомињући да су просторије мале и загушљиве, са неадекватним садржајима, попут недостатка кухиња и грејања. Такође су истакли недостатак дечјих

паркова, бициклических и шетачких стаза, што показује одсуство подстицаја за децу и омладину.

Било је и критика у вези са развојем туризма и локалном инфраструктуром. Испитаници сматрају да се општина све више оријентише на унапређење услуга за туристе, док се локално становништво осећа запостављено. Високе цене и прекомерна изградња нарушавају квалитет живота на Златибору, док грађани истичу ниске плате и лоше комуналне услове. Проблеми са паркирањем, преуским улицама и лошим прилазима, као што је случај са улицом Др. Крстића, додатно доприносе фрустрацији становника.

Што се тиче безбедности, већина испитаника је оценила стање као врло добро (40,59%) или одлично (30,69%), док је скоро 20% сматрало да је безбедност добра, а мање од 10% оценило безбедност као незадовољавајућу или лошу. Ови подаци указују на генерално висок ниво осећаја безбедности међу становницима општине.

Како оцењујете безбедност у општини Чајетина

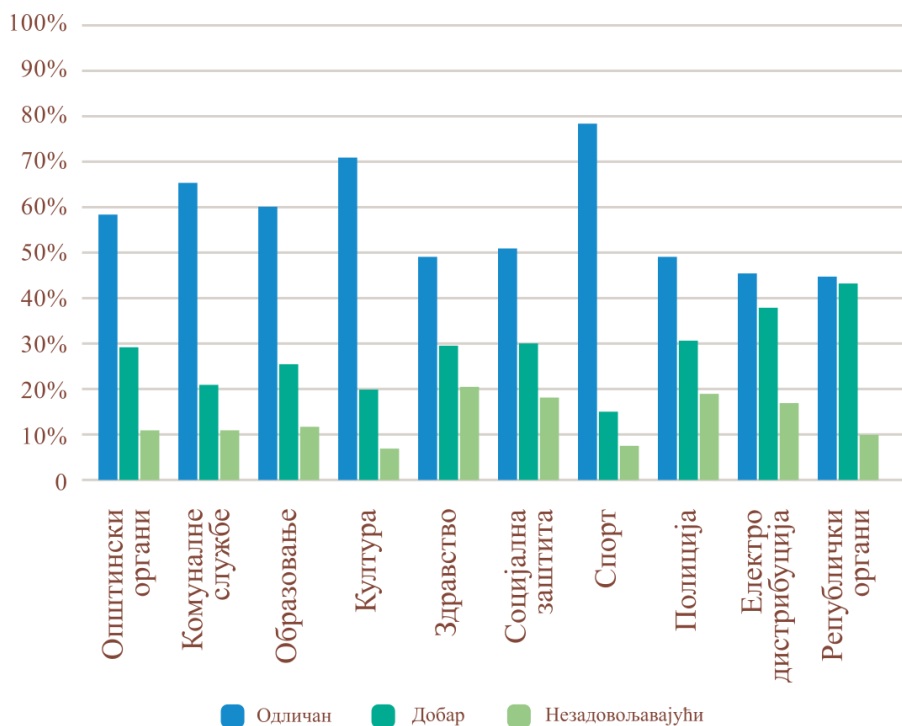

У коментарима испитаника о безбедности у општини Чајетина, наглашени су одређени проблеми који нарушавају мир и ред у заједници. Присуство страних радника је издвојено као фактор који, према мишљењу неких грађана, доприноси нарушавању мирне атмосфере и општег утиска о месту. Такође, недостатак адекватне контроле саобраћаја додатно погоршава ситуацију, при чему полиција не регулише адекватно непрописно паркирање, док је дивљање на квадовима и мотоциклима честа појава међу локалним становницима и туристима.

Уклањање лежећих полицајаца додатно је погоршало проблем пребрзе вожње, а присутна је и перцепција да полиција и комуналне службе не спроводе законе на задовољавајући начин, нарочито када је реч о контроли саобраћаја и градилишта. Испитаници су изразили забринутост због тога што полиција често касни са реакцијом, посебно у случајевима насиља и злоупотребе наркотика.

Свеукупно, испитаници наглашавају да се осећа мањак реда и активног присуства полиције, нарочито током туристичке сезоне, што доприноси осећају несигурности и незадовољства међу становницима.

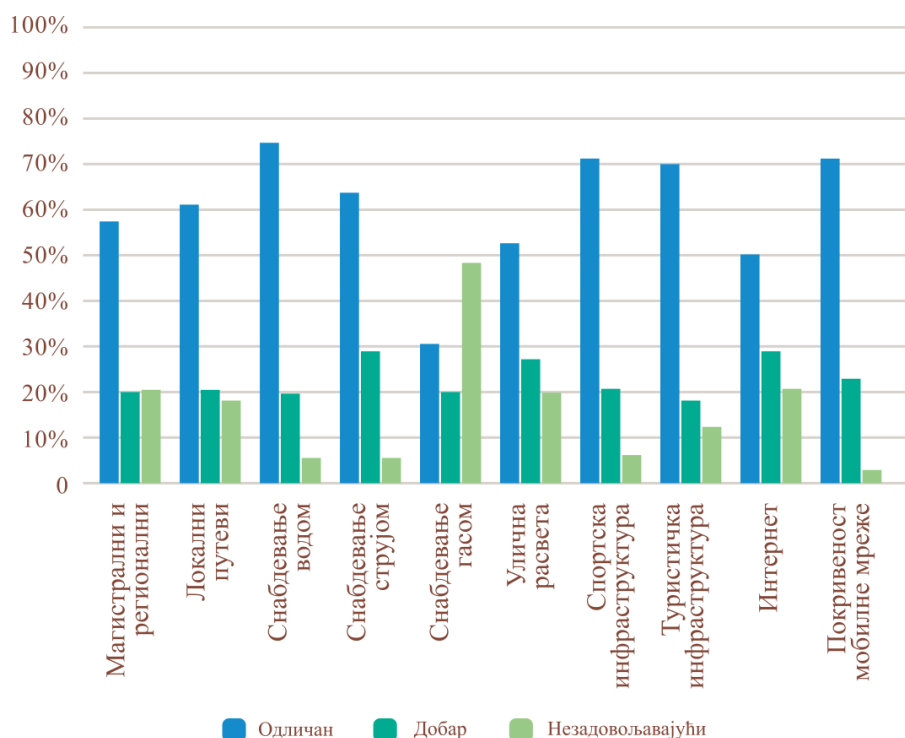
Како оцењујете безбедност у општини Чајетина

Када је реч о квалитету јавних услуга у општини Чајетина, испитаници су најбоље оценили спортске и културне садржаје, а затим рад комуналних служби, образовних институција, и општинске управе. Занимљиво је да су републички органи лошије оцењени у поређењу са органима локалне самоуправе, што може указивати на бољу повезаност и ефикасност локалних органа у пружању услуга грађанима.

Што се тиче инфраструктуре, испитаници су највише задовољни снабдевањем водом, као и спортском и туристичком инфраструктуром, те покривеношћу мобилном мрежом. С друге стране, најниже је оцењена снабдевеност гасом, што указује на потребу за побољшањем ове услуге како би се задовољиле потребе локалног становништва и пословних субјеката.

Како оцењујете квалитет инфраструктуре у општини Чајетина

Испитаници у истраживању о развоју ресурса општине Чајетина препознали су пољопривредно земљиште као најнеискоришћенији ресурс (43,56%), затим традиционалну производњу и занатство (30,69%), као и образовну структуру становништва (29,70%) и туристичке потенцијале ван центра Златибора (28,71%). У погледу стратешког развоја, највећи проценат испитаника верује да би општина требало да се фокусира на унапређење занатства и традиционалне производње (48,51%), прехранбене индустрије (47,52%) и иновација у информационим технологијама, зеленој економији и напредним технологијама (36,63%).

Међу културним и организационим изазовима за бржи економски развој, истакнуто је да грађани преферирају запошљавање у јавном сектору због сигурности (41,58%), недостатак предузетничког духа (39,60%), као и неадекватно образовање у области пословања (35,64%). Недостатак јавно-приватних партнерстава и развијене корпоративне културе такође су препознати као препреке за економски напредак.

Што се тиче инвестиција, највеће препреке укључују недостатак инвестиционог капитала код локалног становништва (43,56%), мањак информација о ЕУ фондовима (38,61%) и слабу понуду за инвеститоре ван сектора некретнина (37,62%).

Испитаници препознају општинску управу (59,41%) као кључну институцију за економски развој, а следе је Туристичка организација Златибор (34,65%) и Иновациони бизнис центар Златибор (33,66%). Као мере за подстицање улагања, највише се предлажу ослобађање трошкова комуналног опремања (55,45%), као и обезбеђивање пословних простора и земљишта за изнајмљивање (32,67% и 31,68%).

Када је реч о туристичком развоју, већина испитаника (62,38%) сматра да би унапређење природних и антропогених атракција највише допринело развоју, док 54,46% предлаже изградњу тематских туристичких атракција. Привлачење страних инвестиција се налази ниже на листи приоритета (31,68%).

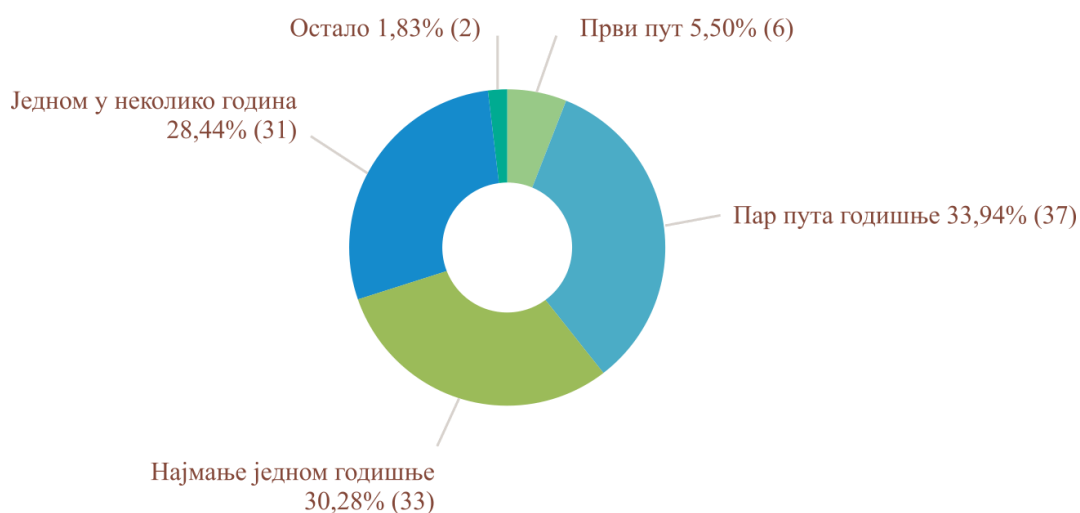
Што се тиче туристичке активности, већина испитаника (69,31%) не бави се туризмом, док мањи број поседује објекте за издавање смештаја (22,77%). Иако већина оцењује туристичку понуду као добру са потенцијалом за унапређење (56,44%), 11,88% сматра да превелики број туриста негативно утиче на квалитет живота локалног становништва.

Грађани су у завршним коментарима изразили жељу за даљим развојем Општине, са фокусом на побољшање туристичке понуде, модернизацију инфраструктуре, као и на еколошки одржив развој. Међу кључним захтевима су изградња аутопута кроз Златибор, реконструкција пруге Београд - Бар, бољи јавни превоз и постављање више паркова и спортских садржаја. Такође, наглашена је потреба за очувањем природних ресурса и смањење зависности од великих инвеститора.

СТАВОВИ ТУРИСТА

Истраживање спроведено међу туристима обухватило је 110 лица, а резултати показују равномерну расподелу према учесталости њихових посета Златибору. 33,94% испитаника често долази на Златибор, док 30,28% долази најмање једном годишње, а 28,44% посећује Златибор једном у неколико година. Само 5,50% испитаника је у тренутку попуњавања анкете по први пут боравило на Златибору. Ови подаци указују на то да је већина туриста редовно посвећена Златибору, што сугерише стабилну базу повратних посетилаца, док мањи број туриста представља нове посетиоце.

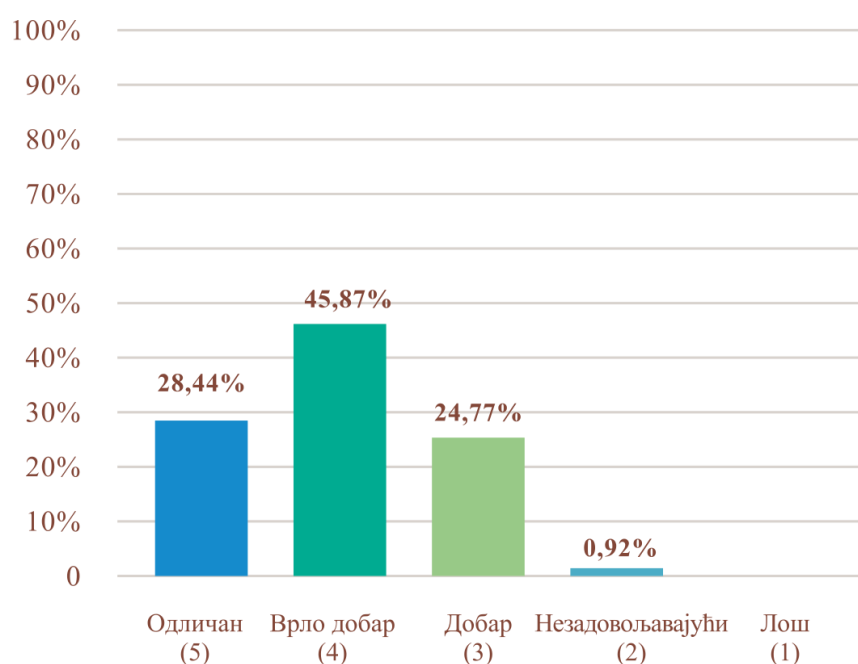
Колико често долазите на Златибор

Према туристима који су учествовали у истраживању, највећи број њих (47,71%) борави на Златибору у просеку 3-4 дана, док је исти проценат испитаника (21,10%) одговорио да остаје 5-7 дана или 1-2 дана. Знатно мањи број туриста борави на Златибору преко осам дана.

Анкетирани туристи су генерално задовољни квалитетом туристичке понуде на Златибору и у општини Чајетина. 28,44% њих је оценило понуду као одличну, док 45,87% сматра да је понуда врло добра, а 24,77% испитаника сматра да је добра. Занемарљив је број оних који су незадовољни туристичком понудом, што указује на висок ниво задовољства међу посетиоцима.

Како оцењујете квалитет туристичке понуде на Златибору и у општини Чајетина

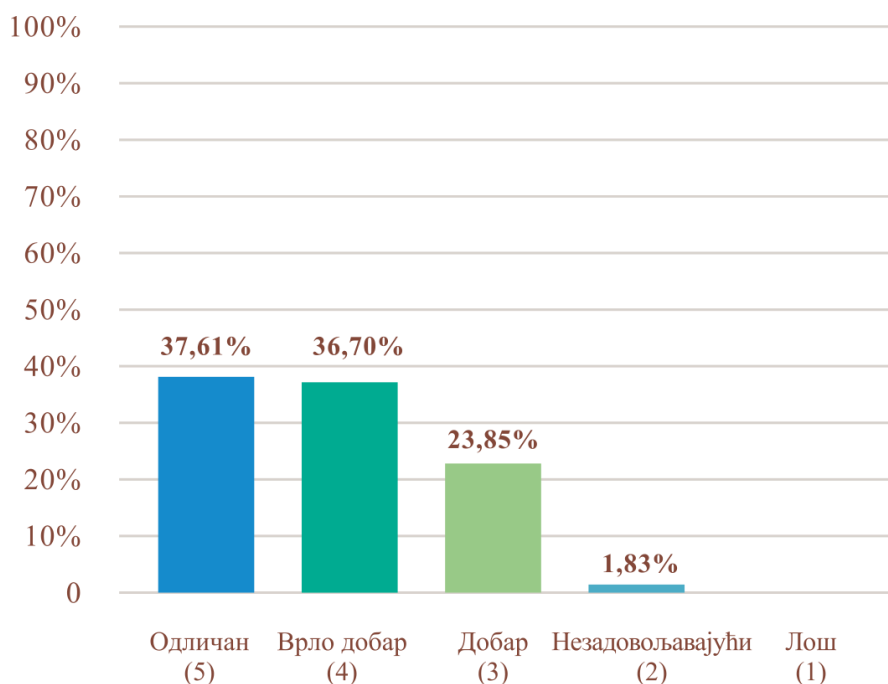

Анкетирани туристи су најбоље оцене дали комуналној опремљености простора, која укључује снабдевање водом, струјом, гасом и улична светла, као и покривености интернетом и мобилном мрежом. Такође, понуда ресторана, кафића и кафана је високо оцењена, а квалитет садржаја у хотелима и приватним смештајима добио је изузетно добре оцене.

Испитаници су задовољни и уређеношћу туристичке инфраструктуре, као и постојањем фестивала и културних садржаја, док су градски паркови, чистоћа јавних површина, спортска инфраструктура, те стање улица и локалних путева оцењени као задовољавајући.

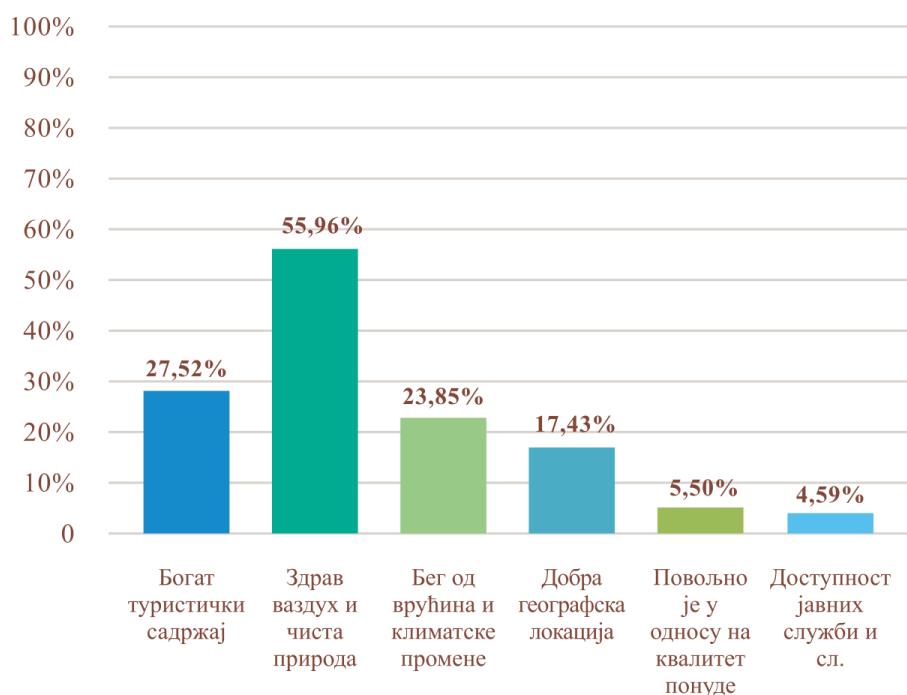
Посебно је важно напоменути да је квалитет безбедности изузетно високо оцењен од стране туриста. Од укупног броја анкетираних, 37,61% је дало оцену „одличан“, 36,70% оцену „врло добар“, док 23,85% сматра да је безбедност на Златибору и у општини Чајетина добра. Ови резултати указују на висок степен сигурности и задовољства туриста у том погледу.

Како оцењујете квалитет безбедности на Златибору и у општини Чајетина

Међу разлозима за долазак на Златибор, најдоминантнији је здрав ваздух и чиста природа, који је истакло 55,96% испитаника. Следећи по важности је богат туристички садржај, који привлачи 27,52% анкетираних, док 23,85% туриста долази на Златибор како би побегли од летњих врућина. Ови подаци наглашавају важност природних ресурса и пријатне климе као кључних фактора привлачења посетилаца, док туристичка понуда доприноси одржавању интересовања за ову дестинацију.

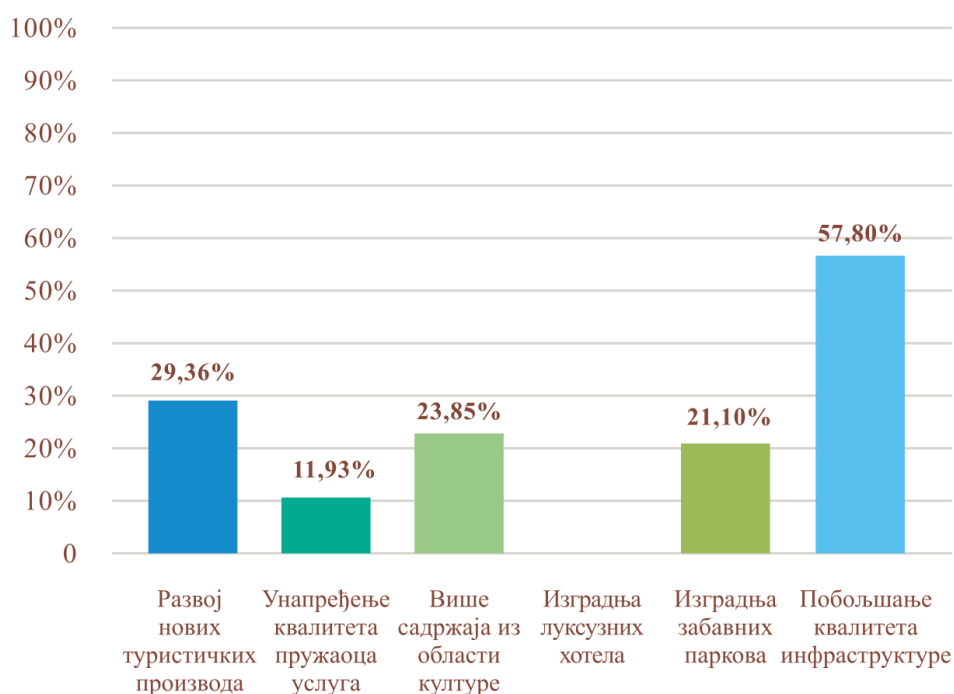
Који је главни разлог за ваш долазак на Златибор

У вези са предлозима за унапређење туристичке понуде, највећи број испитаника (57,80%) истакао је потребу за побољшањем јавне инфраструктуре, паркова и зелених површина. Значајан број анкетираних (29,36%) предложио је развој нових туристичких производа, како у насељу тако и ван њега, док је 23,85% подржало више културних садржаја, укључујући музичке фестивале и друге јавне догађаје.

Занимљиво је да нико од анкетираних није подржао изградњу луксузних хотела, што указује на то да туристи више вреднују унапређење основне инфраструктуре и стварање нових садржаја који доприносе целокупном искуству боравка, пре него додатне луксузне смештајне капацитете.

Шта је потребно унапредити на Златибору

У завршним коментарима, многи испитаници истичу да се Златибор суочава са проблемом прекомерне урбанизације, што нарушава природни амбијент планине и чини да све више подсећа на градско насеље. Многи траже хитно заустављање масовне изградње како би се очувала природа и вратио аутентичан дух планине. Предлаже се унапређење инфраструктуре, попут путева, уз строгу контролу градње.

Иако је туристичка понуда значајно побољшана, испитаници наглашавају да је кључно очувати равнотежу између развоја туризма и заштите природних ресурса, како би Златибор остао привлачна дестинација за посетиоце који га цене због његових природних лепота и здравог амбијента.

УПОРЕДНА АНАЛИЗА ЗЛАТИБОРА СА ДРУГИМ ТУРИСТИЧКИМ ЦЕНТРИМА

У сврху што бољег разумевања и евентуалног осветљавања даљих праваца развоја туризма урађена је упоредна анализа туристичког центра Златибор са Давосом у Швајцарској. Златибор и Давос су планинске дестинације које, иако делују слично на први поглед, имају различите стратегије развоја туризма, инфраструктурне ресурсе, као и приступ очувању природног и културног наслеђа. У овој анализи детаљније ћемо се осврнути на кључне аспекте као што су туристички производи и имиџ дестинација, инфраструктура, одрживи туризам и економски концепти локалног економског развоја.

Златибор је планинска туристичка дестинација, при чему се је све мање изражена сезоналност туризма у последњим деценијама. Летња сезона је дужа од зимске, док је период међусезонама карактерише све већи степен попуњености услед развијености понуде. Главни туристички производи су спортско-рекреативни, здравствени, дечији, омладински, МИЦЕ и транзитни туризам.

Током последње две деценије Златибор је доживео масовну градњу стамбених објеката и апартмана, док су остали елементи инвентара туристичке понуде нешто спорије развијани, што је донекле изменило амбијент самог туристичког места. Туристичка инфраструктура и супраструктура се убрзано развија, добар индикатор је отварање хотелијерских објеката категорија 4 и 5 звездица који су носиоци развоја дестинације, затим стварају се нове туристичке атракције од гондоле, тематских паркова, нових туристичких локалитета итд. Захваљујући томе туристички промет и даље расте, иако је имиџ туристичке дестинације као планинског центра донекле измењен.

Златибор има широку понуду туристичких активности, како у зимском, тако и у летњем периоду. Зими, Златибор нуди скијање, али у ограниченом обиму у поређењу с дестинацијама као што је Давос. Лети, Златибор је популаран за пешачење, вожњу бицикла, излете и посете туристичким атракцијама у околини. Гондола која повезује центар Златибора с врхом Торник доприноси туристичкој атрактивности, али и низ других активности и садржаја.

Давос је пример развијене дестинације која је првенствено алпски туристички центар као једно од најпознатијих зимских одмаралишта на свету. Давос је алпска дестинација на 1560 м надморске висине у кантону Гризон, Швајцарска. Град има популацију од око 11.000 сталних становника и угости до 28.000 туриста током врхунца зимске сезоне. Данас је Давос у смислу имиџа доминантно познат као конгресна и пословна дестинација захваљујући економском форуму, за шта је посебно изграђен велики конгресни центар. Давос има развијену летњу и зимску сезону, а поред тога што је алпска скијашка дестинација и наравно конгресна, што обухвата и друге догађаје, манифестације таковзвани МИЦЕ туризам, он је истовремено и дестинација спортског, рекреативног и активног туризма, здравственог туризма, дестинација за породице, младе и центар забаве. У овом граду се налази и Швајцарски савезни

институт за истраживање снега и лавина, што овој дестинацији даје и шири друштвени значај.

Давос нуди изузетно развијену инфраструктуру за зимске спортове, укључујући више од 300 километара ски стаза, клизалишта, стазе за нордијско скијање, као и једну од најдужих стаза за санкање у Швајцарској. Поред зимских спортова, развијена је и понуда за летњи активни туризам.

Одрживи туризам

Одрживи туризам је изазов за Златибор, јер се дестинација суочава с еколошким притисцима услед масовног прилива туриста и интензивне градње, доминантно апартманских зграда. Притисак на еколошки капацитет долази нарочито од чврстог отпада и отпадних вода. Стога је у Општини изграђен систем за рециклажу и погон за прераду отпадних вода. Поред тога, ту су и друге појаве које је потребно регулисати, а то је одрживи саобраћај, еколошко загревање, смањење емисије CO₂ и томе слично.

Давос је пример одрживог развоја туризма, с посебним нагласком на еколошки одговорно управљање туристичком понудом. Град користи обновљиве изворе енергије, а скијалишта и инфраструктура прилагођени су за минималан утицај на животну средину. Туризам је у Давосу дугорочно планиран, са фокусом на одржавање екосистема и квалитета туристичке услуге, а локалне власти промовишу иницијативе за одрживо путовање и смањење емисије угљен-диоксида.

Економски модели локалног економског развоја

Експанзија туризма на Златибору донела је значајан економски раст, док је тај раст донекле знатно мање пратио диверзификован развој. Ово се огледа посебно у хотелијерском сектору, првенствено су развијани секундарни смештајни капацитети, док су примарни смештајни капацитети, хотели, мотели, одмаралишта, туристичка насеља, кампови итд. доживели знатно спорији развој. Ипак, дошло је до знатног развоја и диверзификације туристичке понуде у спа и велнес сегменту, затим у активном туризму, затим у манифестационом туризму итд. Дошло је и до развоја и раста пратећих делатности, затим развоја тржишта некретнина и повезаних делатности, тако да је дошло до значајније диверзификације локалног економског миљеа.

Давос има високу економску корист од туризма, с посебним нагласком на зимске спортове и пословни туризам, али је наравно једна развијена дестинација, разноликог спектра, која задовољава туристичке потребе најширег слоја туриста. Светски економски форум и луксузна туристичка понуда чине Давос дестинацијом која привлачи високо платежне туристе, чиме значајно доприноси локалној и националној економији. Давос је такође успео да интегрише туристички развој са одрживим економским планирањем, али упркос томе постоје многобројни индикатори одрживог развоја који су угрожени, упркос високим стандардима планирања и економском потенцијалу земље.

Упоредивањем Златибора и Давоса може се закључити да сваки од ових региона има различите изазове и предности у развоју туризма, мада је због алпског карактера Давоса ипак компарација ограниченог домета, тј. Златибор има ограничене природне ресурсе за развој скијања и других зимских спортова.

Може се закључити да интензивни развој и урбана структура Давоса и Златибора могу довести до квалитативно нових елемената развоја, везано за развој нових пословних активности базираних на креативном приступу развоју туризма, развоју пословног туризма, развоју науке и образовања, креативним индустријама, забави, трговини и пратећим делатнос

СВОТ АНАЛИЗА

СВОТ анализа пружа основу за стратешко планирање и развој општине Чајетина, узимајући у обзир тренутне предности и изазове, али и могућности које се могу искористити за даљи напредак.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<p>Препознатљивост по атрактивним природним ресурсима: Општина Чајетина је позната по богатим природним ресурсима, укључујући планине као што су Златибор, Тара и Шарган, али и пећине, водопаде и друге природне атракције које привлаче туристе током целе године.</p> <p>Здрава животна средина: Чист ваздух и очувана природа годинама привлаче људе који желе одмор и рекреацију далеко од урбаних средина, нарочито током топлих летњих месеци.</p> <p>Туристичка инфраструктура: Развијена туристичка инфраструктура на Златибору, укључујући хотеле, ресторане и туристичке атракције као што су Динопарк, Голд гондола, Авантура парк и скијалишта.</p> <p>Локална култура и традиција: Сачуван традиционални начин живота, аутентична архитектура планинских села и културна баштина представљају додатну туристичку атракцију која је позната туристима.</p> <p>Добра саобраћајна повезаност: Добра повезаност са већим градовима Србије и суседним државама захваљујући недавно</p>	<p>Зависност од туризма: Велики део локалне економије зависи од туризма, што може представљати проблем у случајевима сезонских осцилација, економских или безбедносних криза, неповољних климатских промена, еколошких катастрофа или ванредних ситуација (нпр. пандемије). Недостатак диверсификације економије такође потпада под ову категорију.</p> <p>Претерана урбанизација Златибора као претња одрживом туризму. Последњих година дешава се процес урбанизације на Златибору коју многи туристи доживљавају на негативан начин, стварајући сентимент да се тим процесом нарушава природни амбијент планине.</p> <p>Недовољно развијена локална и туристичка инфраструктура у руралним деловима општине: Инфраструктуно опремање у руралним деловима општине је довољно за одрживи развој заједница, нарочито у делу развоја водоснабдевања, канализационе и локалне путне мреже. Иако постоје добри туристички садржаји на Златибору, туристичка инфраструктура у руралним подручјима је недовољно развијена.</p>

<p>унапређеним путевима и онима који су у изградњи.</p> <p>Пољопривреда и прерада хране: Чајетина има потенцијал за развој органске пољопривреде и сточарства, с обзиром на повољну климу и непрегледне пашњаке у еколошки здравим срединама.</p>	<p>Недостатак инвестиција у модернизацију и технолошки развој: Ограничена средства за улагање у нове технологије, образовање и развој привреде негативно се одражава на одрживи развој заједнице.</p> <p>Одлив становништва: Чајетина се суочава са демографским изазовима, укључујући иселјавање младих људи у веће градове, на основу чега просечна старост становништва расте.</p>
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<p>Одрживи туризам: Постоји глобално интересовање за одрживи туризам који подразумева концепт у којем се туризам ставља у контекст заштите природе, смањење загађења и одрживо коришћење природних ресурса.</p> <p>Диверсификација туристичке понуде: Чајетина има потенцијал за развој нових облика туризма, као што су велнес туризам, авантуристички туризам, културни, еколошки и сеоски туризам, конференцијски туризам, спортски и рекреативни туризам, итд. Организација културних и спортских догађаја може додатно ојачати туристичку понуду и привући посетиоце током целе године, а нарочито у вансезонском периоду.</p> <p>Економски раст Србије и региона, укључујући европске интеграције и интеграцију регионалног тржишта: Наредну деценију</p>	<p>Одрживост развоја: Ако се не посвети довољна пажња очувању природних ресурса, прекомерна изградња и неконтролисан раст туризма могу негативно утицати на локалну животну средину, самим тим и на губитак атрактивности туристичке дестинације.</p> <p>Климатске промене: Промене у климатским условима могу негативно утицати на туристичку сезону, посебно на дужину зимске сезоне, али и на прекомерне врућине, шумске пожаре, поплаве и појаве клизишта.</p> <p>Политичка нестабилност: Регионална и глобална политичка нестабилност може утицати на перцепцију сигурности међу посетиоцима.</p> <p>Економски притисци: Глобалне економске промене могу утицати на смањење броја туриста и</p>

<p>обележиће већа регионална и европска интеграција земаља Западног Балкана, коју ће пратити економски раст и већи прилив инвестиција. Имајући у виду да Чајетина има централну позицију у региону и препознатљивост не само у виду туристичке већ и инвестиционе локације, отвара се могућност већег прилива средстава за развој.</p> <p>Инвестиције у инфраструктуру: Постоји потреба за новим инвестиционим циклусом у комуналну, туристичку и спортско / рекреативну инфраструктуру, посебно у руралним подручјима, које могу побољшати квалитет живота и привући нове становнике да се доселе у Чајетину.</p> <p>Развој финансијских инструмената за улагање: Постоји тренд раста финансијских инструмената за одрживи развој општине, од ЕУ фондова, преко пројеката јавно-приватног партнерства па све до подизања повољних кредита код међународних финансијских институција.</p> <p>Развој пољопривреде и прераде хране: Улагање у модернизацију пољопривредних и прехрамбених капацитета може унапредити одрживост локалне заједнице и интегрисати ланце вредности на локалном и регионалном нивоу.</p>	<p>расположивих прихода, као и на смањење инвестиција у локалну привреду.</p> <p>Конкуренција: Последњих година многе туристичке дестинације у Србији и региону убрзано раде на свом развоју, самим тим могу постати озбиљни конкуренти Златибору уколико не буде даљег развоја инфраструктуре и понуде.</p> <p>Негативни миграциони трендови: У току су миграциони трендови у којима млади из локалних средина одлазе у веће градове, а радна снага се увози не само из Србије и региона већ и из далеких азијских земаља. Ови трендови могу изазвати дугорочне социјалне и економске последице на културу живљења у локалним срединама општине Чајетина.</p>
--	--

СТРАТЕШКИ ОКВИР

ВИЗИЈА ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА

Визија

Визија локалног економског развоја Општине Чајетине је формулисана на следећи начин: „*Општина Чајетина је савремена и иновативна заједница која чува традиционалне вредности и ствара оптималне услове за квалитетан живот својих становника и јединствено искуство за туристе. Препозната као лидер у туризму и производњи органске хране, Чајетина се развија у складу са принципима одрживог развоја, уз очување природних ресурса, унапређење енергетске ефикасности и хармонију са природом, пружајући дугорочну добробит и просперитет за све*“.

Главни стратешки циљ

Општина Чајетина ће до 2034. године развити одрживи модел туризма који ће на годишњем нивоу привући преко милион посетилаца и остварити преко пет милиона ноћења, кроз унапређење туристичке и комуналне инфраструктуре, подршку локалној привреди и производњи хране, очување природног амбијента, биодиверзитета и еколошке равнотеже, уз истовремено подизање квалитета живота локалног становништва.

Концептуално, општина Чајетина треба да базира локални економски развој по моделу полицентричне туристичке дестинације, где је Златибор већ главни центар развоја туризма и других делатности, док су околне сеоске средине, природне и културне атракције туристички валоризоване и представљају органски део дестинације.

С обзиром на климатске промене и континенталност дестинације, потребно је развијање елемената туристичке понуде који ће омогућити летње активности везано за купање, као и трансформацију и прилагођавање зимских садржаја.

Локални економски развој треба да се базира на привлачењу инвестиција које ће за последицу имати повећање туристичке атрактивности, запошљавање и генерисање пратећих делатности, које ће бити комплементарне породичним домаћинствима.

Поред туризма и пољоприведе, потребно је улагање у образовање и нову пословну инфраструктуру која ће бити привлачна приватним инвеститорима који ће улагати у лаку прерађивачку индустрију, нове технологије и друге делатности које нису у колизији са туризмом.

У правцу остваривања визије развоја и главног циља, Општина Чајетина је дефинисала 4 стратешка приоритета, 3 хоризонтална приоритета, као и одговарајући број стратешких и приоритетних циљева и конкретних мера за реализацију. Потребно је ангажовати све расположиве ресурсе у постизању ових циљева и мера, као и спречити њихово расипање на активности које нису део овог стратешког документа. Операционализација циљева, тј. утврђивање носилаца конкретних активности, рокова, буџета и потенцијалних извора

финансирања, као и процене ризика, налази се у Акционом плану који је такође представљен у оквиру овог документа.

ЦИЉЕВИ ЛОКАЛНОГ ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА

Кроз анализу потенцијала развоја Општине Чајетина издвајају се стратешки приоритети за које су дефинисане приоритетне области, циљеви и мере. На основу SWOT анализе дефинисана су четири стратешка приоритета и то:

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 1: Развој туризма

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 2: Унапређење конкурентности приватног сектора

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 3: Развој стратешке и комуналне инфраструктуре

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 4: Заштита и промоција културне баштине и историјског наслеђа

Стратегија такође обухвата и три хоризонтална приоритета који се прожимају кроз све стратешке приоритете и циљеве:

ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИОРИТЕТ 1: Унапређење рада општинских институција и предузећа

ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИОРИТЕТ 2: Заштита животне средине, климатске промене и очување биодиверзитета

ХОРИЗОНТАЛНИ ПРИОРИТЕТ 3: Енергетска транзиција

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 1: РАЗВОЈ ТУРИЗМА

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.1: Развој капиталних инвестиција у туризму (хотели, конгресни центри, спа центри, купалишта, ресторани, природне и културне туристичке атракције, тематски паркови и сл.)

ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 1.1: До 2034. године, најмање 200 милиона евра реализованих капиталних инвестиција.

Приоритетни циљеви	Индикатори
1.1.1. Изградити нове или повећати капацитете постојећих смештајних објеката високе категорије	И1.1.1.1.: Број новоотворених смештајних објеката са 4 и 5 звездица на Златибору. Циљ: Најмање 15 до 2034.
1.1.2. Омогућити развој специјализованих туристичких атракција	И1.1.2.1.: Број отворених тематских атракција. Циљ: Најмање 5 нових атракција до 2034.
1.1.3. Побољшати капацитете за развој пословног туризма	И1.1.3.1.: Број конгреса и пословних догађаја на Златибору. Циљ: Раст од 70% до 2034.
1.1.4. Смањити административне препреке за инвеститоре.	И1.1.4.1.: Просечно време реализације капиталних инвестиција. Циљ: Смањење времена за 30% до 2034.

Мере:

М.1.1.1. Увођење пореских олакшица за инвеститоре који граде објекте са фокусом на одрживост и висок квалитет услуга.

М.1.1.2. Креирање базе земљишта доступног за инвестиције у туризму са јасним условима и власништвом.

М.1.1.3. Унапређење јавне инфраструктуре у зонама са потенцијалом за капиталне инвестиције (путеви, паркинг).

М.1.1.4. Оснивање фонда за суфинансирање јавно-приватних пројеката у туризму.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.2: Поспешивање иновација у туризму

ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 1.2: До 2034. године, најмање 25% укупног прихода од туризма генерисано кроз иновативне производе и услуге (нпр. дигиталне платформе, персонализоване туре, одрживи туристички садржаји).

Приоритетни циљеви	Индикатори:
--------------------	-------------

<p>1.2.1. Развијати дигиталне иновације и технологију у туризму</p>	<p>И1.2.1.1.: Број имплементираних дигиталних алата и платформи за промоцију и резервацију туристичких услуга. Циљ: Најмање 10 нових решења до 2034.</p> <p>И1.2.1.2.: Број туристичких субјеката који користе дигиталне иновације (нпр. виртуалну стварност, вештачку интелигенцију, биг дата аналитику). Циљ: Повећање учешћа дигитално иновативних субјеката у туризму на 25% до 2034.</p> <p>И1.2.1.3.: Број туриста који користе дигиталне платформе за планирање и резервације. Циљ: Повећање броја корисника дигиталних платформи за 40% до 2034.</p>
<p>1.2.2. Подстицати одрживе иновације у туризму</p>	<p>И1.2.2.1.: Број иновативних иницијатива за одрживи туризам (нпр. одрживе смештајне јединице, еколошке туре, зелено управљање ресурсима). Циљ: Реализација најмање 5 одрживих туристичких иницијатива годишње.</p> <p>И1.2.2.2.: Број подржаних стартапова у сектору одрживог иновативног туризма. Циљ: Подршка за 50 иновативних стартапова до 2035 кроз грантове и субвенције.</p> <p>И1.2.2.3.: Број туристичких објеката са зеленим сертификатима (<i>Green Key, LEED, EU Ecolabel</i>). Циљ: 40% повећање објеката са зеленим сертификатима до 2034.</p> <p>И1.2.2.4.: Смањење угљеничног отиска у туристичком сектору путем иновативних технологија. Циљ: Смањење емисије ЦО₂ за 15% до 2034. путем имплементације зелених технологија.</p>
<p>1.2.3. Јачати сарадњу између технолошких фирми или универзитета, и локалног туристичког сектора.</p>	<p>И1.2.3.1.: Број потписаних уговора о сарадњи. Циљ: Најмање 20 уговора о сарадњи до 2034.</p> <p>И1.2.3.2.: Број нових иновативних решења развијених кроз сарадњу. Циљ: Најмање 5 иновационих производа као резултат сарадње до 2034.</p>
<p>Мере:</p>	

- M.1.2.1.** Едукација локалних туристичких субјеката о предностима и имплементацији дигиталних алата.
- M.1.2.2.** Оснивање фонда и додела грантова за стартапове који развијају иновативне одрживе туристичке производе.
- M.1.2.3.** Креирање повољног пословног окружења за тестирање нових технологија у туризму.
- M.1.2.4.** Стварање услова за сарадњу између технолошких предузећа, универзитета и локалне туристичке привреде.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.3: Развој нових и одржавање постојећих туристичких производа

Индикатор ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 1.3: До 2034. године, најмање 70% туристичке понуде Златибора чиниће нови и обновљени туристички производи

Приоритетни циљеви	Индикатори:
1.3.1. Диверсификовати понуду кроз развој специјализованих производа за различите циљне групе	И1.3.1.1.: Број развијених производа прилагођених специфичним циљним групама (нпр. породични туризам, авантуристички туризам). Циљ: Најмање 10 нових производа до 2034.
1.3.2. Унапредити атрактивност постојећих природних и културних ресурса	И1.3.2.1.: Процент ревитализованих природних и културних атракција. Циљ: Ревитализација најмање 80% кључних ресурса до 2035
1.3.3. Креирати производе за целогодишњу туристичку понуду.	И1.3.3.1.: Повећање удела вансезонских аранжмана у укупној понуди. Циљ: Најмање 30% до 2034.
1.3.4. Оснаживати улогу локалне заједнице у креирању и одржавању туристичких производа	И1.3.4.1.: Број туристичких иницијатива покренутих од стране локалне заједнице. Циљ: Најмање 10 до 2034.
1.3.5. Развијати локалне гастрономске руте и искуства	И1.3.5.1.: Број развијених гастрономских рута и локалних кулинарских манифестација. Циљ: Најмање 5 нових рута до 2034.

Мере:

- M.1.3.1.** Истраживање тржишта и потреба различитих циљних група.
- M.1.3.2.** Ревитализација и одржавање кључних природних и културних локалитета.
- M.1.3.3.** Развој инфраструктуре за целогодишње активности.
- M.1.3.4.** Подршка локалној заједници у развоју туристичких иницијатива.

M.1.3.5. Сарадња са локалним пружаоцима услуга (ресторанима, сеоским домаћинствима и сл.) за креирање гастрономских рута.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.4: Развој спорта и рекреације

ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 1.4: Повећање учешћа грађана у спортским и рекреативним активностима за 50% до 2034. године.

Приоритетни циљеви	Индикатори:
1.4.1. Изградити нове и реновирати постојеће спортске објекте	И1.4.1.1.: Број новоизграђених и реновираних спортских објеката. Циљ: Најмање 10 нових објеката и најмање 75% реновираних постојећих објеката до 2034.
1.4.2. Развити и промовисати програме за промоцију здравих животних навика	И1.4.2.1.: Број програма за промоцију здравог начина живота. Циљ: Најмање 10 програма развијено за све категорије становништва до 2035.

Мере:

M.1.4.1. Инвестирање у развој нових и реновирање постојећих спортско-рекреативних објеката

M.1.4.2. Развој клупског и индивидуалног спорта у општини.

M.1.4.3. Креирање и промоција програма за рекреацију и подршку здравом начину живота.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.5: Развој људских ресурса у туризму

ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 1.5: Повећање броја квалификованих радника у туризму за 50% до 2034. године.

Приоритетни циљеви	Индикатори:
1.5.1. Повећати број и квалитет обуке и едукације за запослене у туризму	И1.5.1.1.: Број запослених (и samozапослених) који су прошли сертифициване обуке. Циљ: Најмање 40% до 2034.
1.5.2. Промовисати рад у туризму као привлачне каријерне опције	И1.5.2.1.: Број студената на туристичким програмима. Циљ: Повећање за најмање 30% до 2035.

1.5.3. Развијати лидерство и менаџерске вештине у туризму	И1.5.3.1.: Број запослених у туризму који заузимају менаџерске позиције након завршених програма лидерства Циљ: Повећање за најмање 25% до 2034.
Мере: М.1.5.1. Развој и имплементација сертификованих обука у сарадњи са образовним институцијама и туристичким организацијама. М.1.5.2. Маркетинг кампање у школама и на факултетима усмерене на промоцију туризма као каријере. М.1.5.3. Креирање програма за развој лидерства који су специјализовани за туристички сектор.	
Активности: А.1.5.1. Организовање радионица, семинара и курсева из области туризма за унапређење вештина запослених и заинтересованих за рад у туризму. А.1.5.2. Сарадња са туристичким факултетима и школама за организовање гостујућих предавања и пракси. А.1.5.3. Промоција успешних примера каријера у туризму кроз медије и друштвене мреже. А.1.5.4. Имплементација менторства и <i>coaching</i> програма за младе менаџере у туризму.	

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.6: Контрола квалитета и унапређење услуга у туризму

Индикатор ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 1.6: Постизање 90% задовољства посетилаца услугама у туризму на основу годишњих анкета задовољства до 2034. године.

Приоритетни циљеви	Индикатори:
1.6.1. Повећати приходе од наплате туристичке таксе	И1.6.1.1.: Приход од туристичке таксе Циљ: Повећање прихода за најмање 50% до 2034. године.
1.6.2. Развијати ефикасан систем за категоризацију смештајних јединица и услуга у туризму	И1.6.2.1.: Број категоризованих туристичких објеката и услуга. Циљ: 100% смештајних јединица и туристичких услуга категоризовано до 2034.
1.6.3. Стандардизовати услуге у свим туристичким објектима	И1.6.3.1.: Увођење стандарда квалитета у туристичким објектима. Циљ: Најмање 95% туристичких објеката је увело стандардизацију услуга до 2034.

1.6.4. Повећати транспарентност и доступност информација о услугама	И1.6.4.1.: Имплементација система за онлајн оцене и коментаре доступан за све туристичке услуге до 2034. Циљ: Систем је доступан за 100% корисника туристичких услуга до 2034.
1.6.5. Унапредити механизам за решавање жалби и притужби	И1.6.5.1.: Време потребно за одговор на жалбе и притужбе. Циљ: Смањење времена на мање од 24 сата за 95% случајева до 2034.
<p>Мере:</p> <p>М.1.6.1. Оптимизација процеса наплате туристичке таксе кроз побољшање система наплате и ширење базе обвезника.</p> <p>М.1.6.2. Израда и имплементација система за категоризацију који укључује јасне критеријуме и поступке за оцењивање и класификацију смештаја и услуга.</p> <p>М.1.6.3. Развијање и увођење јединствених стандарда квалитета за све туристичке објекте у општини.</p> <p>М.1.6.4. Имплементација система за рециклажу у свим туристичким објектима</p> <p>М.1.6.5. Програми за ефикасно коришћење воде и енергије у хотелима</p> <p>М.1.6.6. Развој и имплементација дигиталне платформе за оцењивање и рецензије услуга у реалном времену.</p> <p>М.1.6.7. Успостављање ефикасног система за управљање жалбама и притужбама које укључује тренутно реаговање и брзо решавање проблема.</p>	

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1.7: Промоција Златибора као туристичке дестинације

ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 1.7: Повећање броја посетилаца за 75% до 2034. године, уз одржавање високог нивоа задовољства и минималног утицаја на природно окружење.

Приоритетни циљеви	Индикатори:
1.7.1. Развити маркетиншку стратегију и промотивне кампање	И1.7.1.1.: Број регионалних и међународних туристичких кампања Циљ: Најмање 10 регионалних, европских и глобалних тржишта покривено маркетиншким кампањама до 2034.
1.7.2. Стварати одржива туристичка искуства	И1.7.2.1.: Број категоризованих туристичких објеката и услуга. Циљ: 100% смештајних јединица и туристичких услуга категоризовано до 2034.

1.7.3. Унапредити сарадњу са међународним туристичким организацијама

И1.7.3.1.: Успостављање партнерстава са међународним туристичким организацијама. **Циљ:** Најмање 5 партнерстава успостављено до 2034.

Мере:

М.1.7.1. Развој свеобухватне маркетиншке стратегије и промотивних кампања који укључују дигитални маркетинг, *influencer* маркетинг, рад на различитим тржиштима.

М.1.7.2. Креирање аутентичних одрживих туристичких искустава која промовишу локалну културу, природу и одрживост.

М.1.7.3. Интензивирање сарадње са глобалним туристичким институцијама и организацијама које промовишу одрживи туризам.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 2: УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2.1: Развој лаке и прерађивачке индустрије	
ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 2.1: Раст производње у сектору прераде хране и сектору дрвопрерађивачке индустрије за 50% до 2034.	
Приоритетни циљеви	Индикатори:
2.2.1. Модернизовати погоне за прераду хране и обраду дрвета.	И2.2.1.1.: % модернизације погона. Циљ: 50% погона модернизовано до 2035.
2.2.2. Развити нове производе са додатом вредношћу.	И2.2.2.1.: Број нових производа са додатом вредношћу. Циљ: Покретање најмање 50 нових производа до 2034.
2.2.3. Побољшати стандард квалитета и сигурности производа као и смањити еколошки утицај производње.	И2.2.3.1.: % производних погона са међународним сертификатима квалитета. Циљ: 80% производних погона је стекло међународне сертификате квалитета до 2034. И2.2.3.2.: % смањења емисија и отпада у сектору. Циљ: Смањење емисија и отпада за 40% у дрвопрерађивачком сектору до 2034.
Мере:	
М.2.2.1. Финансијска подршка за набавку модерних технологија.	
М.2.2.2. Улагање у истраживање и развој нових производа.	
М.2.2.3. Имплементација међународних стандарда квалитета у производњи.	
ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2.2: Развој иновативних технологија	
ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 2.2: Број предузећа у сектору иновативних технологија повећан за 75% до 2034.	
Приоритетни циљеви	Индикатори:
2.2.1. Подстицање иновација и развоја нових производа.	И2.2.1.1.: Број нових технолошких производа. Циљ: Лансирање 10 нових технолошких производа до 2034.

2.2.2. Јачање сарадње са технолошким универзитетима и истраживачким центрима.	И2.2.2.1.: Број партнерстава са академским и истраживачким институцијама. Циљ: Формирано најмање 20 партнерстава са академским и истраживачким институцијама до 2034.
2.2.3. Развој локалне инфраструктуре за подршку иновацијама.	И2.2.3.1.: Број корисника пословно-иновационог центра. Циљ: Повећање корисника за најмање 50% до 2034.
Мере: М.2.2.1. Финансирање истраживачко-развојних пројеката. М.2.2.2. Јачање сарадње са универзитетима и истраживачким институтима. М.2.2.3. Развој инфраструктуре за тестирање и демонстрацију технологија.	

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2.3: Развој предузетништва и очување старих заната
ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 2.3: Увећање броја регистрованих предузетника и чувара старих заната за 30% до 2034.

Приоритетни циљеви	Индикатори:
2.3.1. Ревитализација и модернизација употребе старих заната.	И2.3.1.1.: Број нових радионица старих заната. Циљ: Отворено најмање 30 нових радионица за старе занате до 2034.
2.3.2. Развити инфраструктуру и системску подршку за дигиталне номаде	И2.3.2.1.: Број хабова за дигиталне номаде и <i>co-working</i> простора. Циљ: Покретање најмање 5 нових хабова за дигиталне номаде и <i>co-working</i> простора до 2034.
2.3.3. Подстицати развој стартап екосистема који подржава иновативне предузетничке иницијативе.	И2.5.3.1.: Број нових стартапова. Циљ: Покретање 30 нових стартапова кроз инкубаторе и акцелераторе до 2034.
Мере: М.2.3.1. Финансијска подршка за развој предузетништва и очување старих заната. М.2.3.2. Изградња и опремање <i>co-working</i> простора и хабова за дигиталне номаде.	

M.2.3.3. Развој инфраструктуре која омогућава предузетницима да ефикасно раде на различитим локацијама, са фокусом на ергономију и приступ брзом интернету.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 3: РАЗВОЈ СТРАТЕШКЕ И КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3.1: Развој просторно-планске документације за урбана насеља и инвестиционе локације	
ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 3.1: 100% урбаних насеља и инвестиционих локација покривено ажурираном просторно-планском документацијом до 2034.	
Приоритетни циљеви	Индикатори:
3.1.1. Ревидирати и ажурирати постојеће урбанистичке планова.	ИЗ.1.1.1.: % покривености просторним плановима. Циљ: 100% покривено просторно-планском документацијом до 2034.
3.1.2. Израдити нове просторне планове за непланиране области.	ИЗ.1.2.1.: % покривености непланираних области просторним плановима. Циљ: 100% нових области покривено просторно-планском документацијом до 2034.
Мере: М.3.1.1. Формирање мултидисциплинарних тимова за израду нових и ревидирање постојећих просторних планова. М.3.1.2. Имплементација ГИС технологија за прецизније планирање.	
ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3.2: Развој и комунално опремање инвестиционих локација	
ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 2.2: Опремљеност 100% инвестиционих локација неопходном комуналном инфраструктуром до 2034.	
Приоритетни циљеви	Индикатори:
3.2.1. Изградити неопходну инфраструктуру на новим инвестиционим локацијама.	ИЗ.2.1.1.: % комуналне опремљености инвестиционих локација. Циљ: 100% нових локација опремљено до 2034.
3.2.2. Модернизовати и унапредити инфраструктуру на постојећим инвестиционим локацијама.	ИЗ.2.2.1.: % модернизације комуналне опремљености постојећих инвестиционих локација. Циљ: 100% постојећих инвестиционих локација модернизовано до 2034.
Мере:	

М.3.2.1. Финансијска подршка за комунално опремање постојећих и нових инвестиционих локација.

М.3.2.2. Развој пројеката јавно-приватног партнерстава за финансирање комуналног опремања инвестиционих локација.

М.3.2.3. Имплементација одрживих и еколошки прихватљивих технологија за комунално опремање постојећих и нових инвестиционих локација.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3.3: Развој комуналне инфраструктуре (локални путеви, улично осветљење, паркинзи, канализација, водовод, отпад, гас, и сл.)

ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 3.3: Модернизација 100% комуналне инфраструктуре у складу са најновијим стандардима до 2034.

Приоритетни циљеви	Индикатори:
3.3.1. Реновирати дотрајалу комуналну инфраструктуру (локални путеви, улично осветљење, паркинзи, канализација, водовод, отпад, гас, и сл.)	ИЗ.3.1.1.: % постојеће инфраструктуре реновирано. Циљ: Реновирање 100% дотрајале инфраструктуре до 2034.
3.3.2. Развити комуналну инфраструктуру у складу са растом популације и урбаним ширењем.	ИЗ.3.2.1.: % покривености новом комуналном инфраструктуром. Циљ: Проширење капацитета комуналне инфраструктуре за 25% до 2034.

Мере:

М.3.3.1. Финансијска подршка за редовно одржавање и надоградњу комуналне инфраструктуре.

М.3.3.2. Планирање развоја комуналне инфраструктуре на основу демографских пројекција.

М.3.3.3. Имплементација нових технологија у развоју комуналне инфраструктуре за смањење утицаја на околину

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3.4: Развој телекомуникационе инфраструктуре (мобилна мрежа, оптички каблови и сл.)

ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 3.4: Покривеност 90% популације висококвалитетном телекомуникационом инфраструктуром до 2034.

Приоритетни циљеви	Индикатори:
3.4.1. Проширити мрежу оптичких каблова на сва насеља и села у општини	И3.4.1.1.: % покривености насеља и села оптичким кабловима. Циљ: 100% покривености до 2034.
3.4.2. Унапредити покривеност мобилне мреже до стандарда 5Г.	И3.4.2.1.: % покривености насеља и села 5Г мрежом. Циљ: 100% покривености до 2034.
Мере:	
М.3.4.1. Инвестиције у најновију телекомуникациону инфраструктуру.	
М.3.4.2. Сарадња са водећим технолошким компанијама за имплементацију најновијих технологија.	

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3.5: Побољшање квалитета услуга локалних органа	
ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 3.5: Повећање задовољства грађана услугама локалних органа за 40% до 2034. године.	
Приоритетни циљеви	Индикатори:
3.5.1. Дигитализовати услуге локалних органа	И4.3.1.1.: % дигитализације локалних услуга. Циљ: 100% до 2034. године.
3.5.2. Повећати транспарентности и ефикасности локалне администрације	И4.3.2.1.: Време потребно за слање одговора на упите грађана. Циљ: Највише 48 сати од поднетог упита, до 2034.
Мере:	
М.3.5.1. Имплементација дигиталних платформи за комуникацију између грађана и локалних органа.	
М.3.5.2. Обука запослених у локалној администрацији за рад са новим дигиталним алатима.	
М.3.5.3. Увођење стандарда за мерење и праћење ефикасности рада локалних органа.	

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 4: ЗАШТИТА, ПРОМОЦИЈА И ВАЛОРИЗАЦИЈА ПРИРОДНИХ РЕСУРСА, КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ И ИСТОРИЈСКОГ НАСЛЕЂА

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 4.1: Заштита, промоција и валоризација природних ресурса, нематеријалне културне баштине и историјског наслеђа	
ИНДИКАТОР ПРИОРИТЕТНЕ ОБЛАСТИ 4.1: Повећање броја посетилаца заштићеним природним локалитетима за 40% до 2034.	
Приоритетни циљеви	Индикатори
4.1.1. Повећати ефикасност управљања и очувања природних ресурса, културне баштине и историјског наслеђа	<p>И4.1.1.1.: % смањења илегалних активности у заштићеним областима. Циљ: смањење од најмање 50% до 2034.</p> <p>И4.1.1.2.: % рестаруације објеката културе. Циљ: 100% објеката културе рестаурирано и стављено у туристичку функцију до 2034.</p> <p>И4.1.1.3.: % дигитализације и јавне доступности докумената о историјском наслеђу. Циљ: 100% историјских докумената дигитализовано и доступно јавности до 2034.</p>
4.1.2. Повећати свест јавности о значају природних ресурса, културне баштине и историјског наслеђа	<p>И4.1.2.1.: % информисаности локалног становништва и туриста о важности очувања природе. Циљ: Најмање 90% локалног становништва и туриста информисаних о важности очувања природе до 2034.</p> <p>И4.1.2.2.: % повећања посете објектима културе и објектима од историјског значаја Циљ: Повећање броја посета за 50% до 2034.</p>
Мере:	
М.4.1.1. Развој и примена одрживих пракси управљања природним ресурсима.	
М.4.1.2. Успостављање строжих регулатива за заштиту специфичних природних зона.	
М.4.1.3. Организација едукативних кампања и радионица о значају и непходности очувања природе.	
М.4.1.4. Креирање интерактивних водича, апликација и обилазака који едукују о локалним природним ресурсима.	
М.4.1.5. Обезбеђење финансијских средстава за спровођење детаљних конзерваторских радова на објектима културе.	
М.4.1.6. Развој образовних програма и туристичких рута које истичу културну баштину.	

M.4.1.7. Сарадња са локалним уметницима и занатлијама за промоцију нематеријалне културне баштине.

M.4.1.8. Креирање централизованог дигиталног архива за све историјске документе и дигиталних решења за доступност информирација о историјском наслеђу.

M.4.1.9. Креирање програма волонтирања за учествовање у очувању и промоцији историјског наслеђа.

АКЦИОНИ ПЛАН ЗА 2025-2027

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 1: РАЗВОЈ ТУРИЗМА

Општи циљ: Повећање конкурентности туристичке дестинације Златибор и општине Чајетина кроз развој нових садржаја, унапређење квалитета услуга и стварање атрактивне, диверсификоване понуде за домаће и иностране госте.

Пројекат	Главне активности	Носилац	Извори финансирања	Очекивани резултати
Изградња спа центра и аква парка и базена	<p>2025: Израда студије изводљивости, дефинисање концепта (величина, капацитети, пратећи садржаји), прибављање потребних дозвола.</p> <p>2026: Спровођење јавних набавки, избор извођача, почетак радова на припреми локације.</p> <p>2027: Извођење грађевинских радова, опремање и тестирање, промоција пред отварање.</p>	Општина Чајетина, Туристичка организација Златибор.	Јавно-приватно партнерство, локални буџет, кредити, међународни фондови.	Развој туризма, повећање броја посетилаца, нова радна места.

Изградња голф терена	<p>2025: Студија изводљивости, избор локације, израда пројектно-техничке документације.</p> <p>2026: Почетак изградње прве фазе голф терена и пратеће инфраструктуре (приступни путеви, објекти, системи за наводњавање).</p> <p>2027: Завршетак изградње, промоција и укључивање у туристичку понуду Златибора.</p>	Општина Чајетина, Туристичка организација Златибор.	Јавно-приватна партнерства, општински буџет, инвестициони фондови, донације за развој туризма.	Развој елитног туризма, продужење туристичке сезоне, повећање броја посетилаца, нова радна места и промоција Златибора као спортско-туристичке дестинације.
Изградња фудбалских стадиона	<p>2025: Израда пројектно-техничке документације и дефинисање локација у складу са стратешким плановима општине.</p> <p>2026: Изградња спортских објеката, укључујући пратећу инфраструктуру (свлачионице, трибине, рефлектори, терен са вештачком и природном травом).</p> <p>2027: Промоција спортских садржаја и организација спортских кампова и турнира.</p>	Општина Чајетина, Спортски савез општине, Фудбалски савез Србије.	Министарство спорта, буџет општине, средства ФСС-а, ИПА фондови, јавно-приватна партнерства.	Развој спортске инфраструктуре, подстицање масовног и професионалног спорта, повећање спортског туризма, бољи услови за младе спортисте.
Тематска рута традиционалних	2025: Мапирање локалних произвођача (сира, пршуте, меда,	Туристичка организација Златибор,	ИПАРД, буџет општине, приватна	Повећање видљивости и продаје локалних

<p>производа дегустациони центри</p>	<p>– ракије...), израда концепта тематске руте и стандарда квалитета.</p> <p>2026: Адаптација и опремање дегустационих центара (у сарадњи са домаћинствима и пољопривредним газдинствима), обуке за локалне произвођаче.</p> <p>2027: Промоција и умрежавање руте у оквиру постојећих туристичких аранжмана, организација дегустација и манифестација.</p>	<p>удружења произвођача традиционалних производа.</p>	<p>улагања и донаторски програми.</p>	<p>производа, подстицање пољопривредне производње, додатни садржај за туристе.</p>
<p>Тематски паркови</p>	<p>2025: Израда идејног решења и дефинисање тематике (авантура, едукација, културно-историјске вредности итд.).</p> <p>2026: Прибављање дозвола, одабир локација и извођача.</p> <p>2027: Постепена изградња и стављање објеката у функцију, промоција кроз туристичке пакете.</p>	<p>Општина Чајетина, Туристичка организација Златибор.</p>	<p>Јавно-приватно партнерство, национални и локални буџети, донаторски фондови.</p>	<p>Обогаћивање понуде за породични туризам и млађе посетиоце, повећање просечног броја ноћења и прихода.</p>
<p>Развој спортског туризма (Уређење скијалишта Торник,</p>	<p>2025: План унапређења и модернизације скијалишта Торник, израда студије изводљивости за</p>	<p>ЈП „Скијалишта Србије“, Општина Чајетина</p>	<p>Државни и локални буџет, приватна</p>	<p>Повећање понуде активног одмора, привлачење нових</p>

изградња бициклических стаза, спортски аеродром у Обудојевици)	<p>спортски аеродром, припрема пројеката за бициклическе стазе.</p> <p>2026: Реализација дела инвестиција на Торнику (жичаре, стазе), изградња приоритетних бициклических рута, почетак радова на аеродрому (припремни радови).</p> <p>2027: Даљи развој аеродромских капацитета, маркетиншка промоција спортског туризма (ски, бике, аеро манифестације).</p>		средства, спортски фондови.	категорија туриста, раст броја спортских догађаја.
Подршка стартаповима у туризму	<p>2025: Креирање програма подршке (финансијски подстицаји, обуке, менторинг, маркетинг).</p> <p>2026: Организовање конкурса за стартапове и додела бесповратних средстава или повољних кредитних линија.</p> <p>2027: Праћење и евалуација успешних стартапова, промоција иновативних туристичких производа.</p>	Општина Чајетина, локална развојна агенција, Туристичка организација.	Буџет општине, донаторски програми, кредитне линије за предузетнике.	Иновативнија и конкурентнија туристичка понуда, повећање запослености у услужном сектору.

<p>Јавно-приватно партнерство – агенција за промоцију туризма</p>	<p>2025: Израда модела јавно-приватног партнерства, дефинисање одговорности и улога актера (јавни и приватни сектор).</p> <p>2026: Оснивање агенције, запошљавање стручног кадра, дефинисање брэнда и стратегије промоције Златибора.</p> <p>2027: Спровођење националних и регионалних кампања, сарадња са међународним туроператорима.</p>	<p>Општина Чајетина, Туристичка организација Златибор.</p>	<p>Средства из ЈПП уговора, општински буџет, приватне инвестиције.</p>	<p>Снажнија промоција дестинације, повећана посећеност и препознатљивост брэнда Златибор.</p>
<p>Развој медицинског туризма (Естетска хирургија, денгални туризам и др.)</p>	<p>2025: Анализа потенцијала за медицинске услуге (клинике, стручни кадар), успостављање контаката са домаћим и иностраним здравственим установама.</p> <p>2026: Увођење међународних стандарда (ИСО, акредитације), промоција понуде специјализованих медицинских услуга.</p> <p>2027: Умрежавање са здравственим осигурањима и организованим</p>	<p>Приватне и јавне здравствене установе у сарадњи са Општином Чајетина.</p>	<p>Приватни капитал, општински и државни програми подршке, међународни инвестициони фондови.</p>	<p>Повећање прихода од висококвалитетних здравствених услуга, стварање специјализоване понуде са високом додатом вредношћу.</p>

	<p>групама пацијената, проширење капацитета постојећих установа.</p>			
<p>Развој здравственог туризма (Испитивање лековитих својстава вода и њихово коришћење у здравствено-лечилишном туризму, освежавање бренда „Чигота“)</p>	<p>2025: Спровођење истраживања лековитих својстава минералних и термалних вода, промоција резултата.</p> <p>2026: Имплементација нових терапијских и <i>wellness</i> програма, проширење и модернизација капацитета „Чигота“.</p> <p>2027: Маркетиншка кампања за домаћа и инострана тржишта, повезивање са осигуравајућим кућама и специјализованим тур-операторима.</p>	<p>Специјална болница „Чигота“, Општина Чајетина.</p>	<p>Средства установа, државни и општински фондови, донације и приватни инвеститори.</p>	<p>Јачање Златибора као водеће дестинације здравственог туризма, повећање броја гостију са специфичним потребама.</p>
<p>Побољшање инфраструктуре и садржаја кампа „Златибор“</p>	<p>2025: Анализа постојећег стања, план побољшања (санитарни блок, рецепција, мобилне кућице).</p> <p>2026: Извођење радова на уређењу и опремању, уређење парцела и пратећих садржаја (спорт, рекреација).</p> <p>2027: Промоција унапређеног кампа кроз кампинг удружења,</p>	<p>Туристичка организација Златибор, управа кампа.</p>	<p>Буџет општине, приватна средства, програми за развој туризма.</p>	<p>Унапређење квалитета кампинг услуга, повећање ноћења и задовољства гостију.</p>

	туристичке сајмове и дигиталне платформе.			
Развој конгресног туризма (<i>Оснивање Конгресног бироа Златибор, опремање сала за конгресе</i>)	<p>2025: Иницијатива за оснивање Конгресног бироа, дефинисање стандарда и неопходне опреме за конгресне сале.</p> <p>2026: Опремање и модернизација постојећих простора (хотелијерски и јавни објекти), изградња нових капацитета где је потребно.</p> <p>2027: Интензивна промоција, организација првих међународних скупова и сајмова.</p>	Туристичка организација Златибор, хотелски сектор, Општина Чајетина.	Приватна средства (хотелијери), општински буџет, донаторски фондови и међународни програми.	Продужење туристичке сезоне, привлачење пословних и стручних скупова, повећање прихода и промоција дестинације.
Продужетак гондоле на Чиготу и Прибојску бању	<p>2025: Студија изводљивости, анализа трасе, израда урбанистичко-техничке документације.</p> <p>2026: Уговарање извођача и припрема терена, обезбеђивање финансијских средстава.</p> <p>2027: Почетак радова на продужетку гондоле, укључивање нових локалитета (Чигота, Прибојска бања) у туристичку понуду.</p>	Општина Чајетина, ЈП „Голд Гондола Златибор“.	Државни и општински буџет, међународни фондови, приватни сектор (ЈПП).	Боље повезивање туристичких зона, повећање обима туристичког промета, даљи развој планинског и бањског туризма.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 2: УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПРИВАТНОГ СЕКТОРА

Општи циљ: Јачање малих и средњих предузећа, занатства и предузетништва, уз подстицање инвестиција и олакшавање приступа тржишту, финансијским изворима и иновацијама.

Пројекат	Главне активности	Носилац	Извори финансирања	Очекивани резултати
Тржни центар за сертифициране традиционалне производе	<p>2025: Истраживање тржишта, дефинисање стандарда и сертификата (географско порекло, квалитет).</p> <p>2026: Успостављање и опремање продајног центра (или више мањих пунктова) за окупљање произвођача и промоцију брэнда.</p> <p>2027: Стални програми дегустација, сарадња са туристичким агенцијама, промоција на сајмовима.</p>	Општина Чајетина, удружења пољопривредних произвођача.	Будет општине, донације, приватна улагања.	Повећање продаје и препознатљивости локалних производа, побољшање дохотка руралног становништва.

<p>Специјализоване трговине, ресторани и кафеи</p>	<p>2025: Подстицајне мере за отварање и развој специјализованих објеката (домаћа храна, здрава исхрана, тематски кафеи).</p> <p>2026: Субвенционисане обуке за предузетнике у сфери маркетинга, стандарда квалитета и дигиталног пословања.</p> <p>2027: Умрежавање са туристичком понудом (тематске руте, организоване туре), промоција кроз дигиталне платформе.</p>	<p>Локална развојна агенција, Општина Чајетина.</p>	<p>Бесповратна средства, микро-кредити, програми развоја предузетништва.</p>	<p>Иновативнија угоститељска понуда, раст микро и малих предузећа, привлачење нових сегмената потрошача.</p>
<p>Подстицаји за прерађивачку индустрију</p>	<p>2025: Креирање програма пореских олакшица и субвенција за набавку нове опреме и технологија.</p> <p>2026: Реализација програма подршке (кроз конкурсне линије), повезивање прерађивачких погона са локалном сировинском базом.</p> <p>2027: Умрежавање прерађивача на националном и међународном нивоу, промоција производа (сајмови, Б2Б сусрети).</p>	<p>Општина Чајетина, регионална привредна комора.</p>	<p>Буџетске субвенције, кредитне линије, међународни програми (ИПАРД, ЕБРД).</p>	<p>Модернизација прерађивачке индустрије, раст извоза и отварање радних места.</p>

<p>Изградња и опремање индустријске зоне</p>	<p>2025: Дефинисање локације, израда урбанистичког плана и потребне документације.</p> <p>2026: Изградња основне инфраструктуре (путеви, водовод, канализација, енергетска мрежа).</p> <p>2027: Привлачење инвеститора, формирање првих производних погона.</p>	<p>Општина Чајетина.</p>	<p>Буџет Републике и општине, приватне инвестиције, фондови за регионални развој.</p>	<p>Диверзификација привредних активности, повећање запослености, привлачење страних и домаћих инвестиција.</p>
<p>Изградња зграде ИБЦ Златибор (Иновационо-бизнис центар)</p>	<p>2025: Израда пројекта ИБЦ, дефинисање програма инкубатора и сарадње са стартап заједницом.</p> <p>2026: Изградња и опремање објекта, постављање савремене ИТ инфраструктуре.</p> <p>2027: Покретање инкубатора и акцелератора, обуке за предузетнике и повезивање са инвеститорима.</p>	<p>Општина Чајетина, регионална развојна агенција.</p>	<p>Национални фондови за иновације, ЕУ фондови (<i>Horizon Europe</i>), приватни инвестициони фондови.</p>	<p>Развој иновативне предузетничке заједнице, повећање конкурентности МСП сектора у региону.</p>

<p>Формирање Високе школе за туризам</p>	<p>2025: Анализа потреба тржишта рада и израда студије изводљивости.</p> <p>2026: Развој наставног плана и програма, акредитација, обезбеђивање простора, опреме и кадра.</p> <p>2027: Почетак рада установе, упис прве генерације студената, успостављање сарадње са туристичким сектором.</p>	<p>Општина Чајетина, Министарство просвете, партнери из сектора туризма и образовања.</p>	<p>Буџет општине, Министарство просвете, међународни фондови (нпр. <i>Erasmus+</i>, ИПА), приватни сектор.</p>	<p>Јачање образовне инфраструктуре у туризму, стварање квалификованог кадра, веће запошљавање младих у туризму</p>
<p>Подршка стартаповима у сектору пољопривреде и прехранбене индустрије</p>	<p>2025: Креирање програма обуке и финансијских олакшица за пољопривредне и прехранбене стартапове (дигитизација, иновације у производњи...).</p> <p>2026: Јавни конкурси за доделу субвенција и менторства, партнерства са научноистраживачким институцијама.</p> <p>2027: Умрежавање успешних стартапова са великим произвођачима, учешће на домаћим и међународним сајмовима.</p>	<p>Општина Чајетина, пољопривредне задруге, ИБЦ Златибор.</p>	<p>Донаторски фондови, кредитне линије, општински буџет.</p>	<p>Иновација у пољопривредно-прехранбеном сектору, повећање продуктивности и конкурентности.</p>

<p>Развој нових модела финансијске подршке МСП сектору, занатлијама и предузетницима</p>	<p>2025: Анализа потреба МСП и занатлија, израда нових шема финансирања (гарантни фонд, бескаматни кредити).</p> <p>2026: Пилот-програми са банкама и микрофинансијским институцијама, едукација корисника.</p> <p>2027: Проширење програма на већи број корисника, праћење резултата и прилагођавање услова подршке.</p>	<p>Општина Чајетина, Удружење привредника, Удружење банака, Регионална развојна агенција.</p>	<p>Буџет општине, зајмови међународних финансијских институција, приватни фондови.</p>	<p>Већа доступност капитала, убрзан раст и стабилност приватног сектора, повећање запослености.</p>
<p>Повратак дијаспоре – програми подршке инвестиција за повратнике</p>	<p>2025: Креирање базе података о дијаспори, дефинисање типова подршке (пореске олакшице, суфинансирање пројеката).</p> <p>2026: Промоција програма међу дијаспором (инфо кампање, сарадња са конзулатима), олакшавање процедура за покретање бизниса.</p> <p>2027: Имплементација конкретних инвестиција повратника у туризам, пољопривреду и услужни сектор, редовна евалуација.</p>	<p>Општина Чајетина, Канцеларија за дијаспору (на националном или општинском нивоу).</p>	<p>Општински и национални буџет, приватна средства дијаспоре, међународни фондови.</p>	<p>Повећан прилив инвестиција, отварање нових предузећа и радних места, јачање веза са дијаспором.</p>

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 3: РАЗВОЈ СТРАТЕШКЕ И КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

Општи циљ: Изградња и модернизација саобраћајне, енергетске и комуналне инфраструктуре ради омогућавања одрживог развоја и унапређења квалитета живота грађана.

<p>Изградња нових крајева Голд Гондоле</p>	<p>2025: Студија оправданости и дефинисање рута продужетка, израда урбанистичко-техничке документације.</p> <p>2026: Прибављање дозвола, избор извођача радова, припрема терена.</p> <p>2027: Почетак реализације продужетка гондоле, координација са пројектима туристичког развоја.</p>	<p>ЈП „Голд Гондола Златибор“, Општина Чајетина.</p>	<p>Буџет општине, државни буџет, кредити, евентуално ЈПП.</p>	<p>Боља повезаност атракција, раст броја посетилаца и продужетак и задржавања туриста.</p>
<p>Изградња пешачких и бициклистичких стаза и трака</p>	<p>2025: Мапирање приоритетних локација, израда планова и обезбеђивање урбанистичких решења.</p> <p>2026: Изградња и уређење првих деоница пешачких и бициклистичких стаза, постављање сигнализације.</p>	<p>Општина Чајетина, ЈП „Путеви“.</p>	<p>Буџет општине, ИПА фондови, јавно-приватна партнерства.</p>	<p>Одржива мобилност, повећање безбедности и атрактивности дестинације за пешаке и бициклисте.</p>

	2027: Проширење мреже ка сеоским подручјима и промоција активног одмора (вођене туре, апликације).			
Изградња нове аутобуске станице на Златибору	<p>2025: Идејни пројекат, дефинисање локације и капацитета, издавање локацијских услова.</p> <p>2026: Спровођење јавне набавке, избор извођача, почетак радова.</p> <p>2027: Завршетак и опремање станице, пуштање у рад, интеграција са локалним и међуградским превозом.</p>	Општина Чајетина, надлежна републичка министарства.	Буџет општине, републички буџет, кредити.	Побољшана организација јавног превоза, већи комфор и сигурност за путнике.

<p>Реконструкција и уређење путне мреже у насељима Златибор и Чајетина</p>	<p>2025: Континуирана санација оштећених делова коловоза и тротоара, унапређење јавне расвете.</p> <p>2026: Побољшање приступа туристичким и индустријским зонама, модернизација раскрсница и паркинг простора.</p> <p>2027: Повећање безбедности у саобраћају (пешачки прелази, сигнализација, лежећи полицајци).</p>	<p>Општина Чајетина, ЈП „Путеви Србије“.</p>	<p>Државни општински међународни инфраструктурни фондови.</p> <p>буџет, буџет,</p>	<p>Побољшана путна мрежа, смањење гужви и путног времена, повећање задовољства грађана.</p>
<p>Увођење „e-bike sharing“ система на дестинацију</p>	<p>2025: Студија изводљивости и пилот-пројекат у ужем центру Златибора (станице за е-бицикле).</p> <p>2026: Набавка е-бицикала и развој софтвера за управљање системом, постављање више станица.</p> <p>2027: Проширење система на шире подручје, сарадња са туристичким агенцијама и смештајним објектима.</p>	<p>Општина Чајетина, Туристичка организација Златибор.</p>	<p>Буџет општине, приватни сектор, међународни програми за одрживи развој.</p>	<p>Смањење саобраћајних гужви, подстицање здравих и еколошких начина кретања.</p>

<p>Унапређење система водоснабдевања (Реконструкција мреже, нова постројења, контролни системи)</p>	<p>2025: Реконструкција најкритичнијих цевовода, смањење губитака и кварова.</p> <p>2026: Увођење система за надзор и контролу водоводне мреже.</p> <p>2027: Изградња нових бунара или постројења за прераду воде (где постоји потреба).</p>	<p>Општина Чајетина, ЈП „Водовод и канализација“.</p>	<p>Општински и државни буџет, кредити, донаторски фондови.</p>	<p>Стабилније и квалитетније водоснабдевање, смањење трошкова одржавања.</p>
<p>Изградња водоводног система „Сушица“ са РПВ „Жигалски вис“ и постројења за пречишћавање отпадних вода (Чајетина, Сирогојно, Мачкат, туристичка насеља)</p>	<p>2025: Завршетак техничке документације, избор технологије пречишћавања отпадних вода и пројектовање водоводног система.</p> <p>2026: Изградња примарних водоводних линија, резервоара „Сушица“, почетак изградње постројења за пречишћавање.</p> <p>2027: Завршетак радова и пуштање у рад, формирање стручних тимова за одржавање и мониторинг.</p>	<p>Општина Чајетина, ЈП „Водовод и канализација“.</p>	<p>Државни буџет, општински буџет, међународни еколошки фондови и кредити.</p>	<p>Побољшана хигијена и квалитет воде, очување природних ресурса, усклађивање са еколошким стандардима.</p>

<p>Пројекат развоја енергетске ефикасности – увођење соларних електрана и гасификација</p>	<p>2025: Мапирање објеката јавне намене погодних за соларне панеле, анализа економске изводљивости гасификације у приоритетним зонама.</p> <p>2026: Постављање соларних система на одабраним објектима (школе, спортске хале, општинске зграде), покретање гасификације тамо где постоји економска оправданост.</p> <p>2027: Субвенционисање домаћинства и предузећа за прелазак на обновљиве изворе енергије и гас, праћење ефеката уштеде.</p>	<p>Општина Чајетина, јавна предузећа (енергетика).</p>	<p>Државне субвенције, општински буџет, кредити и донације.</p>	<p>Смањена емисија штетних гасова, уштеда енергије у јавном и приватном сектору, одрживи развој.</p>
<p>Успостављање система сакупљања и управљања нуспроизводима животињског порекла</p>	<p>2025: Студија изводљивости и анализа тржишта (кланични отпад, месна индустрија), дефинисање технологије прераде.</p> <p>2026: Изградња или адаптација објекта за прикупљање и прераду нуспроизвода животињског порекла, едукација фармера о исправном одлагању.</p> <p>2027: Функционисање система, мониторинг и контрола,</p>	<p>Општина Чајетина, регионална ветеринарска инспекција.</p>	<p>Национални фондови за пољопривреду, међународни пројекти, приватне инвестиције.</p>	<p>Смањење ризика по здравље људи и животиња, еколошки прихватљиво управљање отпадом.</p>

	проширење капацитета уколико је потребно.			
Набавка опреме и софтвера за увођење ГИС-а	<p>2025: Дефинисање спецификација и план обуке кадрова за рад у ГИС окружењу.</p> <p>2026: Набавка опреме (сервери, рачунари) и софтвера, креирање базних просторних података.</p> <p>2027: Потпуна имплементација ГИС-а у планирању инфраструктуре, туризма и комуналних услуга, редовно ажурирање података.</p>	Општина Чајетина (одељење за урбанизам и ИТ сектор).	Буџет општине, државни фондови за дигитализацију, међународни донатори.	Ефикасније планирање, брже доношење одлука и транспарентност у просторном управљању.
Изградња аеродрома	<p>2025: Студија изводљивости и анализа економске оправданости, израда пројектне документације.</p> <p>2026: Добијање дозвола, припрема терена (писта, терминал, безбедносни системи).</p> <p>2027: Почетак радова на изградњи основне инфраструктуре.</p>	Општина Чајетина, Министарство саобраћаја.	Државни буџет, јавно-приватно партнерство, кредитна средства.	Побољшање саобраћајне повезаности, раст туристичког промета, стварање нових пословних прилика.

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 4: ЗАШТИТА И ПРОМОЦИЈА КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ И ИСТОРИЈСКОГ НАСЛЕЂА

Општи циљ: Очување културних и историјских вредности, њихова савремена интерпретација и интеграција у туристичку понуду ради одрживог економског и друштвеног развоја.

<p>Санација и реконструкција објеката културе</p>	<p>2025: Идентификација објеката од приоритетног значаја (музеји, галерије, спомен-домаћинства).</p> <p>2026: Конзерваторско-рестаураторски радови у сарадњи са Заводом за заштиту споменика.</p> <p>2027: Организација културних манифестација по завршетку обнове.</p>	<p>Општина надлежне културе.</p> <p>Чајетина, установе</p>	<p>Државни и општински фондови за културу, приватне донације.</p>	<p>Очување културне баштине, повећана посећеност културних локација, едукација локалног становништва и туриста.</p>
<p>Повећање нивоа дигитализације рада и услуга општинске управе</p>	<p>2025: Имплементација еУправе (дигитални регистри, еДокумента, онлајн обрасци).</p> <p>2026: Едукација службеника и грађана за коришћење нових дигиталних система.</p> <p>2027: Развој мобилних апликација за приступ</p>	<p>Општина Чајетина (ИТ сектор, одељење за управу).</p>	<p>Буџет општине, државни буџет, програми за еГовернмент (ЕУ, билатерални донатори).</p>	<p>Транспарентнија и ефикаснија управа, лакши приступ услугама за грађане и туристе, већа дигитална писменост.</p>

	општинским услугама, културним догађајима и туристичким информацијама.			
Отварање високе школе на Златибору и изградња средњошколског дома	<p>2025: Усклађивање са Министарством просвете, дефинисање студијских програма (туризам, ИТ, угоститељство), проналажење локације за средњошколски дом.</p> <p>2026: Припрема објеката (изградња или адаптација), набавка опреме, процес акредитације високе школе.</p> <p>2027: Почетак рада прве генерације студената и усељење ученика у дом, остваривање сарадње са локалним привредним субјектима.</p>	Министарство просвете, Општина Чајетина.	Државни буџет, општински буџет, међународни фондови за образовање.	Развој људског капитала у складу са потребама тржишта, задржавање младих у региону, подизање нивоа услуга у туризму.
Изградња тренинг центра за практичну наставу	<p>2025: Анализа потреба локалне привреде за практичним вештинама (туризам, угоститељство, пољопривреда, ИТ).</p> <p>2026: Пројекат изградње или реконструкције простора,</p>	Општина Чајетина, локалне средње и будуће високе школе.	Буџет Републике и општине, ЕУ фондови за стручно образовање, приватне инвестиције.	Повећана практична знања ученика и студената, боља запошљивост и прилагођеност потребама тржишта.

	<p>опремање специјализованим учионицама и радионицама.</p> <p>2027: Почетак обука и тренинг програма у сарадњи са послодавцима, континуирана евалуација.</p>			
<p>Изградња, санација и опремање спортских објеката различитих намена</p>	<p>2025: Евиденција постојећих спортских објеката и дефинисање приоритета (сале, терени, базени).</p> <p>2026: Реконструкција и санација критичних објеката, изградња нових где је неопходно, набавка модерне спортске опреме.</p> <p>2027: Увођење програма спортских манифестација (турнири, кампови), унапређење капацитета за припреме спортиста.</p>	<p>Општина Чајетина, Спортски савез, Министарство спорта.</p>	<p>Будет општине, државни буџет, приватни спонзори и партнери.</p>	<p>Повећање квалитета спортске инфраструктуре, већи број спортских догађаја и посетилаца, развој спортског туризма.</p>

МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Ефикасна примена стратегије захтева успостављање функционалног система мониторинга и евалуације, који омогућава континуирано праћење спровођења активности, мерење постигнутих резултата и правовремено доношење корективних мера. Циљ је да се обезбеди транспарентност, одговорност и ефикасност у спровођењу стратешких циљева и мера, кроз прикупљање и анализу релевантних података, редовно извештавање и укључивање свих релевантних актера.

За спровођење мониторинга и евалуације биће задужена посебна радна група коју ће формирати општина Чајетина, у сарадњи са релевантним јавним институцијама, представницима цивилног сектора и локалне привреде. Ова радна група има за задатак да координира процес праћења, спроводи евалуацију на основу дефинисаних индикатора, и редовно извештава општинско веће и ширу јавност о напретку у реализацији стратегије.

Табела 18. Индикатори и извори података

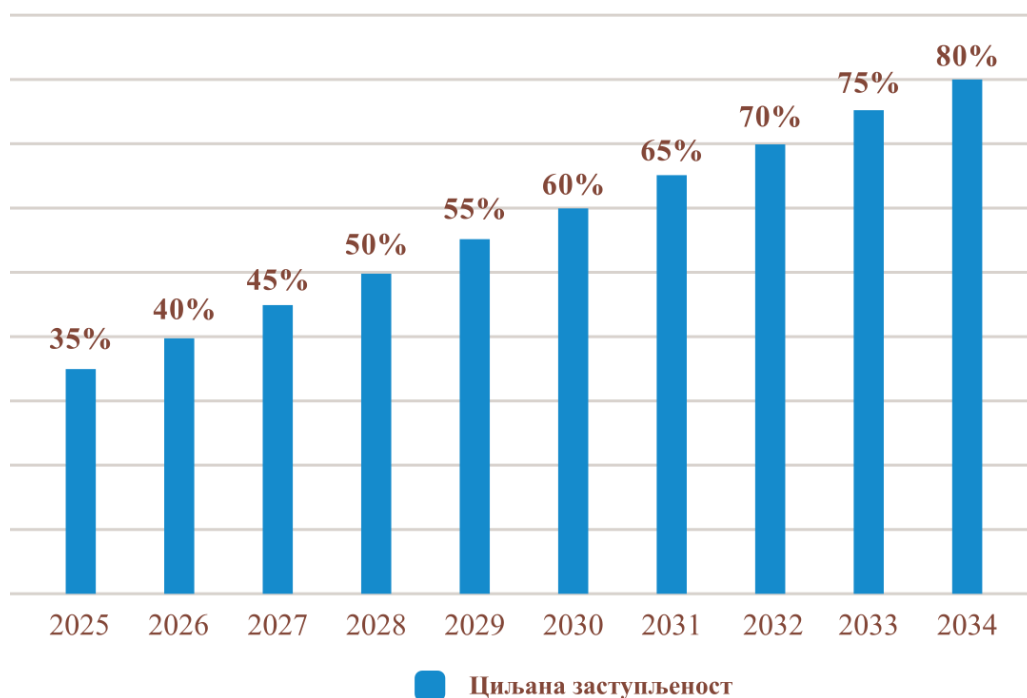
Стратешки приоритет	Индикатор успеха	Извор података	Период извештавања
ПРИОРИТЕТ 1: Развој туризма	Број посета и ноћења, број нових туристичких садржаја и капацитета	ТО Златибор, Републички завод за статистику, локална управа	Годишње
	Број промоција на сајмовима, дигитална видљивост дестинације	ТО Златибор, аналитика дигиталних канала	Годишње
ПРИОРИТЕТ 2: Унапређење конкурентности приватног сектора	Број новорегистрованих предузећа, број корисника подстицаја	АПР, развојна агенција, локална управа	Годишње
	Број реализованих обука и менторстава за МСП и предузетнике	Развојна агенција, извештаји имплементационих партнера	Годишње
ПРИОРИТЕТ 3: Развој стратешке и комуналне инфраструктуре	Број реализованих инфраструктурних пројеката, вредност инвестиција	Општинска управа, јавна предузећа	Годишње
	Задовољство грађана услугама комуналне инфраструктуре	Анкете грађана, извештаји јавних предузећа	Годишње
ПРИОРИТЕТ 4: Културна баштина и историјско наслеђе	Број обновљених или заштићених објеката културне баштине	Завод за заштиту споменика, локална управа	Годишње
	Број културних манифестација и посета културним локалитетима	Културни центар, ТО Златибор	Годишње

Мониторинг ће се спроводити годишње, а евалуација стратегије на средини и крају програмског периода (2029. и 2034. године). Годишњи извештаји о спровођењу Стратегије биће доступни јавности и објављивани на званичном сајту општине. На основу налаза евалуације, радна група ће имати мандат да предлаже измене приоритета, редефинисање појединих мера, као и прилагођавање буџета и рокова имплементације.

Резултати мониторинга и евалуације користиће се као основ за идентификацију потенцијалних препрека и изазова. На основу тога, радна група ће дефинисати препоруке за корективне мере, које могу укључивати:

- Измене или прилагођавање постојећих пројеката;
- Увођење нових активности и мера које одговарају идентификованим потребама;
- Повећање ефикасности постојећих механизма имплементације;
- Активно укључивање грађана у процесе доношења одлука.

Графикон 17. Заступљеност грађана у евалуацији спровођења активности

У погледу унапређења партиципације, планирано је повећавање укључивања грађана, привредних субјеката и цивилног сектора кроз консултативне процесе, како би се обезбедило веће поверење заједнице и боља усклађеност мера са локалним потребама.

ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1: Списак правних субјеката у области грађевине

1. Миломир Терзић ПР, грађевинска радња златиборски путеви чајетина
2. Милош Тошић ПР грађевинска радња луки градња Златибор
3. Миодраг Луковић ПР грађевинска радња карпати Златибор
4. Мирко Нинчић ПР грађевинска радња ЈЈ коп Крива Река
5. Грађевинска радња Јелова Гора МН, Златибор
6. Грађевинска радња Емерце, Златибор
7. Грађевинска радња АП-гипс, Чајетина
8. Немања чорбић пр грађевинска радња Златибор
9. Грађевинска радња Рњаковић Коп, Рудине
10. Грађевинска радња Озцан Цонструцтион, Златибор
11. Грађевински радови Паја погон, Златибор
12. Предузеће за производњу промет трговину угоститељство и грађевинске послове Вила Јакшић доо, Златибор
13. Грађевинска радња Вис Плус, Љубиш
14. Грађевинска радња Сот зидање, Златибор
15. Грађевинска радња и завршни радови у грађевинарству Ровчанин-инжењеринг, Златибор
16. Превоз, грађевина и услуге Мега Монт Димитријевић, Златибор
17. Грађевинска радња Гулер, Златибор
18. Грађевинска радња Канал коп, Сирогојно
19. Грађевинска радња Керамика Којић, Златибор
20. Грађевинска радња Вукадин градња, Златибор
21. Грађевинска радња Акинци Цонструцтион ЗЛА, Златибор
22. Радња за изнајмљивање грађевинске опреме стамбеног пословног простора и услуге транспорта Цлумб, Златибор
23. Грађевинска радња Спале градња, Чајетина
24. Грађевинска радња Буцо градња, Златибор
25. Грађевинска радња Елемент осам, Златибор
26. Грађевинска радња Груда инжењеринг, Златибор
27. Грађевинска радња Грађевинац Жека, Чајетина
28. Грађевинска радња Варна декор, Доброселица
29. Грађевински радови Цлиффхангер, Чајетина
30. Грађевинска радња Акуел, Златибор
31. Грађевинска радња Лаура С, Златибор
32. Али Атес ПР грађевинска радња, Златибор
33. Грађевинска радња Рњаковић, Рудине
34. Грађевинска радња Цихан цонструцтион, Златибор
35. Грађевинска радња Дафих, Крива Река
36. Грађевинска радња Врело Гостиље, Гостиље
37. Грађевинско транспортна радња ГТСБ Ружић, Шљивовица
38. Занатско грађевинска радња Метро - Ком, Златибор
39. Грађевинска радња ГМ – Коп, Доброселица
40. Грађевинска радња Електро – Коп 31, Мачкат
41. Грађевинска радња Не - Тикс, Чајетина
42. Грађевинска радња Јелова Гора, Чајетина
43. Грађевина Нати - Даре доо, Чајетина
44. Грађевинска радња Пантоградња, Златибор
45. Грађевински тим доо, Чајетина

46. Грађевинско привредно друштво Изопром доо, Чајетина
47. Грађевинска радња Ђото, Златибор
48. Илија Јечменица ПР, грађевинска радња Чајетина
49. Грађевинска радња Иван Браловић, Чајетина
50. Специјализовани грађевински радови Форм Интериор, Златибор
51. Грађевинска радња Луни, Златибор
52. Грађевинска радња ЊВТ Цонструцтионс, Мачкат
53. Грађевинска радња Актурк, Златибор
54. Грађевинска радња пјевић Златибор
55. Грађевински радови Финитура, Чајетина
56. Грађевинска радња Аџа Цорнер РС, Чајетина
57. Грађевинска радња Златибор Коп, Јабланица
58. Грађевинска радња Цонструцтадора, Доброселица
59. Грађевинска радња Бебан, Шљивовица
60. Грађевинска радња МА градња, Чајетина
61. Занатско грађевинска радња Тим-градња, Чајетина
62. Грађевинско услужна радња Барем, Голово
63. Грађевинска радња Ања и Лука, Чајетина
64. Радња за производњу бетонских елемената, Мачкат
65. Предузеће за производњу, промет и услуге Електроматеријал доо, Златибор

ПРИЛОГ 2: Списак туристичких агенција, предузетничких радњи и удружења

1. ТА „Тренду травел“ 031/848-550, 069/75-65-65
2. ТА "Навигатор" 031/845-570, 065/860-11-68
3. ТА "Моникс" 031/845-500, 031/845-505
4. ТА „Златибор турист“ 031/841-230, 031/841-245
5. ТА и мењачница „Елита“ 031/845-541
6. ТА „Мирос“ и „Вила Борова“ 031/845-000
7. ТА „Златиборски конак“ 031/848-488, 063/848-00-88
8. Агенција за некретнине и туризам "Горг" 064/616-69-79
9. ТА „Дабић турс“ 031/845-326
10. ТА и агенција за некретнине „Горг“ 064/616-69-79
11. Туристичко друштво Бранешци
12. Туристичко друштво Извор Змајевац
13. Туристичко друштво Рудине
14. Туристичко удружење Гостиље
15. Туристичко удружење Грабовица
16. Туристичко удружење Јабланица
17. Туристичко удружење Мушвете
18. Туристичко удружење Водопад
19. Туристичко удружење Жељине
20. Туристичко удружење Жигале
21. Туристичко удружење Доброселица
22. Удружење Туристичке привреде Златибора
23. Омладинско удружење за развој туризма и екологије
24. Мењачница и агенција за туризам и некретнине Тренду травел, Златибор
25. Агенција за туризам анитоурс Златибор
26. Јулија думањић пр туристичка агенција навигатор златибор Златибор
27. Маја радовић пр туристичке услуге студио реч по реч Шљивовица
28. Агенција за мењачке послове и туризам Елита плус, Златибор
29. Угоститељска радња и туристичке услуге Вила Жунић, Златибор
30. Туристичка агенција Мимех турс, Златибор
31. Привредно друштво за трговину угоститељство и туризам Молика доо, Златибор
32. Привредно друштво за туристичку делатност Спрингс доо, Златибор
33. Агенција за туризам и кафе Стром, Златибор
34. Агенција за туризам некретнине и мењачница Златибор тоурс, Златибор
35. Друштво за културу, туризам и спорт Змајевац, Рожанство
36. Агенција за некретнине, маркетинг и туризам Горг, Чајетина

ПРИЛОГ 3: Списак привредних субјеката који се баве производњом и прерадом меса

1. Производња месних прерађевина месар Шопаловић, Мачкат
2. Прерада и израда производа од меса Стојановић продукт, Мачкат
3. Производња месних прерађевина МЗ продукт, Крива Река
4. Производња месних прерађевина Укус традиције, Крива Река
5. Привредно друштво Суво месо Мачкат доо, Мачкат
6. Занатска радња за прераду меса Ера плус, Крива Река
7. Златиборац доо, Мачкат
8. Радња за производњу и промет месних прерађевина Мацо-Цоле, Мачкат
9. Производња месних прерађевина и трговина Пашић, Крива Река
10. Занатска радња за прераду меса Стојановић трејд, Мачкат
11. Удружење произвођача сувомеснатих производа златиборског округа
12. Производња месних прерађевина Марић, Мачкат
13. Производња месних прерађевина Шопаловић ЗиВ, Мачкат
14. Занатска радња за прераду меса Будућност, Мачкат
15. Занатска радња за прераду меса РМД, Мачкат
16. Занатска радња за прераду меса Шопаловић - Ширет Словенка Шопаловић пр, Мачкат
17. Производња месних прерађевина Царевић плус, Крива Река
18. Кланица и прерада меса Кланица Петровић, Крива Река
19. Александар Петронијевић ПР Прерада меса и услуге, Голово
20. Месара и кланица Бојовић, Крива Река
21. Занатска радња за прераду меса Бране, Мачкат
22. Прерада и конзервисање меса Царство укуса, Бранешци
23. Производња месних прерађевина РИД Д, Златибор
24. Индустрија меса Златибор доо, Чајетина
25. Кланица и прерада меса Стојановић производ, Чајетина
26. Кланица и прерада меса Риловац, Мачкат
27. Производња месних прерађевина Радојичић плус, Мачкат
28. Лука Петронијевић ПР прерада меса, Голово
29. Производња и прерада меса Ковчић, Рожанство
30. Производња месних прерађевина МЗ Златибор, Крива Река
31. Прерада и израда производа од меса Браћа Стојановић плус, Мачкат
32. Месара и кланица Чава, Златибор
33. Месарска занатска радња трипкова драга стојановић предузетник Златибор
34. Производња месних прерађевина ЕРА, Чајетина
35. Производња месних прерађевина Зјаић, Крива Река
36. Производња месних прерађевина Радовановић плус, Шљивица

ПРИЛОГ 4: Списак пекарских предузећа

1. Пекарско трговинска радња ЕНЗО, Мачкат
2. Производња хлеба, свежег пецива и колача Баш скроз добра пекара АМ, Чајетина
3. Пекара Кућица Минерва Голд, Златибор
4. Пекара ЛУИС-г, Златибор
5. Пекарска радња Гаре Туцо, Гостиље
6. Производња кора за питу Бакина пекара Јована, Чајетина
7. Угоститељско пекарска радња Пекарица Шуњић, Златибор
8. Пекара ЛУИС-л, Златибор
9. Пекара СГ Маја, Чајетина
10. Пекара Кућица Минерва, Златибор
11. Пекара Браћа Павловић 015, Златибор
12. Пекара Венера 031, Чајетина
13. Милосав Андрић ПР пекарско-трговинска радња, Сирогојно
14. Пекарско угоститељска радња Љубиш, Златибор
15. Пекара Две комшинице, Златибор
16. Пекара Браћа Павловић 015 плус, Златибор
17. Производња пекарских производа Анђине пите, Златибор

ПРИЛОГ 5: Списак привредних субјеката који се баве сечом и прерадом дрвета

1. Производња производа од дрвета и трговина SMARTCUT, Сирогојно
2. Предузеће за прераду и промет дрвета и грађевинског материјала Вирекс доо, Крива Река
3. Сеча дрвећа Јела РД, Чајетина
4. Сеча дрвећа Бакић, Јабланица
5. Сеча дрвећа ЕСО МАХ, Крива Река
6. Производња производа од дрвета, Бранешци
7. Јеленко Милосављевић ПР, Радња за производњу дрвне амбалаже Шљивовица
8. Резање дрвета Пурке, Златибор
9. Маријана Вирић ПР, Радња за производњу и трговину производа од дрвета, Крива Река
10. Милан Марјановић ПР, Сеча дрвећа, Голово
11. Резање и обрада дрвета Понорац, Златибор
12. Сеча дрвећа Мирис бора, Рибница
13. Сеча дрвећа Понгер, Златибор
14. Обрада дрвета Кузељевић ВВ, Златибор
15. Производња од дрвета TONICWOOD, Чајетина
16. Предузеће за прераду и промет дрвета и грађевинског материјала Вирекс доо, Крива Река
17. Радња за производњу предмета од дрвета Дрворад плус, Чајетина
18. Сеча дрвећа Сстанић Пром, Чајетина
19. Сеча дрвећа и трговинска радња Борја – 3, Чајетина
20. Производња катрана од дрвета Мокри град, Златибор
21. Сеча дрвећа Станић Пром плус 2022, Чајетина
22. Томица Пишчевић ПР, Радња за сечу дрвећа, Семегњево
23. Владимир Мишевић ПР, Производња предмета од дрвета, Чајетина
24. Зоран Стојановић ПР, сеча дрвећа, Крива Река
25. Зорица Кутлешић ПР, сеча дрвећа, Рудине
26. Производња дрвне амбалаже Кошница феникс, Чајетина
27. Резање и обрада дрвета Понорац М, Златибор
28. Анђелко Вирић ПР, Радња за производњу и трговину производа од дрвета Крива Река

ПРИЛОГ 6: Списак предузећа из области традиционалне производње

1. Прерада и конзервисање воћа и продаја чајева, Домаћи производи Филиповић, Крива Река
2. Прерада и конзервисање воћа и поврћа и продаја чајева, Дар живота, Љубиш
3. Прерада и конзервисање воћа и поврћа, Наша тезгица, Златибор
4. Прерада лековитог биља Златиборска Биљарница, Златибор
5. Прерада чаја Наше коло, Златибор
6. Радња за производњу плетене одеће и израду сувенира од дрвета, Чајетина
7. Производња производа од дрвета Данкин чаробни кутак, Златибор
8. Производња производа од дрвета и забавне рекреативне делатности Меда, Златибор
9. Производња плетене одеће и сувенира од дрвета Гликерија ручни рад, Чајетина
10. Производња и продаја осталих производа од дрвета плуте сламе и прућа Златибор
11. Радња за трговину и производњу производа од дрвета, плуте и прућа, Крива река
12. Радња за производњу и продају предмета од дрвета Ивамаја, Чајетина
13. Жељко Кузељевић ПР радња за израду производа од дрвета, Чајетина
14. Производња производа од дрвета Попкица, Љубиш
15. Домаћа радиност дрво-плус, Рожанство
16. Производња џема и слатког и трговинска радња Геро, Шљивовица
17. Радња за домаћу радиност Боћа, Сирогојно
18. Радња за продају производа домаће радиности за крст часни и слободу златну, Златибор
19. Задруга домаће радиности Нити златног бора, Чајетина
20. Домаћа радиност Ђорђино, Златибор
21. Домаћа радиност Гиго, Златибор
22. Домаћа радиност и аутопревоз, Сирогојно

ПРИЛОГ 7: Списак угоститељских објеката и ресторана у Општини Чајетина

1. Роштиљ УР „Лека Но. 1”
2. Ресторан „Ловачки рај – Златибор”
3. Гранд ресторан Златибор
4. Ресторан „Златни бор”
5. Ресторан „Мирис дуња”
6. Колиба код Милунке
7. Ресторан „Парк код Новице”
8. Крчма „Гај”
9. Ресторан „Под бором”
10. Ресторан „Рујно”
11. Ресторан „Гранд”
12. Ресторан „Гозба”
13. Ресторан „Cassa de mio Сіса”
14. Ресторан „Мој завичај”, Сирогојно
15. Коноба Акустик
16. Ресторан „Златиборски пастув”
17. Ресторан „Љубиш” Златибор
18. Винарија „Цаса де Винос”
19. Ресторан „Чумићево сокаче”
20. Ресторан домаће кухиње „Борова глава”
21. Ресторан „Титова вила”
22. Ресторан „L’equipe” Златибор
23. Ресторан „Јелена Анжујска”
24. Ресторан „Бакрач”, Језеро
25. Ресторан „Ambiente”
26. Walter Златибор
27. Безглутеински ресторан „Маша”
28. Огњиште Рудине
29. Ресторан „Kaiserhof ”
30. Ресторан „Amphora”
31. Ресторан „Vendome”
32. Ресторан „Погледи”
33. Ресторан „Ловачка прича”
34. Ресторан „Варага”
35. Лесковачки ресторан „Лека”
36. Ресторан „Сердар”
37. Ресторан „Гурман”
38. Ресторан „Чаролија”
39. Ресторан „Бекан”
40. Ресторан „Лагуна”, Чајетина
41. Кафана „Код Лоја”
42. Пего, Шљивовица
43. Национална кућа „Бајо”, Мачкат
44. Рале ММ, Мачкат
45. Крчма „Старо село”, Сирогојно
46. Ресторан „Стари Бајо”
47. Ресторан „Пастир”, Мачкат
48. Крчма на брегу, Сирогојно
49. Гостиљска врела, Гостиље
50. Бошкова вода, Љубиш

51. Кафана „Пећинар”, Љубиш
52. Ресторан „Димитрије”
53. Grill центар Сирогојно
54. Ресторан „Бели двор”
55. Ресторан „Липов цвет”, Рожанство
56. Ресторан „Код Шукила”, Шљивовица
57. Ресторан „El Paso City ” Водице, Златибор
58. УТШ Ресторан „Златибор”, Златибор
59. Ресторан „Зовин цвет”, Златибор
60. Евент центар „Младост”, Чајетина
61. Брвнарица 07
62. Вила Мина
63. ViV Pizza & Gelato, Златибор
64. Удрво ресторан
65. Ресторан „Мој завичај”, Златибор
66. Митровића колиба
67. Пјевић евент центар
68. Кафана Мачкат, Мачкат
69. Ресторан „Гранд Језеро”
70. Central Inn Гастро Бар
71. Кафе ресторан КЗ
72. Milky бар
73. Авантура Caffe & Restaurant
74. Vendome Вендоме
75. Cassablanca
76. Краљев трг
77. Grand Irix пуб и дискотека
78. Адагио
79. Посластичарница Fenix
80. Језеро Fenix
81. Гондола гастро бар
82. Посластичарница „Hannes”
83. Актер
84. Монт
85. Ресторан „Под липом”
86. Ski buffet Ице Бар, Торник
87. Visitor Caffe „Торник”
88. Снежна плажа „Торник”
89. Caffe Luxury
90. Ски бар Обудојевица
91. Пивница АМАРО Чајетина
92. Caffe bar ОАЗА Чајетина
93. Caffe focus „Чајетина”
94. Caffe green daus „Златибор”
95. Caffe Корнер
96. Bubble tea „Боом”
97. Caffe пицерија Дино парк
98. Златиборска пивница
99. VIP Cassa клуб
100. Кафана Вито
101. Кафана на Оку
102. Caffe пицерија „Фама”, Златибор
103. Кафаница „Брег”